

च, व्युत्सृजतीत्युत्तरेण योगः, तत्राशनं शाल्यादि मुद्रादि सत्तुकादि पेयादि मोदकादि क्षीरादि स्त्रणादि मंडकादि च, आशु-शीघ्रं क्षुधं शमतीत्यशनं, यदाहुः—“असनं मोअगसत्तुगमुगजगराह खजगविही य । खीराई सूरणाई मंडगपभिई य विनैयं ॥१॥” तथा पानं—प्राणानामिन्द्रियादीनामुपग्रहे-उपकारे यत् प्रवर्तते तत् पानं, तच्चेदं-सोवीरं जवादिधोवनं सुरादि सर्वश्वाक्पायः कर्कटजलादि च, यदाहुः—पानं सोवीरजवोदगाह चित्तं सुराह्यं च । आउक्काओ सव्वो ककडगजलाह्यं च तथा ॥१॥ तथा च खादिमं, खे-मुखाकाशे मातीति खादिमं, तच्चेदं खादिमं-भृष्टधान्यगुडतिलपर्पटिकाखर्जनालिकेन्द्राक्षाकर्कोटकाप्रपनसादि, यदाहुः—“भत्तोसं दंतह खज्जूरनालिकेरदक्खाई । अंगगफणसाह तथा बहुविहं खाहमं नेयं ॥१॥ अथ खादिमं, खादयति गुणान् रसानिति स्वादिमं, तच्चेदं-दन्तकाष्ठताम्बूलतुलसिकापिंडार्जगमधुपिप्पलिसुंठीमिरचजीरकहरितकीआमलकादि, यदाहुः—“दंतवणं तंवोलं चित्तं तुलसी कुहेगाह्यं । महुपिप्पलिसुंठाई अणेगहा साहमं नेयं ॥१॥” चत्वारोऽमी आहाराः, भणितं चागमे-असनं पाणगं चैव, खाहमं साहमं तथा । एसो आहारविही, चउन्विहो होइ नायव्वो ॥१॥ अनाहाराश्चेते-निचत्तवक्करक्षाखदिरतिकडुकादीन्यनेकानि द्रव्याण्यनाहाराणि भवन्ति, अत्र नियममंगभयात् आकारावाह-अन्नत्थऽणाभोगेणं सहसागारेणं अत्र पंचम्यर्थे तृतीया, अन्यत्रानाभोगात्, अनाभोगः-अत्यन्तविस्मृतिः सहसाक्रागत् च, सहसाकारो गवादिकं दुहतो तापयतो वा घृतादिकं मुखे सहसा छटायाः प्रवेशः, ताभ्यामन्यत्र प्रत्याख्यानं, इदं चतुर्विधाहारस्यैव मुहूर्तमात्रमेव भवति इत्याश्नायः, रात्रिभोजनविरमणत्रतरीरणरूपत्वादस्य, नम-कारसहितस्य चायमर्थः-मुहूर्तात् परतो नमस्कारोच्चारणे पूर्यते, मुहूर्तं द्विघटिकामानं, तदनुच्चारणे सूर्यास्तसमयेऽपि न पूर्यते, मुहूर्तार्भ्यन्तरे नमस्कारोच्चारणेऽपि न पूर्यते ॥१॥ (आकारपट्टयुतं पौरुषी) तत्तद्धनं चेदं-पोरसिअं पच्चक्खाइ उग्गए सरे दुविहं

યથાર્થયુગપ્રધાનશ્રીકાલકાચાર્યાન્વયિભિઃ શ્રીભાવદેવસૂરિભિઃ સંહઢધા શ્રીમદ્દિર્મતિસાગરસૂરિભિર્નિવૃત્તાઃ ૨૩

શ્રીચતિદિનચર્યા

મુનિ ચંદ્રચાપિકાચાર્ય પ્રકાશક
પ્રશિષ્ય મુનિ દક્ષપ્રભાચાર્ય
શાંત ભંડાર

મુદ્રયિત્રી—શ્રીજામનગરવાસ્તાવ્યશ્રાદ્ધવર્યશ્રીલક્ષ્મીચંદ્રધારશીવોરાસુપુત્રશ્રાદ્ધવર્યશ્રીચુનીલાલવિહિતાર્થસાહાય્યેન માલવ-
દેશાન્તર્ગતરત્નપુરીયશ્રીક્રમપદેવજીકેશરીમલજીનામ્ની શ્વેતાંવરસંસ્થા ।

મુદ્રયિતા—શ્રીફકીરચન્દ મગનલાલ બદામી, સ્વકીયે ‘શ્રીજૈનવિજયાનન્દ’ ગ્રીન્ટીંગ પ્રેસ (કળપીઠવજાર, સુરત.)
इति यन्त्रालये मुद्रिता

આ અન્થ આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદ સૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે ઉ. શ્રી માણિકસાગરજી ગણિ, ઉ. શ્રી કુસુદવિજયજી ગણિ
પં. શ્રી ભક્તિવિજયજી ગણિ, તથા પં. શ્રી પ્રેક્ષાવિજયજી ગણિનો આચાર્યપદાર્પણ મહોત્સવ પ્રસંગે, જામનગર
સાગરસૂરિ જોનબન્દિય
, નિવાસી શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ તરફથી ભેદ.—

च प्रत्युपेक्षन्ते परमुपविष्टाः ॥ कानि पात्रादीनीत्याह—

पत्तं पत्ताबन्धो पायद्वयं च पायकेसरिया । पडलाइं रयत्ताणं गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥५३॥

तथा पात्रं-भाजनं पात्रबन्धो-झोलिका पात्रस्थापनमूर्णमयं, च पुनः पात्रकेसरिका-पात्रप्रलेखिनी, क्षौमिकी मुखवस्त्रिकेत्यर्थः, पडलानि सौत्राणि जघन्यमध्यमोत्कृष्टरूपाणि, रजस्त्राणं-पात्रवेष्टनं, गोच्छकः ऊर्णानिष्पन्नः, पात्रनिर्योगः-पात्रपरिकरः, यदाहुः-“तिभि विहत्थी चउरंगुलं च भाणस्स मज्झिमपमाणं । इत्तो हीण जहन्नं अइरेगतरं तु उक्कोसं ॥१॥” तथा श्रीआचारांगवृत्तिः-“पात्रं त्रेधा-लाउपायं वा १ दारुपायं वा २ मट्टियापायं वा ३” इति, तथा पात्रबन्धप्रमाणं यदाहुः-“पत्ताबन्धपमाणं भायणमाणेण होइ कायव्वं । जह गंठिमि कयंमी कोणा चउरंगुला हुंति ॥१॥” तथा पात्रकस्थापनादीनां प्रमाणं-पत्तगठवणं तह गुच्छओ य पायपडिलेहिणी चेव । तिण्हं पि हुप्पमाणं विहत्थि चउरंगुलं चेव ॥१॥ पात्रकेसरिका उक्तैव, उक्तं च-“पायपमज्जणहेउं उष्णं ज. २ म. ४ उ. ५ शीत ४ ५ ६ वर्षा ५ ६ ७” अर्थस्तु यत्रादवसेयः । अथ पटलानां प्रमाणमाह-अड्डाहज्जा हत्था दीहा छत्तीसअंगुले रुंदा । बीअं पडिग्गहाउ ससरीराउ प्पमाणेणं ॥१॥ तथा रजस्त्राणमानमाह-माणं तु रयत्ताणे भाणपमाणेण होइ कायव्वं । पायाहिणं कुणंतं मज्जे चउरंगुलं कमइ ॥१॥ गुच्छक उक्तार्थः, एष पात्रनिर्योगः-पात्रपरिकरः ॥५३॥ तथा ग्रंथकृत् संप्रति पडलानां स्वरूपमाह—

श्रीभावदेवसूत्रिताया यतिदिनचर्याया उपक्रमः

ऐदंयुगीनेषु न कोऽपि जैनः युगप्रधानोचमश्रीकालकाचार्याणामभिधानस्याज्ञः, तेषामेवातिविश्रुत-
तमानामन्वयोत्था एते श्रीयतिदिनचर्याया विधायकाः सूरिवर्याः श्रीभावदेवाभिधाः, यद्यपि साधूना-
महोरात्रचर्या श्रीओघनिर्युत्तयुत्तराध्ययनादिषु न्यस्ता सानुक्रमा तथापि विहारादिसामाचार्यादिना गुपि-
लेति केवला साधुदिनचर्या प्राभातिकजागरणादारम्य संस्तारकविधिपर्यवसाना स्पष्टरूपा निबद्धा पूज्यै-
रस्यां, यद्यपि पूज्यतमैः श्रीदेवसूरिभिर्विहिता यतिदिनचर्या, विस्तृता परं सेति संक्षिप्तरूचीनामुपयु-
क्तमैपेति निश्चित्य मुद्रितैषा, विवृत्तरपि श्रीमद्भिर्मतिमागैर्विहिता लघ्वीति साऽपि सहैवानया मुद्रिता,
सकलयन्तु च सज्जना अनुष्ठायैतदुक्तं परिश्रममस्मदीयमिति शम् । आनन्दसागराः शीहोर (सिंहपुरं)

श्रीवीरसद्वत् २४६३ फागुन कृष्णा प्रतिपद्

पूर्वार्धम् सप्तं, मुनिसहिताश्चतुर्दश १४, सार्धपौरुषी नंदाष्टचातु २८९ ध्रुवाकं भाज्ये पूर्वार्केन भागः, लब्धं विंशतिः २०,

पोसे अंगुल	१२	पोष	९
माघे अंगुल	१०	माघ	८
फाल्गुने अंगुल	८	फाल्गुन	७
चैत्रे अंगुल	६	चैत्र	६
वैशाखे अंगुल	४	वैशाख	५
ज्येष्ठे अंगुल	२	ज्येष्ठ	४
आषाढे अंगुल	०	आषाढ	३
श्रावणे अंगुल	२	श्रावण	४
भाद्रवे अंगुल	४	भाद्रपद	५
आसो अंगुल	६	आसो	६
कार्तिके अंगुल	८	कार्तिक	७
मार्गसिरे अंगुल	१०	मार्गसिर	८

पोसाओ जाच आसाढो ॥२॥ तथेह प्रस्तावात् पुरिमाद्र्मप्याह-पोसे विहतिथि छाया चासअंगुल पमाणपुरिसस्स । मासि दुअंगु-

एतन्नयनविहीनं-उभयहीनं, स्थितमष्टादश १८, एतच्च दली-
कृतं स्थितं ९ नव, एवं गत घटी ९ पल ८, एवं यथाहं कल्पना
कार्या ॥ ६० ॥ दिनगतशेषप्रस्तावात् सार्द्धपौरुषीमप्याह-

पोसे पोरसि सङ्गा नवपयपमाण देहच्छायया ॥
पय इक्किक्का हाणी जा आसाढे पया तिज्जि ॥६१॥

पौसे मासि नवपदप्रमाणया देहच्छायया सार्द्धपौरुषी
भवति, ततः पौषतः एकैकपदहान्या यावदापाढे त्रिपदा
भवति-चरणत्रयरूपा छाया भवति, ततोऽप्येकैकपादवृद्ध्या
प्रतिमासं यावत् पौषे पुनर्नव पादाः, एवं सार्द्धपौरुषी भणि-
ता ॥ उक्तं च-"तणुछायाए नवहिं पएहिं पोसंमि पोरिसी
मड्डा । इक्किंके पयहरणे जा आसाढे पया तिज्जि ॥१॥ अट्ठइ-
ज्जदिणेहिं इक्किंके अंगुलं चडइ पडइ । आसाढाओ पोसो
अट्ठइ अंगुलं चडइ पडइ । आसाढाओ पोसो

युगप्रधानश्रीकालिकाचार्यसंतानीयश्रीभावदेवसूरिसंकलिता श्रीमत्तिसागरसूत्रितावचूर्णियुता

श्रीयतिदिनचर्या

प्रणम्य जगदानन्ददृन्दकन्दकंदं जिनम् । श्रीपार्श्वं दिनचर्याया, वक्ष्ये व्याख्यां समुद्रगाम् ॥ १ ॥

शान्तिं तनोतु सततं कृतपापशान्तिः, शान्तिर्जिनोऽघजलसन्ततिसागराग्निः ।

ख्यातिः क्षितौ क्षितिपतौ किल यस्य लोके, धर्माद्विद्ये च भुवि गर्जति संप्रतीयम् ॥ २ ॥

यत्राभूद् गणभृत् प्रभावनिधिभृत् केशी प्रदेशीलसत्सत्सम्यक्तचगुणामिज्ञप्तिपदकृत् स्वर्गद्विसंयच्छकः ।

तस्यैतद्दिनकृत्यमेतदखिलं गच्छस्य चान्यस्य च, व्याख्यां बोधिनिबन्धनं गणिवरस्याहं नये सूत्रतः ॥ ३ ॥

अथार्या-दिनचर्यां श्रुतधुर्यां कृतवान् श्रीभावदेवद्वारिवरः । सुकरां तनुने रम्यां मत्तिसागर एष तद्वर्त्ती ॥ ४ ॥

अथ ग्रन्थस्याद्यगाथां सनमस्कारां विवृणोति—

वीरं नमिज्जुण जिणं सुआणुसारेण सुद्धभावेण । बुच्छामि समासेणं सामायारिं जईण हियं ॥ १ ॥

अहं 'सामाचार्य' सम्यक् आचर्यते-क्रियते सामाचारी तां वक्ष्यामि-कथयिष्यामि, केन ?-समासेन-संक्षेपेण, न तु विल्ल-

॥६२॥ अथ चैत्यनमस्करणप्रस्तावात् साधोः कियन्ति चैत्यवन्दनानि इत्याह—

पडिकमणे चेहरे भोअणसमयंमि तहय संवरणे । पडिकमण सुअण पडिवोहकालियं[इय]सत्तहा जहणो ६३

साधोः प्रथमा चैत्यवन्दना प्रतिक्रमणे—रात्रिप्रतिक्रमणे १ द्वितीया चैत्यगृहे—जिनभवने २ तृतीया भोजनसमये—चारवेलायां ३ चतुर्थी संवरणे—कृतभोजनः साधुः सततं चैत्यवन्दनं करोति ४ तथा पंचमी प्रतिक्रमणे—दैवसिकप्रतिक्रमणे ५ षष्ठी शयने—संस्कारकरणसमये ६ सप्तमी प्रतिक्रमणे—निद्रापरित्यागे ७, एताः सप्त चैत्यवन्दना यतिनो ज्ञातव्याः, यदाहुः—साहूणं सत्त वारा होइ अहोरत्तमज्झयारंमि । गिहिणो पुण चियवंदण तिय पंच य सत्त वा चारा ॥१॥ पडिकमओ गिहिणोऽविहु सत्तविहं पंचहा उ इयरस्स । होइ जहनेण पुणो तीसुवि संझासु इय तिविहं ॥२॥” ॥६३॥ अथ तस्याश्चैत्यवन्दनाया जघन्यादयः कियन्तो भेदा इत्याशंक्याह—

नवकारेण जहन्ना दंडगथुइजुअल मज्झिमा नेया । उक्कोसा विहिपुण्वं सक्कत्थयपंचनिम्माया ॥६४॥

नमस्कारः—प्रणामस्तेन जघन्या चैत्यवन्दना, नमस्कारः पंचधा—एक्कांगः शिरसो नामे, द्वयंगस्तु करयोर्द्वयोः । अंगत्रयाणां नमने, करयोः शिरसस्तथा ॥१॥ चतुर्णां करयोजान्विनोर्नमने चतुरंगकः । शिरसः करयोजान्विः, पंचांगः पञ्चमो मतः ॥२॥ यद्वा श्लोकादिरूपनमस्कारादिभिर्जघन्या १, अतो मध्यमा द्वितीया, सा तु स्थापनार्हत्त्वदंडैकस्तुतिरूपेण युगलेन भवति, अन्ये तु दंडकानां—शक्रस्तवादीनां पंचकं तथा स्तुतियुगलं—समयभाषया स्तुतिचतुष्टयं ताभ्यां या वन्दना तामाहुः, यद्वा दंडकः—शक्रस्तवः स्तुत्योयुगलं—अरिहंतचेइयाणं स्तुतिश्चेति, यतः आवश्यकचूर्णौ स्थापनार्हत्त्वचतुर्विंशतिस्तवश्रुतस्तवाः स्तुतयः प्रोक्ताः, एते

रेण, कथंभूतां ?-यतिहितां-संयमिनां हितकारिणीं, किं कृत्वा ?-वीरं नमस्कृत्य-वर्द्धमानं प्रणम्य, विशेषेण ईरयति-प्रेरयति अष्ट कर्माणि ज्ञानावरणीयादीनीति वीरस्तं, त्रैशलेयमित्यर्थः, पुनः केन ?-श्रुतानुमारेण-आगमानुक्रमेण, कथं ?, तथा शुद्धभावेन-मनोवचनकायनैर्मध्येन ॥१॥ तत्र जाग्रद् दिष्ट्या तस्मान्मुनी रात्रौ कथं जागर्तीत्याह—

जगद् सञ्चोऽवि मुणी पच्छिम जामे निसाय पभणंतो । परमिद्धिनमुक्कारं समरइ देवगुरुसित्थाइं ॥२॥

सर्वोऽपि मुनिः-सकलोऽपि साधुवर्गः निशायाः-निशीथिन्याः पश्चिमयामे-अन्तिमनिशीथे जागर्ति-निद्रात्यागं करोति, निद्रा-त्यागे कृते को लाभः ?-‘जह चउदसपुव्वधरो वसइ निगोए अणंतयं कालं । निदाइपमायाओ ता होहिसि कह तुमं ? जीव ! ॥१॥’ किं कुर्वन् ?-परमेष्ठिनमस्कारं भणन्-पञ्चनमस्कारमंगलं पठन्, ततोऽपि किं करोति ?-देवगुरुतीर्थानि स्मरति-चिन्तयति, तत्र देवाः-वीतरागाः गुरवः-तत्त्वोपदेशकाः तीर्थानि-सिद्धक्षेत्रादीनि, इह चागमे निद्राः पञ्च, यथा-निद्रा ? निद्रानिद्रा २ प्रचला ३ प्रचलाप्रचला ४ स्त्यानर्द्धिका च ५, यदाहुः-‘सुहपडिबोहा निदा निदानिदा य दुक्खपडिबोहा । पयला ठिओवविट्ठस्स पय-ल्पयला य चंकमओ ॥ १ ॥ दिणचिंतियत्थकरणी थीणद्धी अद्धचकिअद्धचला” इति ॥ २ ॥ तत्र कृतनिद्रापरित्यागो मुनिः किं किं चिन्तयतीत्याह—

किं नायरामि किच्चं ? किं कयमहिंयं ? अभिग्गहो को वा ? । अप्पा परोऽवि पासइ किं मह ? इय चिंतइ महप्पा ॥३॥

तथैह साधुरिदं चिन्तयति, अहं किं कृत्यं नाचरामि-किं धर्मकार्यं न करोमि ?, मया अधिकं धर्मकृत्यं किं कृतं-किमाचरितं वा ?, अथवा मम कोऽभिग्रहो-नियमविशेषः, नियमस्य प्रतिरूपादिषु चतुर्दशगुणेषु विद्यमानत्वात्, यदाहुः-‘पडिरूवो तेयस्सी’-

॥७३॥ अथ पिंडप्रस्तावनात् द्विचत्वारिंशद्दोषान् (व्याचिख्यासुः उद्गमदोषान्) गाथायुगलेनाह—

आह्लाकम्सु १ हेसिय २ पूर्वकम्मे अ ३ मीसजाए य ४ ।

ठवणा ५ पाहुडियाए ६ पाओअर ७ कीअ ८ पामिच्चे ९ ॥७४॥

परिअट्टिए अ १० अभिहट्टु ११ विभन्ने १२ मालोहडे अ १३ अचिच्छज्जे १४ ।

अणिस्सिह १५ उज्झोअरए १६ सोलस पिंडुग्गमे दोसा ॥७५॥

तत्र आधाकर्मादयः षोडशोद्गमदोषाः, यथा आधाकर्म—आधाय साधून् पद्दजीवनिकायविराधनादिना पापक्रिया, निरुक्तात् यलोपः, १ द्वितीयमौद्देशिकं तदेवं—यावंतिकादीनुद्दिश्य कृतमौद्देशिकं २ तृतीयं पूतिर्वा, अपवित्रकर्मकरणमित्यर्थः तद्योगात् पूतिकर्म, चः समुच्चये, ३ चतुर्थं मिश्रजातं—किंचिद् गृहियोग्यं किंचित् साधूनामपि ४ पंचमं स्थापना, साधुदानाय पृथग्भाजने स्थाप्यते ५ तथा षष्ठं प्राभृतिक्कार्ख्यं, विवाहादेः पंथात्तुरःकरणं प्राभृतं तेन प्राभृतिका ६ सप्तमं प्रादुष्कराख्यं, यत् आत्मार्थं वस्तुनः प्रकटीकरणं ७ अष्टमं क्रीताख्यं, क्रीयते—साधुनिमित्तमग्ननादि गृह्यते ८ नवमं ग्रामित्यं, साध्वर्थमुद्धारानीतं ९ दशमं परावर्तख्यं, परिवर्तितं साध्वर्थं कृतपरावर्त १० एकादशमभ्याहृतं, माध्यालयमानीय दत्तं ११ द्वादशं उद्भिन्नं, घटादिकं वस्तु उद्भिद्य—उद्घाट्य यद् दीयते १२ त्रयोदशं मालापहृतं, मालात्—मंचादेरपहृतं—साध्वर्थमानीतं, चः समुच्चये १३ चतुर्दशं आच्छेद्यं, आच्छिद्यते—अनिच्छ-
तोऽपि पुत्रादेः सकाशात् माधुदानाय गृह्यते १४ पंचदशं अनुत्सृष्टं, न निसृष्टं सर्वस्वामिभिः साधुदानायाननुज्ञातं १५ षोडशमध्य-
वपूरकं, स्वार्थपाकारंभे अधिक्षेपः १६, एवं षोडश पिंडोद्गमे—आहारोत्पन्नो दोषाः स्युरिति गाथार्थः॥ तथा उद्गमः प्रसूतिरुत्पत्तिः

त्यादि २, तथाऽऽत्मा परश्च पश्यति किं मम इति महात्मा-गरिष्ठ इति चिन्तयति, यदाहुः—“किं सकृणिज कजं न करेमि अभिगहो अ को उचिओ ?। किं मह खलियं जायं ? कह दियहा मज्झ वच्चंति ? ॥१॥ कह नवि पमायपंके खुप्पिस्सं ? किं परो व अप्पो वा । मह पेच्छइ आयां ? इय कुज्जा धम्मजागरियं ॥२॥” ॥३॥ तत्र पूर्वोक्तं सर्वं स्मृत्वा कार्याकीं कथं कुरुते इत्याह—
आवस्सियाएँ थंडिल्लदेसे गंतूण काइयं काउं । निसीहियं भणंतो पविसइ इरियं पडिक्कमइ ॥४॥

इह अवश्यं भवा आवश्यकता-आवसहीइतिशब्दरूपया स्थंडिलदेशे-मात्रकपरिष्ठापनभूभागे गत्वा-गमनं विधाय कार्याकीं कृत्वा-लघ्वीं निष्पाद्य निस्सीहि इति भणन्-निस्सीहिशब्दं उच्चरन् वसतिं प्रविशति-प्रवेशं करोति, प्रविष्टः सन् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रामति, तत्र ईरणं ईर्या-गमनं तद्युक्तः पन्थाः ईर्यापथः तत्र भवा ईर्यापथिकी-विराधना जंतुवाधा, मार्गे गच्छतां या काचिद्विराधना भवति सा ईर्यापथिकीत्युच्यते, यद्वा ईर्यापथः-साध्याचारः, आह च—“ईर्यापथो ध्यानमौनादिकं भिक्षुव्रतं” तत्र भवा ईर्यापथिकी-विराधना, नद्युत्तरणशयनभोजनादिभिः प्राणातिपातादिका साध्याचारातिक्रमरूपा सा ईर्यापथिकी ॥४॥ पुनः ततोऽपि किं करोति तदाह—

गमणागममालोइय कयकुसुमिणकाउसगगपच्छित्तो । जिणमुणिवंदण पुंन्वि उवउत्तो कुणइ सज्झायं ॥५॥

तस्या ईयापथिक्या अनन्तरं गमनागमनमालोचयति, अत्र त्रिभंगी-गमनं १ आगमनं २ गमनागमनं चेति ३, अत्र प्रस्तावाद् गमनागमनभंगः तमालोचयित्वा ‘कृतकुसुमक्रायोत्सर्गप्रायश्चित्तः’ कृतं-विहितं कुसुमविध्वंसनार्थं कायोत्सर्गरूपं ३-श्चित्तं-आलोचना(दि)रूपं येनासौ, सर्वमनुष्ठानं ईर्याप्रतिक्रमणपूर्वमेवोद्दिष्टं, आह च-इरियावहियाए अपडिक्कताए न किंचि वप्पइ चेइय-

अथ प्रस्तावितान् दशैषणादोषान् नामतः संख्यातश्च दर्शयन्नाह—

संक्रिय १ मक्खिय २ निक्खित्त ३ पिहिय ४ साहरिय ५ दाघशु ६ म्मिस्से ७।

अपरिणय ८ लिंत्त ९ छड्डिय १० एसणदोसा दस हवंति ॥७९॥

तत्र शंकितं संभावितान्धाकर्मादिदोषं भक्तादि १ प्रक्षितं-आरुक्षितं २ निक्षिप्तं-न्यस्तं सच्चित्तादिषु ३ पिहितं-स्थगितं ४ संहृतं-तप्सादन्यत्र क्षिप्तं ५ दायको-बालादिः ६ उन्मिश्रं-मिश्रीकृतं सचित्तयुक्तं ७ अपरिणतं-अप्रासुकादि कालहीनं ८ पिहितं-स्थगितं ९ छर्दितं-परिश्रान्तिमत् १०, एते एषणादोषाः—पिण्डग्रहणदूषणानि दश भवेयुरिति गाथार्थः ॥ यदाहुः—‘सोलस उग्गम-दोसे’त्यादि ॥१॥ ॥७९॥ अथ द्विचत्वारिंशदोषाणां मध्ये षोडश पिण्डोद्गमदोषाः, तेष्वाद्यमाधाकर्म, तद्विचारं गाथासप्तकेनाह—

साहुनिमित्तं भत्ताइ जं गिही कुणइ तं अहाकम्मं । सचित्तस्साचितीकरणमचित्तस्स वा पयडं ॥८०॥
उद्दिसियं तं तु कुराइयस्स दहिउल्लवणाइ उद्दिसिय । अहकम्मजुअं पूई मीसं कयमप्पजइजोगं ॥८१॥

मुणिजोगं ठवइ पिहु जं सा ठवणा इमा उ (सा ठवणा पयरणे उ

पाहुडिया) साहुवओगाय थिरं दुयं व जं पगडणं कुणइ ॥८२॥

पाओरण दीवाई पयडणं देइ वत्थुणो मज्जे । कीयं तु मुल्लगहियं पामिच्चयमुद्धियं जं तु ॥८३॥
परियट्ठियं इमं पुण जं दिज्जइ गहिय वत्थुणा वत्थुं । तं अभिहडं जमाणियमन्नठाणाउ मुणिकज्जे ॥८४॥
उब्भिन्नं कूडाइसु घयाइ दाणाय मट्ठिया भिहडं । मालोहडं जहत्यं पराउ हड गहियमच्छिज्जं ॥८५॥

वंदणसज्झायआवस्सयाइ काउं” इति वचनात्, क्षमाश्रमणपूर्वं ‘कुसुमिणदुसुमिणओहडावणिंयं राईपायच्छित्तविमोहणत्थं काउस्सगं करेमि’ तत्र चतुर्विंशतिस्तवचतुष्कचिन्तनं, ततोऽपि किं कुरुते ?—‘जिनमुनिमन्दनपूर्वं’ जिना—भगवन्तो मुनयः—साधवस्तयोर्वन्दनं—नमस्कारस्तत्पूर्वं—तत्पुरःसरं उद्युक्तः—उद्यमपरः प्रमादरहितः करोति स्वाध्यायं, अत्र सर्वसाधुरेव कर्ता बोद्धव्यः, यदाहुः—“जामिणि पच्छिमजामे सव्वे जगंति बालयुद्धाई । परमिद्धिपरममंतं भणन्ति सत्तद्धाराण ॥१॥ इरियं पडिक्कमंते कुसुमिणदुसुमिण-निवारणोसगं । सम्मं कुणंति निज्जूहपमायनिदा महासुणिणो ॥२॥ पाणिवहप्पमुहाणं कुसुमिणभावे भवन्ति उजोया । चत्तारि चिंत-णिज्जा सनमुक्कारा चउत्थस्स ॥३॥ जिणनमणमुणिनमंसण पुव्वं तत्तो कुणेइ सज्झायं । चिंतंति पुव्वगहिंयं तवनियमाभिग्गहप्पमुहं ॥४॥” ॥५॥ ततः स्वाध्यायकरणे फलं किमित्याशंक्याह—

कम्ममसंखिज्जभवं खवेइ अणुसमयमेव उवउत्तो । अन्नयरंमिवि जोगे सज्झायंमि य विसेसेणं ॥६॥

प्राणी असंख्यातभवं कर्म—असंख्यातभवनिबद्धं कर्म अनुसमयमेव—प्रतिसमयमेव उद्युक्तो—धर्मक्रियासूक्ष्मवान् क्षपयति—निरा-करोति, क ?—अन्यस्मिन्नपि धर्मयोगे—इतरस्मिन् पुण्ययोगे, स्वाध्याये च उद्युक्तो विशेषेण कर्म क्षपयत्येव, यदाहुः—जामिणि विरामसमए सरए सलिलव्व निम्मलं नाणं । इय तत्थ धम्मकम्मे आयमुवायं विचिंतिज्जा ॥१॥” ॥६॥ ततोऽपि साधुः कां क्रियां कुरुते तदाह—

धम्मीणं जागरिया पुणो अहम्मीण सुत्तया सेया । तो तह भणइ महप्पा जह पावजिया न जगंति ॥७॥

तत्र निशाविरामे धर्मेणां—धर्मात्मनां जागरिका—निद्रात्यागरूपा श्रेयसी, यतो धर्मेणां जाग्रतां गरीयान् लाभः, आह च—

४ । हृदनी, यथा एकः कुलपुत्रको भार्यादेशात् अर्भकानां क्रीडापनमूत्रोत्सर्गादिविधानतत्पेतकक्षालनकरणेन दुर्गंधवत्स्रो लोकेन हृदने इत्युच्यते ५ । अथ गृध्रावरिणी, यथा कश्चिद् भोजनोपविष्टो व्यंजनेतक्रादियाचने निजमहिलया गृहकर्मव्यापृतया साधिक्षेपं गृहाणेत्युक्तो गृध्र इव रिपुन् २ तदासनं यातीति लोकेन गृध्रावरिणीत्युच्यते ६, तदेते षड् गृहिणीवशा इति (तेनोक्तं—नाहं तथा, ततः) क्षुल्लक ऊचे-यद्येवं तर्हि घृतगुडान्विताः ग्रभूताः सेवतिका देहि मे निजगृहात्, अथ उत्थाय कथितपत्नीवृत्तान्तं क्षुल्लकं द्वारे अवस्थाप्य गृहिणीं चाकार्यं व्यपदेशेन मालामारोप्य उत्सारितनिःश्रेणिकः (स ता ददौ) क्षुल्लकः स्वनासांगुलीवर्षदर्शनेन तस्यापि ज्ञापितनासाघर्षमाकार्यं सेवतिका ललौ इत्येवं मानपिडः ८ । अथ मायापिडः, यत्र मायया-वंचनेन परप्रतारणबुद्ध्येतियावत् विविधरूपं नानारूपं नानाकारं काणकुब्जाद्यनेकस्वभावं वेपं-अंगादिसंस्थानमाहारकारणे—अशनादिलाभाय क्रियते स मायापिडः, यदाहुः—“मायाइ विविहरूवं (माहू) आहारकारणे कुणइ” इति, मायायां आपाढभूतेर्निदर्शनं, यथा राजगृहे सिंहस्थो राजा, अन्यदा तत्रागता धर्मरुचय आचार्याः, विविधज्ञानी आपाढभूतिर्विहरन् नटगृहं गतः, तत्रैकमोदकलाभादेप मृगीणमिति विचिन्त्य कार्णीभूय द्वितीय जग्राह, असाधुपाध्यायस्येति कुब्जरूपेण तृतीयमादात्, साघाटिकसाधोरसाविति कुष्ठिकरूपेण चतुर्थमग्रहीत्, तच्च गवाक्षस्थनटेन दृष्टं, चिन्तितं—अहो भव्योऽसौ नटो भवतीति संग्रहार्थं तमाकार्यं यथेष्टं मोदकांश्च दत्त्वा नित्यमत्रागन्तव्यमिति भणितवान्, अथ रूपपरावर्तदिलब्धिमानसौ तथोपचरणीयो यथा मन्पुत्रीरक्तः सदा असुद्रुहमायातीति नटेन शिक्षितं तथा पत्न्याः, स नित्यं गृहमंगच्छन् तथा रापुत्र्या लोभितो यथा आमघट इवांभोभिर्भिनो यथा गुरूनवगणस्य मुक्तव्रतस्तां परिणीतवान्, तथा अस्य पश्यतो मद्यादिकं नासेव्यं (इति न्ययंसीत्) अन्यदा विविधनटावृतो नृपगृहे गत्वा तत्र द्रुतव्याधेपाद्वलितो, निर्व्यजनमिति

“जागरह नरा निचं जागरमाणस्स वट्ठुवुद्धी। जो सुवइ सो न धम्मो जो जग्गइ सो सया धम्मो ॥१॥” किंच—“सीयंति सुवंताणं अत्था पुरिसाण लोगस्सारित्था। तग्गहा जागरमाणा विहुण्ह पोराणयं कम्मं ॥२॥ सुवइ सुवंतस्स सुअं संकियखलियं भवे पमत्तस्स। जागरमाणस्स सुयं चिरपरिचियमप्पमत्तस्स ॥३॥ सुयइ अयगरभूओ सुअं च से नासिहिइ अमिअभूतं। होई गोणब्भूओ नट्ठमि सुए अमिअभूए ॥४॥ जो केवलीव सम्मं सुअनाणवलेण तिहुअणं मुणइ। सो निदाइ निवडिओ भमेइ भीमं भवमणंतं ॥५॥” तथा अध-
मिणां—पापात्मनां पुनः सुप्तता श्रेयसी—नियतैव श्रेष्ठा, ततः—तदनन्तरं तथा भणति—तथा जल्पति पूर्वाधीतं वा तथा स्मरति महा-
त्मा—गरिष्ठात्मा यथा पापजीवा—दुष्टजन्तवो गृहगोधाकाकादयस्तैलकारकुंभकारादयश्च न जाग्रति—न निद्रां त्यजन्ति, यदाहुः
“इरियावहियाईयं सव्वं सणियं भणन्ति जयणाए। घरकोइलकायाई जह पाविष्ठा न जगंति ॥१॥ आउज्जोवणवणिए अगणि कुडु-
वी कुकम्म कम्मरए। तेणे मालागारी उब्भामगइत्थिए जंते ॥२॥” तथा चात्र निदर्शनं—

क्वापि पुरे केऽध्याचार्याः वर्षास्त्रपाश्रयस्थाः पश्चिमरजन्यां शिष्यान् पूर्वगतं जीवाध्ययनमध्यापयन्तो गुणनिकां कारयन्तः सन्ति, तत्रौपधयोगाद् जीवोत्पत्त्यधिकारे-मन्दं मन्दं सार्यमाणे रभसा शिष्येण गाढं पृष्टं—भगवन् ! अत्रागमे अमुकदृक्षपर्णयोगात् जले तत्क्षणं मत्स्योत्पत्तिर्भणिता, तरोल्लोकभाषायां किं नाम ? गुरुभिरनाभोगाद् गाढशब्देनाभाषि—अमुकं नामेति, तद्वचः प्राति-
वेद्मिकेन मात्स्यकेनाश्रावि, तेन तथैव कृतं, बहुमत्स्योत्पत्तिर्जाता, प्रतिदिनं २ बहुमत्स्योत्पत्तितः स धनाढ्यो बभूव, असंख्यम-
त्स्यविक्रयाद् नवीनं सदनं निर्माय विलासान् विधत्ते, व्यतीतेषु वर्षेषु स्मरयस्ते तत्राययुः, तेन दृष्टाः, स्वर्णपोद्भुलिका रत्नैर्भृता गुरु-
पादाग्रतोऽद्वौकि, भणितं च—भगवन् ! युष्मद्वचःप्रसादादहं धनी जातः, एतद् गृह्णीध्वं प्रसादात्, यथा मम समाधिर्भवति,

मयोग्यं यत्र द्वे वस्तुनी एकीकृत्य साधवे दीयते तदुन्मिश्रं, अत्रैकीकरणं मीलनमात्रमेवावसेयं, अस्मिन्नपि दोषे चतुर्भङ्गी, यथा सचित्तेन सचित्तं मिश्रं १ एवमचित्तेन सचित्तं २ सचित्तेनाचित्तं ३ अचित्तेनाचित्तं ४, एष्वादिभङ्गत्रयं न कल्पते, चतुर्थः शुद्ध एव, अथ अपरिणतं-अपरिणताभिधानं यत्र दातव्यं वस्त्वेव द्रव्यमेव अप्राप्तुकं, अथवा एतदशनादि ग्राहकस्य साधोर्मनसि निर्दोषं परिणतं द्वितीयस्य सदोषं परिणतं, अथ लिप्तं मधुना, आदिना दधिधीरतक्रं, अनेन च विलिप्तेन लेपयुक्तेन यद्दाति तद्विप्तं ॥९६॥ अथ छर्दिताख्यमाविष्करोति-छर्दितं-छर्दिताभिधानं दूषणं स्यात्, तत् किं यदशनादि-भक्तपानप्रभृति परिशाटी-भूमौ परिपतदवयवं सद् आदीयते तत्, एतस्मिन् छर्दिते दोषे मिलिते सति पूर्वोक्ता द्विचत्वारिंशदोषा भवन्ति, अत्र चारकमंत्रिकथानिदर्शनं पूर्वं व्याख्यातमेवास्ति ॥ ते च यथासंख्यं षोडश २दश गृहस्थयतितदुभयप्रभवाः, कोऽर्थः १-षोडश उद्गमदोषाः गृहस्थप्रभवाः, गृहिणा प्रायेण तेषां क्रियमाणत्वात्, तथा साधुप्रभवाः षोडश, तेषां साधुनैव विधीयमानत्वात्, तथा गृहिसाधुजन्या दशैषणादोषाः, शंकितदोषस्य साधुभवत्वात् अपरिणतदोषस्य च साधुजन्यत्वात्, शेषाणां च गृहिप्रभवत्वात्, तथा पञ्च शासपणादोषाः तान् अग्रे वक्ष्यति, यदाहुः-इह “सोलस सोलस दस उ उगमउपायणेसणादोसा । गिहिसाहुउभयपभवा पञ्च उ घासेसणा होइ ॥१॥ ९७॥ उक्ताः षिडदोषाः, अथ षिडग्रहणलाभमाह—

पिंडो देहो भन्नइ तरस उचंडुंभकारणं दव्वं । एगमणेगं पिंड असणाइ पाउंछणाईयं ॥९८॥

पिंडः-पिंडशब्देन देहः-कायो भण्यते-कथ्यते तस्य-देहस्योपष्टंभकारणे-आधारनिमित्ते पिंडं द्रव्यं स्यात्, तत् पिंडद्रव्यमेकं मनेकं च, यथा एकमशनादि अनेकं पादप्रोच्छनादि ॥९८॥ तदेकमनेकं विवृणोति—

ऊचुः स्वरयो-वयं निर्ममा निर्ग्रन्थाः त्यक्तसङ्गाः किं प्रयोजनं धनेनासाकं?, अन्यच्च-असाकं प्रसादात्ते धनाप्तिः कथं?, मात्स्यकेन
 पूर्वो रात्रिवृत्तान्तः उक्तः, गुरुभिः पापभीरुभिश्चेतसि चिन्तितं-आः स्वामिन् भगवन् अहन् ! विस्मृतिवशात् प्रमादाच्च स्तोकमात्रवचना-
 संवरेण मम कियत् पापं लग्नं?, अन्यच्च-कहिंचित् मत्स्यबन्धकेनानन्यस्य कस्यायमौषधयोग उपदिष्टो भविष्यति तदाऽतितीव्र-
 तरा बुद्धिर्भविष्यति, अत एवोक्तं-युक्तमिदं, वरं हालाहलं पीयं, वरं अग्नीअ सेवणं । वरं संपेहसंवासो, मा पमाएण संगओ ॥१॥ किं
 च-जयणाय धम्मजणणी जयणा धम्मस्स पालणी चेव । तव्वुद्धिकरी जयणा एगंतसुहावहा जयणा ॥२॥ अतः प्राणिना यतनैव
 कार्या, प्रमादः परिहर्तव्यः, उक्तं च शार्ङ्ग्यं भवाचार्यैः-“कहं चरे? कहं चिठ्ठे?, कहमासे? कहं सए? । कहं भुंजंतो? भासंतो?, पावं
 कम्मं न बंधइ ॥१॥ जयं चरे जयं चिठ्ठे, जयमासे जयं सए । जयं भुंजंतो भासंतो, पावं कम्मं न बंधइ ॥२॥” तावत् मम जीवो-
 त्पत्तिं भेदेन शिक्षाणां गाढस्वरेण कथयतः इयती पापवृद्धिरभूत्, परमसावुपायेन पापान्निवार्यते तदा श्रेयः, अन्यथा धर्मोपदेश-
 दानेनासौ धर्मार्थी सन् मात्स्यकः पापादस्मात् सर्वथा न निवर्तयिष्यते, अतोऽस्मिन् एकस्मिन् समाप्तिं नीते स्तोकं पापं स्यात्, आयं
 अनेकप्राणिसंहारपापं निवर्तते, अतः स्तोकव्ययेन बहुलाभः, उक्तमस्ति-“तम्हा सव्वाणुन्ना सव्वनिसेहो य पवयणे नत्थि । आयं
 वयं तुलिज्जा लाहाकंखिव्व वाणियओ ॥१॥” इति विचिन्त्योत्सर्गापवादविधिज्ञैस्तेरुक्तः सः-इदमौषधं त्वया कस्याप्युक्तं न वा?,
 तेनोक्तं-नो कस्यापि परमनिधानवत्, स्वरिजगौ-तर्हिं भव्यं कृतं, परमनेनौषधेन तव बहुपापं लाभः स्तोकः, अतोऽन्यदौषधं ते
 कथयामः येन तव अक्षयसुवर्णदायकः सुवर्णपुरुषः सिध्यति, स ग्राह-स्वामिन् ! तदौषधमपि वद, स्वरिजगौ-द्वारि अर्गलां दत्त्वा
 अपवरकान्तः-एतदौषधं जलकुण्डिकायां क्षिप्तं सुवर्णपुरुषं प्रकटयिष्यति, तेन तत् तथा विहितं, व्याघ्रो निःसृतः, तेन स घातितः,

॥२॥” किं च-अन्नजलं उण्हं वा कसायदन्वेहिं मीसियं वावि । कप्पइ जईण नन्नं सुविहियकप्पट्टियाणं २ च ॥ १ ॥ सीओदगं न सेविजा, सिलाबुद्धं हिमाणि य । उस्सिणोदगं तत्तफासुअं, पडिगाहिज संजए ॥ २ ॥ उस्सिणोदगं तिदंडुकलियं फासुअजलं तु जइकप्पं । नवरि गिलाणाइकए पहरतिगोवरि धरेयन्वं ॥ ३ ॥ जायइ सचित्तया से गिम्हंमि य पहरपंचगस्सुवरि । चउपहरुवरि सिसिरे वासासु जलं तिपहरुवरि ॥४॥ ॥१०२॥ अशनादि गृहीत्वा पश्चात् कं विधि तनुते इत्याशंक्याह—

इय विहरिय वसहि गओ इरियं आलोअणा य गुरुपुरओ । काउं पेहिय भूमिं सुत्तं भत्ताइ नमइ जिणे ॥१०३॥ इति-आगमनिरूपितयुत्तया विहृत्य-निर्मलपिंडं गृहीत्वा वसति गतः-उपाश्रयद्वार प्राप्तः पिंडादि प्रमार्ज्य निषेधिकापुरस्सरं वसतिमध्ये प्रवेशं विधाय ईयां प्रतिक्रामति, तदनु गुरुपुरत आलोचनां कृत्वा भूमि-मंडलीसंस्थानं प्रतिलिख्य तत्र पात्रकाणि मुत्त्वा भक्ताद्यर्थं जिनान् नमति, शक्रस्तनं पठतीत्यर्थः, यदाहुः—“इय समयविहिसुद्धं पिंडं गिण्हितु वसइदरंमि । पज्जत्ते परिभावि य पम्मज्ज निसीहिया कुणइ ॥१॥ सज्जामज्जे पविसिय पडिलेहिय मंडलीय जं ठाणं । वच्चइ य गुरुसयासे इरियावहियं पडिक्कमइ ॥२॥ काउस्सग्गे चितइ कमेण अइयारनिवहमावन्नं । जं भत्तपाणविसयं गमणागमणस्स विसयं च ॥ ३ ॥ पारियकाउस्सग्गो चउवीसथयस्स चितणं काउं । गमणागममालोइय अव्वक्खित्तस्स गुरु पुरओ ॥४॥ उज्जुपन्नो अणुन्निग्गो, अव्वक्खित्तेण चयसा । आलोए गुरुसयासे, जं जहा गहियं भवे ॥५॥ वक्खित्त १ पराहुत्ते २ पमत्ते ३ मा कयाइ आलोए । आहारं च करंतं ४ नीहारं वा ५ जइ करेइ ॥६॥ अव्वक्खित्ताउत्तो उ, संतबुद्धिनाऊणं(त्ति जाणिया । अणुन्नवित्तु मेहावी, आलोइज्ज जयं जई ॥७॥ जं किन्चि दुरालोइयमणेसणिज्जं भवेज भत्ताई । तप्पडिक्कमणनिमित्तं उस्सग्गं कुणइ इय विहिणा ॥८॥ इच्छामि पडिक्कमिउं गोअरचरि-

स तु व्याघ्रः संमूर्च्छजोऽन्तमुहूर्तजीवी स्वयमपि मृतः, एवमाचार्यैः पापवृद्धिर्निवारयित्वा गुरुभिः शिष्येण संहालोचना गृहीता, सुगतिं जग्मतुः, अतो भव्यैः प्राणिभिरितिविचार्य रात्रिर्दिवं भापासमितिः पालनीया, विशेषतो निशायां गाढं न वक्तव्यं इति भाषाऽसमितौ साधुकथा ॥७॥ पुनरपि मुनिर्निशान्ते किं करोति तदाह—

कालियसुअभणत्थं गिण्हइ पाभाइयं खणे कालं । पडिकमइ तहा जह दस पडिलेहाणंतरं सूरौ ॥८॥

‘कालिकश्रुतप्रभणनार्थं’ कालेन-कालग्रहणेन गृहीतं श्रुतं कालिकश्रुतं, तत्र श्रुतं द्वेधा-कालिकमुत्कालिकं च, तद्भणनार्थं क्षणे-प्रस्तावे पाभाइयकालं गृह्णाति, उक्तं च-“कालगगहणावसरे पत्ते पाभाइयं तओ कालं । कालियसुअपढणत्थं दुभि जहणेण गिण्हति ॥१॥ तदनु प्रतिक्रामति-प्रतिक्रमणं तथा करोति यथा दश प्रतिलेखनाः-मुखववस्त्रिकारजोहरणादिकाः तत्कृतानन्तरं सूर्य उद्गच्छति-उदयं प्राप्नोति, प्रतिक्रमणं निर्युक्तौ पंचधोक्तं-पडिकमणं देवसियं राइयमिचरियमावकहियं च । पक्खिय चाउम्मासिय संवच्छरियत्ति सत्तेए ॥१॥ तत् प्रतिक्रमणं पंचाचारविशुद्धिनिमित्तं क्रियते, तदाहुः-“पंचविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वावि । पडिकमणं सह गुरुणा गुरुविरहे कुणइ एक्कोवि ॥१॥” ॥८॥ अत आचार्यादीनाश्रित्य विशेषविधेर्निर्णयमाह—

आयरियगिलाणाई जे नवि जग्गंति पच्छिमे जामे । आवस्सयस्स समए कज्जं इरियाइयं तेहिं ॥९॥

आचार्यगलानादयो ये पश्चिमयामे-क्षपान्तिमे यामे न जाग्रति-न निद्राल्यागं कुर्वन्ति, आगमे तेषां तत्राजागरणभणनात्, यदाहुः-“सन्वेऽवि पढमजामे दोन्नि य वसहाण आइमा जामा । तइओ होइ गुरूणं चउत्थ सन्वे गुरू सुअइ ॥१॥” आवश्यकस्य समये-प्रतिक्रमणस्य प्रस्तावे तैः-आचार्यादिभिरीर्यादिकं कार्य-ईर्यापिथक्थादि समग्रं विधेयं । तत्रावश्यकं किं नाम ?, तथा चोक्तं

सरुविणो । अज्जाणं पन्नवीसं तु, अओ उहुं उवग्गहो ॥१॥” ॥१२१॥ अथ आर्यकाणां सुपकरणं दर्शयति—

उवग्गणाइं चउद्धस अचोलपट्टाइं कमढगजुयाइं । अहियाइं समणीणवि भणियाणिवि हुंति ताणेवं ॥१२२॥

श्रमणीनां उपकरणानि चतुर्दश पूर्वोक्तान्येव भवन्ति, कथंभूतानि ?—‘अचोलपट्टानि’ चोलपट्टरहितानि, पुनः कथंभूतानि ?—कमढकयुतानि सहितानि, तान्येव पूर्वभणितानि वक्ष्यमाणप्रकारेणाधिकानि भवन्ति, एवं पंचविंशतिः ॥१२२॥ अथ पंचविंशत्युपकरणसंख्यां व्यक्तीकुर्वन् गाथाद्वयेनाह—

उग्गहणंतग पड्डो अद्धोरुअ चळणिआ य बोद्धन्वा । अडिंभतरचाहि नियंसिणी य तह कंचुए चेव ॥१२३॥

ओगच्छिय वेगच्छिय संघाडी चेव खंधकरणी य । ओहोवहिंमि एए अज्जाणं पन्नवीसं तु ॥१२४॥

तत्र अवग्रहानंतकः १ पट्टः-२ अद्धोरुकः ३ चलनिका ४ अडिंभतरनिवसनी ५ बहिर्निवसनी ६ कंचुकः ७ उत्कक्षिका ८ वैकक्षिका ९ संघाटी १० स्कंधकरणी ११ ओघोपधौ-उत्सर्गोपधौ आर्यकाणां-साध्वीनां एते एव पंचविंशतिर्भेदाः, तथा अभीपां अर्थानां भेदाः निरूप्यन्ते, आह-अवग्रहानन्तकः कीदृशो भवति ? नावनिभः-नावासदृशः घनो-निविडः आर्तनवीजपातरक्षार्थं मसृणं च कर्कशस्पर्शत्यागार्थं कस्याश्चित् सूक्ष्मं कस्याश्चित् स्थूलं, शरीरप्रमाणेन भवति, शरीरमपेक्ष्य भवतीत्यर्थः, यदाहुः-अह उग्गहणंतगं नावसंठियं गुज्झदेसरक्खवा । तं तु पमाणेणिकं घणमसिणं देहमासज्जा ॥१॥ अथ पट्टः-पट्टश्चतुरंगुलपृथुः कटीमानदीर्घः इत्थकट्वा इत्थः दीर्घकट्वा दीर्घः मल्लचरणीवद्भवति-मल्लकच्छावत् स्यात्, अवग्रहानन्तकमाच्छादयति, यदाहुः-“पट्टोऽवि होइ-एगो देहपमाणेण सो भईयव्वो । छायंतुग्गहणंतं कडिवद्धो मल्लकच्छन्व ॥१॥” १२२॥ अर्थोरुगः-आद्यं ऊरुकार्थं भजति अद्धो-

अनुयोगद्वारे—“समणेण सावणं य अवस्सकायव्वयं हवइ जग्गहा । अन्तो अहोनिस्सिस्स य तद्वा आवस्सयं नाम ॥१॥” ॥९॥
तदेव पूर्वोक्तमीयादिकं किमित्याशंक्याह—

इरिया कुसुमिणुसगो सक्कत्थय साहुनमण सज्झायं । चउरोऽवि खमासमणा सव्वस्सवि दंडओ च्वेव ॥१०॥
तत्र प्रतिक्रमणविधौ आदावीर्यापथिकी, तदनु कुसुमकायोत्सर्गः, स चायं-क्षमाश्रमणपूर्व ‘कुसुमिणदुसमिणराईपायच्छित्त-
विसोहणत्थं काउस्सगं करेमि’ इत्यादि भणित्वा चतुर्विंशतिस्तच्चतुष्कचिन्तनं, ततः पारिते चौच्चैःस्वरेण लोगस्स० आप्रान्ताद्गणनं,
तदनु शक्रस्तवः नमोत्थुणमित्यादिकः, ततोऽपि साधुनमनं-अत्येक२साधुनमस्करणं, पश्चाद्दुक्षमाश्रमणयुग्मपूर्व स्वाध्यायकरणं,
तदनु जाते प्रतिक्रमणसमये प्रतिक्रमणारंभः, स चायं समयः—‘जो मासो वडुंतो तस्स य मास्सस्स ततियमांसमि । जंनामं नक्खत्तं
सेसेरु ठिए पडिक्कमणं ॥१॥ तत्र प्रतिक्रमणारंभे चत्वारि क्षमाश्रमणानि, तानि चामूनि-श्रीभगवन् १ आचार्य २ उपाध्याय ३-
सर्वसाधुरूपानि ४, इह भगवन्शब्देनार्हन् समग्रैश्वर्यादियुक्तः, आचार्यादयः प्रतीता एव, पश्चात् क्षमाश्रमणपूर्व ‘राई
पडिक्कमणइ ठाडं’ इत्यादि भणित्वा भून्यस्तमस्तकः ‘सव्वस्सवि राईय’ इत्यादिदंडकं सकलरात्रिकातिचारबीजभूतं भणति ॥१०॥
तस्मिन् दंडके भणिते पश्चात् किं पठति तदाह—

सक्कत्थय सामाइय चरणाइतिगस्स तिमि उस्सग्गा । चउचीसइत्थय दोसुं तइए अइआर चिंतणयं ॥११॥
थुइ पोत्ती आलोअण संधारावडुणाइयं विहिणा । सुत्तं अब्भुट्ठाणं वंदण त्वामणय वंदणयं ॥१२॥
सामाई छम्मास तव उस्सग्गुल्लोय पुत्ति वंदणयं । उस्सग्गे चित्तिं तवोविहाणमिह पच्चक्खवाणे ॥१३॥

माणपन्वा निद्धा वन्नेण एगवन्ना य । घणमसिणवट्टपोरा लट्ठि पसत्था जइजणस्स ॥१॥” ॥१२९॥ अथ एवंभूताया यष्टेः साधोः
 ग्रयोजनमाह—दुष्टपशवो—ग्राम्याः दुष्टजंतवः श्वानाः—ग्रामव्याघ्राः श्वापदाः—आरण्यका दुष्टतिर्य्यचः विज्जलः—कईमप्रदेशः तद्विप-
 मेपु-निम्नोन्नतेषु च उदकमार्गेष्वपि यष्टिः शरीरक्षार्थं तपःसंयमसाधिनी भणिता ॥१३०॥ अथोपकरणनिर्णयमाह—

उवगरणं जं जुज्जइ उवयारे सेसयं तु अहिगरणं । इय उवहिं पेहिता पुणरवि संगहइ सुत्तत्थं ॥१३१॥

उपकरणं तत् यदुपकारे—शरीरक्षार्थं युज्यते, तु पुनः शेषं—उपकरणादन्यदधिकरणं इति, पूर्वोक्तं—पूर्वोक्तस्वरूपमुपधिं प्रतिलेख्य
 पुनरपि सूत्रार्थं गृह्णाति ॥१३१॥ अथ सूत्रार्थग्रहणे साधूनां को लाभस्तदाह—

जह जह सुअमवगाहइ अइसयरसपसरसंजुअमपुब्बं । तह तह पल्हाइ मुणी नवनवसंवेगसद्धाए ॥१३२॥

यथा यथा साधुः श्रुतं—आगममवगृह्णाति, कथंभूतं?—अतिशयरसप्रसरसंयुतं, पुनः कथंभूतं?—अपूर्वं—नवीनं, तथा तथा संवेग-
 श्रद्धा—वासनया प्रह्लाति—हर्षभाक् भवति ॥१३२॥ अथ साधोर्दिनचतुर्थभागकृत्यमाह—

दिणसेसे कयथंठिलपेहो पडिक्कमइ गोयरे चरियं । जं किंचि अणाउत्तं तं सुमरिय कुणइ पच्छित्तं ॥१३३॥

तथा दिनत्रये—दिनावसाने कृतस्थंडिलो—विहितबाह्यदूरमध्यविधिना कालस्थंडिलविधिकः, यदाहुः—“चउभागवसेसाए चरि-
 माए पोरिसीए कालस्स । पडिक्कमिऊण कुणतो थंठिलपडिलेहणं तत्तो ॥१॥ अहियासियणहियासिय बहिरंतो दूरमज्झआसन्ने ।
 मुत्तुचारे बारस बारस कालंमि भूमितियं ॥२॥ पढमण्यहराणीयं असणाइ जईण कप्पए भोत्तुं । जाव तिजामे उट्ठुं तमकप्पं का-
 लअहकन्तं ॥३॥ असणाईयं कप्पइ कोसदुग्गम्भंतराउ आणेउं । परओ आणिजंतं मग्गाईयंति तमकप्पं ॥४॥ तथा विहितस्थंडिला-

इगपंचाडदिणूणं पणमासं जा चडत्तु तेरदिणे । चउतीसाइ दिणूणं चिन्ते नवकारसहिंयं जा ॥१४॥

तदनु पुनः शकस्तत्र पठति, तत्पठिते उत्थाय 'करेमि भंते ! सामाइय'मित्यादिद्वयपाठपूर्वं चारित्रदर्शनज्ञानाचारान्तिचार-
विशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गात्रिकं करोति. तेषु त्रिषु किं चिन्तनीयं ?, उत्तराद्धं तदाह—'चउवीसत्थयं'मिति द्वयोश्चतुर्विंशतिस्तवयुग्मं,
यथा रात्रिप्रतिक्रमणे प्रथमे कायोत्सर्गे एकं चतुर्विंशतिस्तत्र चिन्तयति, द्वितीयेऽप्येकं, 'साससयं गोसद्ध' इति वचनात्, तृतीये
तु निशातिचारांश्चिन्तयति, सा चैयं गाथा—गोसमुहंगाई आलोए देवसीअइआरे । सव्वे समाणयित्ता हियए दोसे ठविआहि
॥१॥ अर्थश्चायं—ग्रभातं तस्मादारभ्य मुखवस्त्रिकादौ आलोकयेत् देवसिकान् अतिचारान् प्राक् यथोक्तान्, ततः सर्वान् समा-
नीय—एकत्र कृत्वा हृदये दोषान्—आलोचनीयान् अतिचारान् स्थापयेदित्यर्थः । ११॥ तदनु कं विधि कुरुते तहाह—थुईत्ति
ततः कायोत्सर्गं पारयित्वा 'सिद्धाणं बुद्धाण'मिति पठति, ततः संडासकप्रमार्जनपूर्वं उपविशति, ततः पोतिकां प्रतिलिख्य वन्दनकं
दत्ते, इह पोतिकाप्रतिलेखनपूर्वकस्य वन्दनस्य (स्थाने) पोतिकैव भणित्वा, पश्चादालोचनं 'इच्छाकारेण संदिसह भगवन् ! राइयं
आलोएमि' इति सकलं सूत्रं पठति, तदालोचनानन्तरं संधारावट्टणीति गाथाभणनं, सा चैयं—संधारावट्टणगी परिअट्टणकी
पसारणकी रहठाण वार जो न सरिओ, इतः सव्वस्सवि राई० इच्छाकारेण संदिसह' तत्र गुरोर्वचनं—पडिकमह, अपरो भणति—
इच्छं, पुनः तस्स मिच्छामि दुक्कडं इति भणित्वा पुनरुपविशति, उपविष्टः सन् विधिना—विधिपूर्वेण सूत्रं—प्रतिक्रमणसूत्रं भणति, स
विधिः कः ?, आह—काऊण वामजाणुं हिठा उडुं च दाहिणं जाणुं । सुत्तं भणंति सम्मं करजुयकयपुत्तिरयहरणा ॥१॥ ततोऽपि
अभ्युत्थानं—ऊर्ध्वोभवनं 'तस्स धम्मस्से'त्यादि, वंदामि जिणे चउवीसं इति पर्यन्तभणनं, ततः भणिते सूत्रे वन्दनं—द्वादशावर्तव-

अतिचाराः के इत्याह—

सयणासणन्न पाणे चेइय जइ सिज्ज काय उच्चारे । समिई भावण गुत्ती वितहायरणंमि अइयारे ॥ १३५ ॥
तत्र शयनं—संस्तरकः १ आसनं—पीठादि २ अन्नपाने प्रतीते ३—४ एषामविधिना ग्रहणे परिभोगे च, चैत्यस्याविधिना वंदने
'जइ'ति यतिविषये यथार्हविनयाद्यकरणे ५ शय्याया—वसतेः अविधिना प्रमार्जनादौ रुद्यादिससक्तायां वा तस्यां वसने ६ कायिको-
च्चारवस्थंडिले अग्रतिलेखितस्थंडिले वा कुर्वतः ७ समितयः—ईर्यदियः पंच ८ भावनाः—अनित्याद्या द्वादश ९ गुप्तयः तिस्रः १०
आसां वितथाचरणे अनासेवने वा अतिचारः, अस्मिन् दैवसिककायोत्सर्गे एतानालोचयति ॥ १३५ ॥ तथा पूर्वोक्तानतिचाराना-
लोच्य पारिते च कायोत्सर्गे किं करोति तदाह—

उज्जोअ पुत्ति वंदणमालोअण ठाण कमण पयसुत्तं । अब्भुट्ठिय वंदणस्वामण वंदण आलियावणिंयं ॥ १३६ ॥

तत्र कायोत्सर्गे पूर्णे उच्चैः स्वरेणाष्टाविंशत्युच्छ्वासपर्यन्तं लोगस्सुज्जोअगरे इति निगदति, लोकोद्योतरानित्यादि भणति, तद्भ-
णिते च मुखवह्निकां प्रतिलिख्य वन्दनकं ददाति, तद्वत्त्वाऽलोचनं 'इच्छाकारेण संदिसह भगवन् ! दैवसिकमालोचयामि' तस्मि-
न्नालोचिते च 'ठाणे कमणे' इत्यादि भणति, 'सन्वस्सवि देवसिय' इति पर्यन्तं पठति, पश्चाद्गुरोर्वाक्यं पडिकमह इति निशम्य
उपविशति, तदनु सूत्रं—प्रतिक्रमणसूत्रं 'करेमि भंते ! सामाइयं' इत्यादि कृत्वा भणति, तथा च परिपूर्णे सूत्रे अभ्युत्थितस्सन्
'अब्भुट्ठिओ मि आराहणाए इत्यतः अभ्युत्थितोऽस्म्याराधनार्थं वंदामि जिनान् चतुर्विंशति'मिति पर्यन्तं पठित्वा पश्चाद्वन्दनकं
क्षामणं च 'जं किचि अपत्तिंयं' इत्यादि यत् किंचित् अग्रोतिकमिति कथयति, पुनर्वन्दनकं ददाति, इह सर्वत्र द्वादशावर्तवन्दनकं लघु-

न्दनकं पश्चात् क्षामणं—‘अबुष्टिओऽह’ मित्यादि भणनं, पुनरपि वन्दनं, बृहद्वन्दनकमित्यर्थः ॥ १२ ॥ ततः पुनः को विधिर्वि-
धेय इत्याशङ्क्याह—वन्दनकानन्तरं सामायिकं-करेमि भंते ! सामाह्यं तत्पूर्वकं षण्मासतपस उत्सर्गः, तस्मिन् कायोत्सर्गे गुरुणा
नमस्कारपूर्वकं पारिते पश्चादन्योऽपि साधुवर्गः कायोत्सर्गं पारयेदिति, यदुक्तं च-भणियंमि नमुकारे गुरुणा पारिज्ज तयणु
उत्सर्गं । एवं कियकम्माहसु अब्ह आणाइया दोसा ॥१॥” कायोत्सर्गे पारिते उज्जोअकथनं-लोगस्स उज्जोअपारे साद्यन्तभाषणं,
पश्चान्मुखवस्त्रिका प्रतिलेखनं, तदनु वन्दनकयुगलं, वन्दनानन्तरं कायोत्सर्गचिन्तितं यत्तपः तत्प्रत्यारुह्यानेन अथ तपोविधानं-
तपःकरणं ॥१३॥ तदेवं तपः कथं चिन्तितं तदाह—

अत्र कायोत्सर्गे पूर्वं चारित्राद्याचाराणां पृथक्त्वेनालोचितानामिदानीं संमिलितानामपि शोधनार्थमयं कायोत्सर्गः संभाव्यते,
अस्मिन्नुत्सर्गे श्रीवर्धमानविहितं पाण्मासिकतपो यतिरेवं चिन्तयति, हे प्राणिन् ! श्रीवर्द्धमानतीर्थे वर्तमानस्तद्विहितं पाण्मासिकं तपः
कर्तुं समर्थो न वा ? प्राणी ग्राह-न शक्नोमि, तर्हि एकेन दिनेनोक्तं पाण्मासिकं कर्तुं शक्नोऽसि ? प्राणी ग्राह-न शक्नोमि, तर्हि
द्वित्रिचतुःपञ्चदिनोक्तं पाण्मासिकं तपः कर्तुं शक्नोमि ? पुनर्वदति-न शक्नोऽसि, तर्हि षड्मासपञ्चदशदिनोक्तं पाण्मासिकं कर्तुं
शक्नोऽसि ? पुनर्वदति-न शक्नोऽसि, ततः पञ्चपञ्चदिनवृद्ध्या क्रमेण मासं यावत् चिन्तनीयं, अथ पुनः पञ्चमे
मासे सैव युक्तिः, आद्यमासवच्चिन्तनीयं, एवं चतुर्थे मासे सैव युक्तिः, एवं तृतीये द्वितीयेऽपि, ततः प्रथमे मासे ततस्त्रयोदश-
दिनं यावत्-त्रयोदशदिनोक्तं मासं कर्तुं शक्नोऽसि न वा ? तत्रापि वदति-न शक्नोऽसि, ततस्त्रयोदशदिनोर्ध्वं चतुस्त्रिंशदादि
ऊनं चिन्तयेत्, कथं ? द्वयहान्या द्वयहान्या, यथा चतुस्त्रिंशत् द्वात्रिंशत् त्रिंशत् अष्टाविंशतिः षड्विंशतिः चतुर्विंशतिः द्वाविंशतिः
एवं चतुर्थं यावत् चिन्तयति, ततोऽप्याचाम्लादि नमस्कारसहितं यावत् यत्तपः तद्दिने कर्तुमुद्यतः तत्तपः चेतसि निधाय पश्चाद्

नियमसो उ दायव्या । गहणे यऽभिगगहाणं पुव्वगगहिणं निवेणुं ॥१॥ चाउम्मासिय वरिसिय उस्सग्गो खित्तेवयाए उ । पक्खिय सिजसुरीए करेति चउमासिए वेणे ॥२॥ ॥१४१॥ अथ विहितप्रतिक्रमणादिकृत्यः पश्चात् किं कुरुते तदाह—

पहरंमि अइक्कंते गुरुमुणिवीसामणाइकिचेहिं । पोत्तिं पेहिय राइयसंथारं संदिसावेइ ॥१४२॥

अणुजाणह संथारं निस्सिही नमो खमासमणगाण इय भणिउं । विहिकयसंथारद्विय चेइय वंदित्तु सरइ जिणे ॥१४३॥

अथ ग्रहरे अतिक्रान्ते—शर्वरीप्रथमयामे व्यतीते पश्चात् गुरुमुनिविश्रामणादिकृत्यं कृत्वा कामपि निशिथिनीं नीत्वा—क्रियन्मात्रां रात्रिमुखेन्द्रिय लघुक्षमाश्रमणपूर्वं पोटिकां प्रतिलिख्य पश्चात् लघुक्षमाश्रमणयुगलेन रात्रिसंस्तारकं संदेशापयति, रात्रिसंस्तारकं संस्थापयामि करोम्यहं च इति भणति, यदाहुः—“सज्जायद्वाणं गुरुजणगिलाणवीसामणाइक्कजेहिं । जामंमि वइक्कंते वंदिय पेहिंति सुहपोत्तिं ॥१॥ पढमंमि खमासमणे राईसंथारसंदिमावणियं । पभणंति पुणो विइए राईसंथारए ठामि ॥२॥ ॥१४२॥ तथा संस्तारकविधिकरणोद्यतः साधुरनुजानीत संस्तारं निस्सिही नमो खमासमणाणं, निस्सिही सर्वव्यापारनिषेध इत्यर्थः, यदाहुः—‘सक्कत्थय पभणंता संथारुत्तरयट्ठयं च पेहिता । जोइत्ता जाणुवरि ठाविय भूमि पमज्जंति ॥१॥ तं तत्थ अच्छुरित्ता करजुअलं इत्थ निसिय पभणंति । अणुजाणउ संथार निस्सिही नमो खमासमण पुज्जाणं ॥२॥ ठाज्जणं संथारे पुत्तिं पेहितु तिनि वाराउ । नवकार सामाइयतिसमुच्चरिउं सभासेणं ॥३॥ कयचउसरणाइविही अट्टारसपावठाण वोसिरिउं । समरइ पच्चक्खाणं काउं परमिठिसरणं च ॥४॥ अणुजाणह परम गुरु गुरुगुणरयणेहिं भूसियसरीरा । बहुपडिपुन्ना पोरिसि राईसंथारए ठामि ॥५॥ अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेणं । कुकुडि पायपसारण अतरत पमज्जए भूमिं ॥६॥ संकोडिय संडामा उव्वट्ठेने य कायपडिलेहा । दव्वाइ उव्वओगं उस्मासनिरुंभणा-

गुरुसमक्षं आगारशुद्ध्या प्रत्याख्याति, तत्रागमयुक्तिसौ—यथा आदितीर्थे वार्षिकं तपः, अन्यतीर्थकराणां तीर्थे आष्टमासिकं, चरमजनितीर्थेषु पाणमासिकं, यदाह—संवच्छरमुखसभजिणेत्यादि ॥१४॥ अथ प्रत्याख्यानाधिकारात् तत् प्रत्याख्यानं कतिधेति गाथा-
गुग्मेन इत्याशंक्याह—

अणागय १ महकंतं २ कोडीसहियं ३ निअंठिअं ४ चेव । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥१५॥
संकयं चेव अद्धाए पच्चक्खाणं तु दसविहं होइ । सयमेवऽणुपालणियं दाणुवएसे जह समाही ॥१६॥

अथ प्रत्याख्यानविवरणं, तत् तपः, प्रत्याख्यानमादौ द्वेधा—मूलगुणप्रत्याख्यानमुत्तरगुणप्रत्याख्यानं च, इदमप्येकैकं हि द्विधा-
देशविरतिसर्वविरतिभेदात्, तत्र यतिश्रावकयोरनागतादि दशधा प्रत्याख्यानं, यदाहुः—पच्चक्खाणं उत्तरगुणेषु खमणाइयं अणेगविहं ।
तेण य इहयं पगयं तंपिय इणमो दसविहं तु ॥१॥ अर्थश्च—प्रत्याख्यानं मूलोत्तरगुणेषु क्षपणादिकं—मासोपवासाद्यनेकविधं चतुर्षष्टा-
ष्टमादिरूपं, तदपि तन्मूलभेदापेक्षया दशविधं, तद्यथा—आदावनागतप्रत्याख्यानं १ अनागते काले पर्युषणाद्यवक्त्रि ग्लानत्ववैया-
वृत्त्यादिकारणसद्भावे यत्तपोऽष्टमादि क्रियते तदनागतप्रत्याख्यानं १, यदाहुः—होहिइ पज्जोसवणा मम य तया अंतराइयं हुज्जा ।
गुरुवेयावच्चेणं तवस्सि गेलन्नया चेव ॥ १ ॥ सो दाइ तवोकम्मं पडिवज्जइ जं अणागए काले । एयं पच्चक्खाणं अणागयं होइ
नायव्वं ॥२॥ १ । अथ द्वितीयं अतिक्रान्तं—अतिक्रान्तप्रत्याख्यानं यत् पर्युषणादिपर्वणि अतिक्रान्ते यत्तपः क्रियते तत्, यदाहुः—
“पज्जोवसणाइ तवं जो खलु न करेइ कारणज्जाए । गुरुवेयावच्चेणं तवस्सि गेलन्नया चेव ॥१॥ सो दाइ तवोकम्मं पडिवज्जइ तं

कासी । सन्वजिणाणं पडिमा वन्नपमाणेहिं नियएहिं ॥१॥ तथेह बहुवक्तव्यमस्ति 'चत्तारि अट्ठ दस दो य' इत्यस्य तन्न लिख्यते ग्रन्थगौरवभयात्, तथा श्रीशत्रुंजयसिद्धक्षेत्रसरणं, तथा सम्मेतगिरिप्रमुखानि समस्तप्रशस्तीर्थान्यहं परमभक्त्या वन्दे, जिनानां दीक्षादिक्लयाणकस्थानत्वात्, यदाहुः—“अद्यावयमि उसभो वीरो पावाइ चंप वसुपुजो । उज्जयंतम्मि नेमी संमेए सेसया सिद्धा ॥१॥१४४॥ अथ पुनः तीर्थस्मरणे शाश्वतजिननामान्याह—

उसभं चंदाणण वारिसेण सिरिवद्धमाण तित्थयरं । सीमंधर जुगमंधर बाहु सुबाहुं च वंदामि ॥१४५॥

तत्र ऋषभचन्द्राननवारिणवर्द्धमानतीर्थकरान् वन्दे स्वर्गमृत्युपातालप्रासादगतान् अनुसरामि, तथा श्रीसीमंधरादीन् विंशतिं विहरमाणजिनान् वंदे, तथा जंबूद्वीपे महाविदेहक्षेत्रे सीमंधर १ जुगमंधर २ बाहु ३ सुबाहु ४ प्रभृतयश्चत्वारो जिना विहरमाणाः—विहारं कुर्वाणास्सन्ति, तथा धातकीखंडे महाविदेहक्षेत्रयुग्मं तत्राष्टौ तीर्थकराः संति, यथा श्रीसुजात १ श्रीस्वयंप्रभु २ श्रीऋषभानन ३ श्रीअनंतवीर्य ४ श्रीस्वरप्रभ ५ श्रीविशाल ६ श्रीवज्रधर ७ श्रीचन्द्राननाः ८, तथा पुष्करवर्दीपाद्ध महाविदेहक्षेत्रयुग्मं, तत्राप्यष्ट तीर्थकराः, श्रीचन्द्रबाहु १ श्रीभुजंगमस्वामी २ ईश्वर ३ श्रीनेमिप्रभ ४ श्रीवीरसेन ५ श्रीमहाभद्र ६ श्रीदेवयशाः ७ श्रीअजितवीर्यः ८, एवं विंशतिर्जिनाः ॥१४५॥ अथ संस्तरकथः अकृतनिद्रः पूर्वमुनीन् सरति तद्गाथायुग्मेनाह—

पुंडरियं बाहुबलिं भरहं सगरं सणंकुमारमुणिं । विणहुं गयसुकुमालं पसन्नमेअल्लसालिमुणिं ॥१४६॥

धनं दसन्नभदं चिलाइपुत्तं उदायणं जंजुं । सुदरिसणं धूलिभदं अवंतिवइराइ मुणिचंदे ॥१४७॥

आदौ पुंडरीकनामानं गणधरं, तदनु बाहुबलिं भरतं सगरं—सगरनामानं सनत्कुमारं विष्णुकुमारं गयसुकुमारं—गयसुकुमालं

अइच्छिण् काले । एयं पच्चक्खवाणं अइकंतं होइ नायव्वं ॥२॥” अथ तृतीयं कोटीसहितं प्रत्याख्यानं, एकस्य निष्ठाकाले अन्यस्य च ग्रहणकाले प्रत्याख्यानस्याद्यन्तकोटिद्वयमीलनात् कोटीसहितं ३, यदाहुः—पष्ठवणओ य दिवसो पच्चक्खवाणस्स निष्ठवणओ अ । जाहियं समंति दुब्बि वि तं भन्नइ कोडिसहिय तु ॥१॥ अथ चतुर्थं नियन्त्रितप्रत्याख्यानं—मासे २ अमुष्मिन् दिवसे यदष्टमादि विधेयं हृष्टेन ग्लानेन वा तन्नियन्त्रितं, यदाहुः—मासे २ उ तवो अमुगो अमुगोत्ति अमुगदिवसंमि । हृष्टेण गिलाणेण वि कायव्वो जाव उस्सासो ॥१॥ विशेषश्चायं—तच्चतुर्दशपूर्वेषु जिनकल्पिकेषु प्रथमसंहनेन सह व्यवच्छिन्नं, उक्तं च—“चउदसपुव्वी जिणकप्पिएसु पढमंमि चेव संघयणे । एयं बुच्छिन्नं खलु थेरावि तया करेसी या ॥१॥ ४, अथ पंचमं साकारं—साकारप्रत्याख्यानं, सहाकारैर्महत्तराद्यैर्द्व वर्तते, यदाहुः—महयरयागारेहि अन्नत्थ य कारणंमि जायंमि । जो भत्तपरिचायं करेइ सागारकडमेयं ॥१॥ ५। अथ षष्ठमनाकार-प्रत्याख्यानं, न विद्यते महत्तरादिकारणं यत्र तदनाकारं, अथवा न कुर्वन्ति आकारान्—अपवादान्, वने दुर्भिक्षतायां च भोजना-भावान्न जीविष्यामीति ज्ञात्वा अनाकारप्रत्याख्यानं प्रत्याख्याति, तदाहुः—“निज्जायकारणमी महयरया नो करंति आगारं । कंतार-विचिच्चिदुब्बिभक्खयाइए तं निरागारं ॥१॥ अपर नाम निराकारमपि ६ । अथ सप्तमं परिमाणकृतं, परिमाणकृते प्रत्याख्यानं दत्तिकाव-लआदीयत्तया परिमाणं यत्र तत्, दत्तीहिं कवलेहि य घरेहिं भिक्खवाहि अहव दव्वेहिं । जो भत्तपरिचायं करेइ परिमाणकडमेयं ॥१॥ ७। अथाष्टमं निरवशेषं—निरवशेषप्रत्याख्यानं सर्वांशनपानत्यागाग्निरवशेषं, यदाहुः—“मव्वं असणं सव्वं च पाणयं सव्वक्खअ-पिज्जविही । वोसिरइ मव्वभावेण इय भणियं निरवसेसं तु ॥१॥ ८। तथा नवमं संकेतं—संकेतप्रत्याख्यानं अगुप्पुप्पिग्रन्थ्यादिचिह्नो-पलक्षितं, यदाहुः—“अंगुष्ठ मुष्ठी गंठी घरसेऊसामथिचुगजोइक्खे । भणियं संकेयमेयं धीरेहिं अणंतनाणीहिं ॥ १ ॥” अंगुष्ठमुष्टि-

सुसाधवः जिनमतं च मम प्रमाणं इति लक्षणं समयत्तयं यत्र धर्मं सः ॥१५१॥ पूर्वोक्तविधिना साधुः शयनं कथं कुरुते तदाह—
इच्छाद् भणिय समरियनवकारो सुअह अप्पनिहाण । समण जग्गिय एवं कुणइ मुणी पुणवि दिणचरियं ॥१५२॥

इत्यादि पूर्वोक्तविधिना भणित्वा तथा च स्मृतनमस्कारः अल्पनिद्रया-स्तोकनिद्रया स्वपिति-शयनं करोति, तथा च समये-
प्रस्तावे जाग्रयित्वा मुनिः-साधुः पुनरपि दिनचर्यां दिवसक्रियां करोति-विद्यते ॥१५२॥ अथ दिनचर्यायाः फलमाह—

इय सुद्धसमायारो बहुधम्ममणोरहुल्हसियच्चित्तो । तिन्नभवजलहिमप्पं मन्नंतो लहइ सिद्धिसुहं ॥१५३॥

इति-पूर्वोक्तविधिना शुद्धसमाचारो-निर्मलक्रियाविशेषः प्राणी बहुधर्ममनोरथोलहसितचित्तः तीर्णजलधिमात्मानं मन्यमानः
सिद्धिसुखं-शिवसुखं लभते-प्राप्नोति ॥१५३॥ अथ ग्रन्थकृत् ग्रन्थमुपसंहरन् निजगुरुनामांकितं गाथां चाह—

स्मिरिकालियसूरीणं वंसुवभवभावदेवसूरीहिं । संकलिया दिणचरिया एसा धोवमइजइजोगा ॥१५४॥

श्रीकालिकसूरीणां-कालिकाचार्याणां वंशोद्भवैः-अन्वयोत्पन्नैः श्रीभावदेवसूरिभिः संकलितेयं दिनचर्या, कथंभूता ?-
स्तोकमतियतियोग्या ॥१५४॥ समाप्ता यतिदिनचर्या सावचूरिः ॥

इति श्रीकालिकाचार्यसन्तानीयश्रीभावदेवसूत्रिता श्रीमतिसागरसूरिविद्युता

श्रीयतिदिनचर्या समाप्ता

मुनि अंरुद्ध निगय

२१ शिष्य मुनि दक्षप्र
शान ल ३१२.

मोचनं ग्रंथिच्छोटनं गृहप्रवेशं स्वेदशोपं उच्छ्वासान् थिबुगशोपं प्रदीपज्वलनं इत्यादि संकेतयति तत् ९ । तथा दशमं अद्वाप्रत्याख्यानं, तत्र अद्वा-कालस्तदुपलक्षितं शुहूर्तादिकालसहितं यत् तत् १० । स्वयमेवानुपालनीयं, न कारणादिनिषेधः, आहारदानोपदेशयोः यथा समाधिः ॥ पुनस्तदद्वाप्रत्याख्यानं दशधा भवति, यदाहुः-अद्वापञ्चखाणं तं जं कालप्पमाणछेएण । पुरिमदूपोरिसीए शुहुत्तमासद्धमासेहिं ॥१॥ ॥१६॥ तदद्वाप्रत्याख्यानं कथं दशधा तदाह—

नवकारपोरिसीए पुरिसुट्टिक्कासणेगठाणेसुं । आयं विलअभत्तठ्ठे चरिमे य अभिग्गहे विगई ॥१७॥

तत्र दशविधप्रत्याख्याने प्रथमं नवकारसहितं १ द्वितीयं प्रत्याख्यानं पौरुषी २ तृतीयं पुरिमार्द्धप्रत्याख्यानं ३ चतुर्थमेकाशनप्रत्याख्यानं ४ पंचमं एकस्थानप्रत्याख्यानं ५ पष्ठमाचाम्लप्रत्याख्यानं ६ सप्तममभक्तप्रत्याख्यानं ७ अष्टमं चरमप्रत्याख्यानं, तद् द्वेधा-भवचरमं दिवसचरमं च ८ नवममभिग्रहप्रत्याख्यानं ९ दशमं विकृतिप्रत्याख्यानं १० ॥१७॥ अत्र उद्देशनिर्देशयुक्त्या कानि तानि दश प्रत्याख्यानानी(के ते दशसु प्रत्याख्यानेषु आकारा इ)त्याशंक्याह—

दो चेव णमुक्कारे आगारा छच्च पोरिसीए उ । सत्तेव य पुरिमहे एगासणंगंमि अट्टेव ॥१८॥

सत्तेगट्ठाणेसु अ अट्टेव य अंबिलंमि आगारा । पंचेव अभत्तठ्ठे छप्पाणे चरिम चत्तारि ॥१९॥

तत्र आकारद्विकसहितं नमस्कारप्रत्याख्यानं, तच्चेदं-उग्गए मूरे नमुक्कारसहियं पच्चक्खाइ चउव्विहंमि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं वोसिरइ १, व्याख्या-उद्गते सूर्ये-सूर्योदयादारभ्य नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानं करोति, इदं गुरोर्वचः, छात्रस्तु प्रत्याख्यामीति वदति, एवं व्युत्पृजतीत्यत्रापि वाच्यं, कथं ?-चतुर्विधमप्याहारं अशनं पानं स्वाद्यं स्वाद्यं

तिविहं चउविहं वा आहारं असणं पा० खा० सा० अ० सह० पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयेणं सव्व-
 समाहिवत्तियागारेणं वोसिरइ २, अर्थश्च पुरुषः प्रमाणमस्याः सा पौरुषी-छाया तद्युक्तः कालोऽपि पौरुषी, प्रहर इत्यर्थः,
 केवलं याम्योत्तररेखायाः आत्मनश्चान्तरे पूर्वपश्चिमरेखैव छायेति ग्राह्या, तां पौरुषीं प्रत्याख्याति, अत्र षडाकारणां मध्ये प्रथमौ द्वौ
 पूर्ववत्, अन्यत्र प्रच्छन्नकालात् दिङ्मोहात् साधुवचनात् सर्वसमाधिप्रत्ययाकाराच्च, प्रच्छन्नता च कालस्य मेघेन रजसा गिरिणा
 वाऽन्तरितत्वात्स्वर्यस्यादर्शने, तेन अपूर्णमपि पौरुषीं ज्ञात्वा पूर्णां भुंजानस्य न भंगः, ज्ञात्वा त्वर्थभुक्तेनापि तथैव स्थातव्यं यावत्
 पौरुषी पूर्यते, ततः परं भोक्तव्यं, अन्यथा तु भंग एव ३, दिङ्मोहादिषु यदा पूर्वमपि पश्चिमेति जानाति तदा पौरुष्यामपूर्णा-
 यामपि न भंगः, मोहविगमे तु पूर्वविधिः ४, साधुवचनं-उद्घाटापौरुषीत्यादिकं भ्रान्तिकारणं तत् श्रुत्वा भुंजानस्य न भंगः,
 भुंजानेन तु ज्ञाते अन्येन वा कथिते प्राग्विविधिविधयः, सर्वसमाधिः-गाढातंकादिरहितत्वं, गाढातंकादौ च तत्प्रत्यय आकारः-प्र-
 त्याख्यानापवादो भवति, अयमभिप्रायः-आकस्मिकतीव्रशूलादिदुःखोद्भवातरोद्द्रध्यानोपशमाय सर्वेन्द्रियसमाध्यर्थं पथ्यौषधादि
 कुर्वाणस्य अपूर्णायामपि पौरुष्यां न भंगः, जाते तु समाधौ पूर्वविधिः, उक्तं च-चउहाऽऽहारं तु नमो रत्तिपि मुणीण सेस तिय
 चउहा । निसिपोरिसि पुरिमेगासणाइ सड्डाण दुतिचउहा ॥१॥ तथा सार्द्धपौरुषीप्रत्याख्यानं तु पौरुषीतुल्यमाकारैः, परन्तु कालतो
 भेदः ३ । अथ पूर्वार्द्धप्रत्याख्याने तस्मिन् सप्ताकाराः, तत्स्रमिदं-सूरे उग्गए पुरिमड्डं पच्चक्खाइ दुविहं तिविहं चउव्वि-
 हं पि आहारं असणं पाणं खा० सा० अ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० महत्तरागारेणं सव्व० वोसिरइ, अर्थश्च-
 पूर्वं च तदर्थं च पूर्वार्धं-दिनस्यार्धं प्रहरद्वयं तत् प्रत्याख्याति, अत्र षडाकारणामर्थः प्राग्वत्, महत्त० महत्तरं-प्रत्याख्यानानुपालना-

दपि बहुतरनिर्जरानिभिन्नं पुरायान्तरासाध्यं ग्लानचैत्यसंघादिकार्यं तदेवाकारः-अपवादो महत्तराकारः तस्मादवर्गगपि भुंजानस्य न भंगः, यश्चात्रैव महत्तराकारपाठो न नमस्कारसहितादौ तत्र कालमहत्त्वात्पत्वे हेतू, तथा अपार्थप्रत्याख्यानमभ्येतुल्यमाकारैः परमिहापि कालतो भेदः ४ । अथैकाशनप्रत्याख्यानं, एकाशनप्रत्याख्याने अष्टावाकाराः, तत्त्वं-एगासनं पञ्चक्त्वाइ दु-
 ति० चउविहंषि आहारं असणं ४ अन्न० सह० सागारिआगारेणं आउंटणपसारेणं गुरुअब्बुट्टाणेणं पारिट्ठाव-
 णियाणारेणं मह० सन्व० वोसिरइ अर्थश्च-एकं-सकृत् अशनं-भोजनं एकं वा आसनं-पुताचालनतो यत्र तदेकाशनं एकासनं
 वा, प्राकृते द्वयोरप्येकासनमितिरूपं, एवं द्वायासनमपि, अत्र प्रथमावन्त्यौ चाकारौ मिलितौ चत्वारस्तेषामर्थः प्राग्वत्, सहागारेण
 वर्तते सागारः स एव सागारिको-गृहस्थः स एवाकारः-तस्य पश्यतोऽन्यत्रापि गत्वा भुंजानस्य न भंगः, तत्समक्षं भोजने तु महा-
 दोषः, यदार्प-छक्कायदयावंतोऽवि संजओ दुल्लहं कुणइ वोहिं । आहारे नीहारे दुगुच्छिए पिंडगहणे य ॥ १ ॥” गृहस्थस्य यदृष्टं
 तु भोजनं न जीर्यते स सागारिको बंदिकादिर्वा, ‘आउंटण’ इति आहुंचनं-जंघासनसंकोचनं प्रसारणं-तस्या एव ऋजुकरणं, आहुंचने
 प्रसारणे च क्रियमाणे किंचिदासनं चलति तत्रापि न भंगः, ‘गुरु०’ इति गुरोः-आचार्यस्य प्राघूर्णकस्य वा साधोरागच्छतोऽभ्यु-
 त्थानं विधाय पंश्चाद् भुंजतोऽपि न भंगः, ‘पारिट्ठा’ इति परिष्ठापनं-सर्वथा त्यजनं प्रयोजनमस्येति परिष्ठापनिकं-अधिकीभूतं
 वस्तु तदेवाकारः पारिष्ठापनिकाकारः अयमाकारः साधोरेव, उक्तं च-“विहिगहियं विहिसुत्तं उव्वरियं जं भवे असणमाई । तं
 गुरुणाऽणुन्नार्यं कप्पइ आयंविलाईणं ॥१॥” श्रावकस्त्वखंडम्वत्त्वादुच्चरति, तत्र हि त्यज्यमाने महान् दोषः, गुर्वाज्ञया भुज्यमाने
 गुणः, ततस्तस्य भुंजानस्यापि न भंगः, अनेकाशनं परिहरति ४ ॥१८॥ अथैकस्थानप्रत्याख्यानं, तस्मिन् सप्ताकाराः, तत्त्वत्रभिदं-

अपरेषामाकाराणामर्थस्तु प्राग्वत् ॥

अथ प्रत्याख्यानभंगकाः, ते च सप्तचत्वारिंशत् शतं भंगका भवन्ति १४७, ते चैवं-तिन्नि तिया तिन्नि दुया तिन्नि इका य हुंति जोगेसु । तिदुएगं तिदुएगं तिदुएकं चेव करणाई ॥१॥ न्यासः ३ ३ ३ २ २ २ १ १ १ । ३ २ १ ३ २ १ ३ २ १ पढमे लब्ध एगो सेसेसु तिएसु तिय तिय तियं च । दो नत्र तिय दो नवगा तिगाल सीयालभंगसयं ॥२॥ न्यासः १ ३ ३ ३ ९ ९ ३ ९ तथाहि-मणवयणकाय १ मणवयण २ मणतणु ३ वयतणु ४ मण ५ वयण ६ काय ७ जोगि सग सत्त । १ २ ३ ३ ९ ९ करणकाराणुमय इति जुय तिकाल सीयाळभंगसयं ॥१॥ ३ ३ ३ २ २ २ १ १ १, ३ २ १ ३ २ १ ३ २ १, १ ३ ३ ३ ९ ९ ३ ९ मनसा वचसा कोयेन न करोति न कारयति नानुमतिं दत्ते १, मनसा वचसा कोयेन न करोति न कारयति १ मनसा वचसा कोयेन न करोति न अनुमतिं दत्ते २ मनसा वचसा कोयेन न कारयति न अनुमतिं दत्ते ३, त्रयोडमी एकस्तु पाश्चात्यः एवं चत्वारः ४, मनसा वचसा कोयेन न करोति १ मनसा वचसा कोयेन न कारयति २ मनसा वचसा कोयेन न अनुमतिं दत्ते ३, त्रयोडमी चत्वारः पूर्वोक्ताः एवं सप्त भंगकाः ७, तथा मनसा वचसा न करोति न कारयति न अनुमतिं दत्ते १ मनसा कायेन न करोति न कारयति न अनुमतिं दत्ते २ मनसा वचसा न करोति न कारयति नानुमतिं दत्ते ३ एते त्रयः, सप्त च पूर्वोक्ता इति दश, मनसा वचसा न करोति न कारयति १ मनसा कायेन न करोति न कारयति २ वचसा कोयेन न करोति कारयति ३ मनसा वचसा न करोति नानुमतिं दत्ते ४ मनसा कायेन न करोति नानुमतिं दत्ते ५ वचसा कोयेन न करोति नानुमतिं दत्ते ६ मनसा कायेन न कारयति नानुमतिं दत्ते ७ मनसा वचसा न कारयति न अनुमतिं दत्ते ८ वचसा कोयेन न कारयति नानुमतिं दत्ते

९ एते नव, दश पूर्वोक्ताः, एवं एकोनविंशतिर्भङ्गाः १९, मनसा वचसा न करोति १ मनसा कायेन न करोति २ वचसा कायेन न करोति ३ मनसा वचसा न कारयति ४ मनसा कायेन न कारयति ५ वचसा कायेन न कारयति ६ मनसा वचसा न अनुमतिं दत्ते ७ मनसा कायेन न अनुमतिं दत्ते ८ वचसा कायेन न अनुमतिं दत्ते ९, एते नव, एकोनविंशतिः पूर्वोक्ताः, एवं अष्टाविंशतिर्भङ्गाः २८, तथा मनसा न करोति न कारयति नानुमतिं दत्ते १ वचसा न करोति न कारयति नानुमतिं दत्ते २ कायेन न करोति न कारयति नानुमतिं दत्ते ३, त्रयोऽमी, अष्टाविंशतिः पूर्वोक्ताः, एवं भङ्गाः एकत्रिंशत् ३१, तथा मनसा न करोति न कारयति १ वचसा न करोति न कारयति २ कायेन न करोति न कारयति ३ मनसा न क० न अनुमन्यते ४ वचसा न करोति न अनुमतिं दत्ते ५ कायेन न करोति न अनुमतिं दत्ते ६ मनसा न कारयति न अनु० ७ वचसा न कारयति न अनु० ८ कायेन न कारयति न अनु० ९, एते नव, एकत्रिंशत् पूर्वोक्ताः, एवं चत्वारिंशत् ४०, तथा मनसा न करोति १ वचसा न करोति २ कायेन न करोति ३ मनसा न कारयति ४ वचसा न कारयति ५ कायेन न कारयति ६ मनसा न अनुमतिं दत्ते ७ वचसा न अनुमतिं दत्ते ८ कायेन न अनुमतिं दत्ते ९, एते नव, पूर्वोक्ताः चत्वारिंशत्, एवं भङ्गाः एकोनपंचाशत्, एते एव अतीतानागतवर्तमानैः कालैर्गुणिताः सप्तचत्वारिंशत् शतं १४७ भङ्गा भवन्ति, ते च प्रत्याख्यानभङ्गा ज्ञेयाः, उक्ताः प्रत्याख्यानभङ्गाः, अधुना तच्छुद्धिमाह—

सा च षोढा, यदाहुः—“सोही पचक्खाणस्स छव्विहा समणसमयकेऊहिं । पन्नत्ता तित्थयेरहिं तमहं बुच्छं समासेणं ॥१॥” यथा श्रद्धानशुद्धिः १ ज्ञानशुद्धिः २ विनयशुद्धिः ३ अनुभाषणाशुद्धिः ४ अनुपालनाशुद्धिः ५ भावनाशुद्धिश्च ६, यदाहुः—“सा

पुण सहहणा १ जाणणा य २ विणय ३ ऽणुभासणा चेव ४ । अणुपालणाविसोही ५ भावविसोही भवे छट्ठा ६ ॥१॥” तत्र श्रद्धा-
 नशुद्धिमाह-पच्चक्खाणं सव्वलुदेसियं जं जहिं जया काले । तं जइ सहइ नरो तं जाणसु जाणणासुद्धिं ॥१॥” अथ ज्ञानशुद्धिमाह-
 ‘पच्चक्खाणं जाणइ कप्पे जं जंमि होइ कायव्वं । मूलगुण उत्तरगुणे तं जाणसु जाणणासुद्धिं ॥२॥’ अथ विनयशुद्धिमाह-‘कियकम्मस्स
 विसुद्धिं पउजई जो अहीणमइरित्तं । मणवयणकायगुत्तो तं जाणसु विणयसुद्धिं तु ॥३॥’ अथ अनुभाषणाशुद्धिमाह-‘अणुभासइ
 गुरुवयणं अक्खरपयंवज्जेहिं परिसुद्धं । पंअलिउडो अभिमुहो तं जाणसु भावणासुद्धिं ॥४॥’ अथ अनुपालनाशुद्धिमाह-‘कंतारे
 दुब्भक्खे आयंके वा महइ समुप्पन्ने । जं पालियं न भगं तं जाणसु पालणासुद्धिं ॥५॥ अथ भावविशुद्धिमाह-‘रगेण व दोसेण
 च परिणामेण व न दूसियं जं तु । तं खलु पच्चक्खाणं भावविसुद्धं गुणेयव्वं ॥६॥ अथ प्रत्याख्यानशुद्ध्यन्तरमाह-‘फासियं १
 पालियं चेव २, सोहिं ३ तीरियं तहा ४ । किट्ठिय ५ माराहियं चेव ६, जइअ एयारिसंमि य ॥१॥ अर्थश्च-स्पृष्टं-विधिना
 काले प्राप्तं १ पालियं-पुनः २ उपयोगप्रतिजागरितं २, उक्तं च-“उच्चिए काले विहिणा पत्तं जं फासियं तयं भणियं । तह
 पालियं च असई सम्मं उवओगपडियरियं ॥१॥” अथ शोधितं गुरुदत्तशेषभोजनासेवनेन ३, तीरितं पूर्णं ऽप्यवधौ किञ्चित्काला-
 वस्थानेन ४, उक्तं च-“गुरुदत्तसेसभोअणसेवणे तं विसोहियं जाण । पुन्नेऽवि श्वेवकालावत्थाणा तीरियं होइ ॥१॥” तथा कीर्तितं
 भोजनकाले अमुकं प्रत्याख्यातं मयेति न भोक्ष्ये इति स्मरणेन ५, आराधितं-सर्वैरभिः प्रकारैर्निष्ठां नीतं ६, उक्तं च-“भोयण-
 काले अमुगं पच्चक्खायंति सरइ किट्ठियं । आराहियं पयारेहिं सम्ममेएहिं पडियरियं ॥१॥” अथ प्रत्याख्यानफलमाह-पच्चक्खा-
 णंमि कए आसवदाराइं हुंति पिडियाइं । आसवबुच्छेएणं तण्हाबुच्छेएणं तण्हाबुच्छेएणं अउलोवसमो भवे मणुस्साणं ।

अउलोचसमेण पुणो पच्चखाणं हवइ सुद्धं ॥२॥

अथ प्रत्याख्यानप्रधानफलमाह-पच्चक्खाणमिणं सेविऊण भावेण जिणवरुद्धं । पत्ता अणंतजीवा सासयसुक्खं अणा-
बाहं ॥१॥ अथ प्रत्याख्यानं कथं करोति ? , कियक्कमाइविहिन्नू उवओगपरो अ असदभावो अ । संविगंगथिरपइनो पच्चक्खा-
वित्तओ होइ ॥१॥ तथा 'एत्थं पच्चक्खायापच्चक्खावित्तयाण चउभंगी । जाणगज्जाणपएहिं निप्फन्ना होइ नायव्वा ॥१॥ यथा ज्ञो
ज्ञस्य पार्श्वे प्रत्याख्यातीति शुद्धः १ ज्ञोऽज्ञस्य-मूर्खस्य पार्श्वे प्रत्याख्यातीति शुद्धः २ अज्ञो ज्ञस्य पार्श्वे प्रत्याख्यातीति शुद्धः ३,
अज्ञोऽज्ञस्य पार्श्वे करोतीति न शुद्धः ४ चतुर्भंगी ॥२०॥ अथ नमस्कारसहितादिषु प्रत्याख्यानेषु कान्याद्याक्षराणीत्याशंक्याह—

नवकारसहिय १ पोरसि २ सड्डा ३ पुरिसि ४ अवद्ध ५ उववासो ६ ।

उ १ पो २ सा ३ सू ४ सू ५ सू ६ नेया पढमक्खरा कमसो ॥ २१ ॥

नमस्कारसहिते तूथा पौरुष्यां पुरिसाद्ध अपार्श्वे उपवासे च एतानि क्रमशः-अनुक्रमेण प्रथमाक्षराणि ज्ञातव्यानि, एतानि
कानि ?, उ पो सा सू सू सू, यथा उगए सूरे नमुकारसहियं पच्चक्खाइ ? पोरसिअं० उगए सू० चउ० २ साढपोरसी० उगए०
३ सूरे उगए पुरिसहुं प० ४ सूरे उगए अवहुं० प० ५ सूरे उगए अभत्तहं पच्चक्खाइ ६ ॥ अथ यथासंख्यं व्याख्यानं बोद्ध-
व्यम् ॥२१॥ अथ प्रत्याख्याने पौरुष्यादौ कृते कियान् कर्मक्षयः तदाह—

पोरिसि चउत्थ छट्ठं काउं कम्मं खवंति जे मुणिणो । तं नहु नारयजीवा वाससयसहस्सलक्खेहिं ॥२२॥

पौरुषी-पुरुषच्छाया चतुर्थ-एकोपवासरूपं षष्ठं-उपवासयुग्मरूपं एतल्लक्षणं तपः कृत्वा यत् कर्म सत्तागतं मुनयः-साधवः

क्षिपन्ति-निराकुर्वन्ति तत् कर्म हु निश्चितं नारकिनो जीवा वर्षशतसहस्रलक्षैः-वर्षकोटिभिर्न क्षिपन्ति-न निष्ठां नयन्ति ॥ २२ ॥
तर्हि तत्तपः कथंभूतेन मनसा विधेयमित्याशङ्क्याह—

तं तु तवो कायञ्च जेण जिओ मंगुलं न चिन्तेइ । जेण न इंदियहाणी जेण य जोगा न हायंति ॥ २३ ॥

तथा पुनः तत् तपः कर्तव्यं येन तपसा मनः-चित्तं अमंगलं-दुद्धानं न चिन्तयति-न स्मरति, तत् किं?, येन तपसा इन्द्रियाणां स्पर्शनादीनां पंचानामपि हानिर्न भवति-निजनिजविषयक्षयो न स्यात्, येन च तपसा योगा-मनोवाक्कायरूपाः प्रतिक्रमणादयो वा हीनतां न व्रजन्ति ॥ २३ ॥ अथ संकेतप्रत्याख्यानमल्पकष्टसाध्यं कालानियमत्वात् तस्मिन् कृते किं फलमित्याशङ्क्याह—
संकेयं पुण गंठियपमुहं बद्धंमि तंमि मणबंधो । गंठिमि य सिवसोक्त्वं बद्धं तो तं सया कुणह ॥ २४ ॥

संकेतप्रत्याख्यानं पुनर्ग्रन्थिप्रभृति-ग्रन्थ्याद्यष्टधोक्तं तदेवावसेयं, तस्मिन् ग्रन्थ्यादौ बद्धे मनसो बंधो भवति, गन्धिंमि च शिवसौख्यं-मोक्षः स्यात्, ततो हेतोस्तद्ग्रन्थिसहितं प्रत्याख्यानं सदा कुरुत, भो भव्या इति शेषः ॥ उक्तं च—“जे निच्चमप्पमत्ता गंठि बंधंति गंठिसहियंमि । सग्गापवग्गसुक्खं तेहिं निवद्धं संगंठिमि ॥ १ ॥ भणिउण नमुक्कारं निच्चं विम्हरणवज्जिया धम्मा । पारंति गंठिमहियं गंठिं सह कम्मगंठीहिं ॥ २ ॥ मंभासी मज्जरओ एक्केणं चैव गंठिसहिण्णं । साहंतु तंतुवाओ सुसाहुवाओ सुरो जाओ ॥ ३ ॥ इह चिंतसु अब्भासं अब्भासं सिवपुरस्स जइ महसि । अणसणसरिसं पुण्णं वयंति एयस्सं समयन्नू ॥ ४ ॥ २४ ॥ इतः—
प्रभृति प्रत्याख्यानमाश्रित्य कियत् सर्वमुक्तं, तदनु साधुः किं करोतीत्याशङ्क्याह—

पच्चक्खाणे सम्मं विहिण्ण अणुसट्ठि तित्ति य थुईओ । वडुत्तियाउ चैइयवंदण बहुवेल पडिलेहा ॥ २५ ॥

प्रत्याख्यानं सम्यग् विधिना-आकारविधिना विहिते-कृते पश्चात् अणुसद्वि इति इच्छामोऽणुसद्वि इति भणित्वा उपविश्यादौ गुरुरेव तिस्रो वर्द्धमानस्तुतयो 'विशाल [भाल] लोचनदल'मित्यादिरूपाः पठन्ति, पश्चाद् परोऽपि साधुवर्गः, कथंभूताः?—वर्द्धत्यः, छंदसेतिशेषः, तदनु चैत्यादि-ततश्चैत्येषु आचार्यपरम्परया गुरुक्रमरूपया स्तोत्रेषु पठितेषु ततश्चतुर्भिः क्षमाश्रमणैराचार्यादीन् वन्दते, पश्चात् क्षमाश्रमणद्वयेन साधुः कृतपौषधश्चाद्धश्च भगवन् बहुवेलं संदिशावतं?, द्वितीयेन क्षमाश्रमणेन बहुवेलं करेमि इति भणति, बहुवेलस्यायमर्थः—मर्वकार्याणि श्रीगुरुभ्रष्टपूर्वकं कार्याणि, तेन च दिवसमध्ये लघुकार्येषु पुनः २ प्रश्नः कर्तुं दुःशक्यः, तत एतत्क्षमाश्रमणद्वयेन तत्तल्लघुकार्यविषये आचार्याणामनुमतिं मार्गयति, बहुवेलासंभवान्यपि कार्याणि बहुवेलेत्युच्यते उप-चारात्, गीतार्थैस्त्वन्यथापि यथागमं विचार्य, उक्तं च—“जम्हा किञ्च गुरवो वियंति विणयपडिवत्तिहेउं वा । ऊसासाइ पसुतुं तयणा-पुच्छाइ पडिसिद्धं ॥१॥ सव्वंपि पडिक्कमणं अकुणंतो लहइ चउगुरु समणो । देसेण विराहंतो लहइ पुणो मासलहुयाई ॥२॥ किं च-अविहिकया वरमकयं असूयवणयं वयंति समयन्नू । पायञ्चित्तं जम्हा अकए गरुयं कए लहुयं ॥१॥ ततः प्रतिलेखनां विधत्ते ॥२५॥ संप्रति प्रतिलेखनाक्रमविधिः कथमित्याशंक्याह—

सुहृपत्ती रयहरणं दुन्नि निसज्जाउ चोल कप्पतिगं । संथारुत्तरपट्टो दस पेहाऽणुगए सूरे ॥२६॥

तत्र क्षमाश्रमणद्वयेन पूर्वमादौ मुखवस्त्रिका प्रतिलेखनीया १ तदनु रजोहरणं २ पश्चाद् रजोहरणस्य द्वे निषधे ४ तदनु चोलपट्टः—अधःपरिधरणवस्त्रं ५ तदनु कल्पत्रिकं ८ पश्चात् संस्तारकः ९ पश्चादुत्तरपट्टः १०, एता दश प्रतिलेखना विधेयाः, कदा?—अनुव्रते सूर्ये, यदाहुः “पडिलेहणाण गोसाज्वरण्ह उग्घाडपोरसीगु तिगं । तत्थ पहाएऽणुगयसूरे पडिक्कमणकरणाउ

॥१॥ इहागमे प्रतिलेखनात्रयं भणितं-एका प्रातरेव, द्वितीया उद्घाटपौरुष्यां पादोनप्रहरे, तृतीया अपराह्णे तृतीये यामे, एतास्त्रिः प्रतिलेखनाः यथा प्रातः प्रतिक्रमणाद्धूर्ध्वमनुदत्ते सूर्ये पूर्वोक्ता दश प्रतिलेखनाः मुखवाक्त्रिकाद्याः स्युः, उद्घाटपौरुष्यां पादोने प्रहरे पात्रनिर्योगः-पात्रपरिकरः सप्तविधः प्रतिलेखनीयः, तथा तत्र मुखवाक्त्रिका आसनोपविष्टैः प्रतिलिख्यते, ततः प्रथमं गोच्छकः १ ततः पटलानि २ तदनु पात्रकेसरिका ३ पश्चाद् पात्रबंधः ४ तदनु पात्रकं ५ ततोऽपि रजस्त्राणं ६ तस्मात् पात्रकस्थापनं ७, तथा तृतीयप्रहरे उपकरणचतुर्दशकं, यथा प्रथमं पोतिका १ तदनु चोलपट्टः २ पश्चाद् गोच्छकः ३ पश्चात् चिलमली ४ तदनु पात्रकबंधः ५ पश्चात् पटलानि ६ ततो रजस्त्राणं ७ ततः परिष्ठापनकं ८ ततो मात्रकं ९ पश्चाद् पात्रकं १० ततोऽपि रजोहरणं ११ पश्चात् कल्पत्रिकं १४, इहान्योऽप्यौत्सर्गिकोपधिः प्रतिलेख्यः, उक्तं च-“उवगरणचउद्दसगं पडिलेहा ॥१॥” उक्तार्थेयं ॥ २६ ॥ तथा दशप्रकारप्रतिलेखनीयोपधेः परिमाणं किमित्याशंक्याह-

बत्तीसंगुलदीहं रयहरणं पुत्तिया य अद्धेणं । जीवाण रक्खणहा लिंगहा चोलपट्टो तु ॥२७॥
 कंबलमई निसिज्जा दसिया सहिया भणिज्जा रयहरणं । दुन्नि निसिज्जा इक्का खोमी पाउंछणं बीयं ॥२८॥
 तथा रजोहरणं द्वात्रिंशदंगुलदीर्घं भवति, उक्तं च-“बत्तीसंगुलदीहं चउवीसं अंगुलाइं दंडो से । अंठगुला दसाओ एग परं हीणमहिं वा ॥१॥ एयं ओहपमाणं भणियं निसीहस्स पंचमुद्देसे । छव्वीस वीस दंडो छव्वारस अंगुला दसिया ॥२॥ रजोहरण-कृत्यं च-आयाणे निक्खेवे ठाण निसीयण तुयड्डुसंकोए । पुव्वं पमज्जणहा लिंगहा चेव रयहरणं ॥ १ ॥ अथ रजोहरणपदस्यार्थ-माह-अडिंभतर रयहरणं करेइ जं जीवरक्खणाहिंतो । बाहिररयं पमज्जइ रयहरणं तेण निहिड्डु ॥१॥” तथा पोतिका च अद्धेन-

रजोहरणदीर्घतोऽर्द्धं भवतीत्यर्थः, तथा अर्धशब्दनिमित्तं सूत्रागतं क्रममुल्लंघ्यादौ रजोहरणं पश्चान्मुखवस्त्रिकाया व्याख्यानं विहितं, तत्र पीतिका-मुखवस्त्ररूपा, सा तु षोडशांगुलमिता दीर्घा भवति, यदाहुः-“चउरंगुलं विहत्थी एयं मुहणंतगस्स उ पमाणं। वीअं मुहप्पमाणं गणणपमाणेण इक्किक्कं ॥१॥” तत्प्रयोजनमाह-संपाइमरयरेणूपमज्जणहा वयंति मुहपत्तिं। नासं मुहं च बंधति तीए वसहिं पमजंतो॥१॥” तथैव द्वयं रजोहरणमुखवस्त्रिकारूपं जीवानां रक्षार्थं च लिंगार्थमपि ॥२७॥ अतो रजोहरणस्याकृति-माह-तथा कंवलमयी निपद्या-चस्त्रविशेषो दासिकाभिः सहितं रजोहरणं भणयेत्-कथयेत्, तस्मिन् रजोहरणे अपरे द्वे निषधे भवतः, तत्र एका क्षौमी-सौत्री निपद्या एकेन्द्रियावयवनिष्पन्नरूपा द्वितीया पादोल्लनकमयी-कंवलमयी, सा तु पञ्चेन्द्रियावयवनिष्पन्नरूपा, तथा सूत्रे वस्त्रं त्रेधा-एकेन्द्रियावयवनिष्पन्नं कार्पासादि १ विकलेन्द्रियावयवनिष्पन्नं कौशेयादि २ पञ्चेन्द्रियावयवनिष्पन्नं ऊर्णादि ३ ॥२८॥ साधोः कल्पप्रमाणं किं इति विचार्यह-

कप्पा आयपमाणा दु खोम चुक्खिक्क उन्निओ तइओ । संथारुत्तर दो करसड्डा चोलोट्ट चउहत्थो ॥२९॥

तथा साधोः कल्पास्त्रयो भवन्ति, किंविशिष्टाः ?-आत्मप्रमाणाः, यात्राप्रवृत्तानां स्कंधस्योपरि क्षिप्तास्तिष्ठन्ति, एतदात्मप्रमाणाः अर्द्धतृतीयहस्तविस्तृताः स्युः, एतत्प्रमाणात् स्थविराणां मनाक् सातिरेका(यूतां)अनतिरेका भवन्ति, तत्र द्वौ क्षौमौ कल्पावात्मप्रमाणौ भवतः, तृतीयस्तु चुक्खिक्क उन्निउ इति प्रधान ऊर्णानिष्पन्नो, नानावर्णभेदरहित इत्यर्थः, यदाहुः-“कप्पा आयपमाणा अड्डाइज्जा य वित्थडा हत्था । दो चेव सुत्तियाओ उन्नि तइओ मुणेयन्वो ॥१॥ कप्पेण जेण भिक्खा चेइयगमणं च तेण अन्नाणि । कज्जाणि नेव कुज्जा तचो दो सुत्तिया भणिया ॥ २ ॥ तणगहणाणलसेवानिचाराणा धम्ममुक्कझाण्हा । दिहं कप्पगहणं गिलाण-

मरणव्या चेव ॥३॥ तथा संस्तारकः उत्तरपट्टः—संस्तारकाच्छादनमेतत् द्वितयं सार्द्धहस्तद्वयमानं, उक्तं च—“संथारुत्तरपट्टो अद्वाइ-
जा य आयया हत्था । दुण्हंपि य वित्थारो हत्था चउरंगुलं चेव ॥१॥ तथा चोलपट्टश्चतुर्हस्तपमाणोपेतः, उक्तं च—“दुगुणो य चौगुणो
वा दुगुणो चउरंस चोलपट्टो उ । थेराण जुवाणहा सण्हे थूलंमि य विभासा ॥१॥२१॥ अथ मुखवस्त्रिकादिदशविधोपधेः प्रमाणं
निरूप्य संप्रति तत्प्रतिलेखनाक्रम एव कथमित्याशंक्याह—

लहुवंदणेण पुत्तिं पडिलेहइ पढमंगंमि रयहरणं । अंतो निसिज्ज पढमं मज्झण्हे बाहिराइ पुणो ॥३०॥

तुण्हक्को इक्कमणो उवउत्तो चस्तअन्नवावारो । दयपरिणामंमि ठिओ ताहे पडिलेहणं कुज्जा ॥३१॥

अंगपडिलेहणं लहुवंदणजुअलेण संदिसावित्ता । पडिलेहइ ठवणगुरुं ठवणं ठाणे पुणो पुत्ती ॥३२॥

उवहिं संदेसाविय छोहावंदणजुएण पडिलेहे । छोहावंदण लहुवंदणा खमासमण एगट्ठा ॥३३॥

अह रविउदए वसहिं सुपमज्जिय पुंजमुद्धरेज्जण । परिसोहिता इरिया पडिक्कमिय पमज्जए वसहिं ॥३४॥

पडिलेहा दिट्ठिकया रयहरणाई पमज्जणं बिंत्ति । कालग्गहणे पोत्तिय वसही कालप्पवेयणयं ॥३५॥

इह प्रतिलेखनासमये लघुवन्दनेन—इच्छामि खमासमणो इत्यादिरूपेण पोतिकां—मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति, उत्तरार्द्धेन तत्प्र-
तिलेखनाक्रममाह—प्रथमप्रतिलेखनायां—प्रभातप्रतिलेखनायां अन्तर्निषद्यां—अभ्यन्तरनिषद्यां प्रतिलेखयेत्, मध्याह्ने पुनः—तृतीय-
प्रहरप्रतिलेखनायां प्रथमं बाह्यनिषद्यां प्रतिलेखयेत् साधुरिति शेषः ॥३०॥ केन विधिना प्रतिलेखनां करोतीत्याशंक्याह—तस्मिन्
प्रतिलेखनासमये प्रतिलेखनां कुर्यात्, यतिरिति शेषः, कथंभूतः ?—तूष्णीको—मुखरतारहितः, पुनः कथंभूतः ?—एकमनाः—संकल्पविक-

लपरहितः, पुनरपि कथंभूतः ?-उद्यमपरः, पुनः क० ?-त्यक्तान्यव्यापारः, पुनः क० ?-दयापरिणामे स्थितः--सदयहृदयः ॥३१॥
 तथा पुनरपि प्रतिलेखनां केन क्रमेण करोतीत्याह-अंगप्रतिलेखनां लघुवन्दनयुगलेन-छोभावन्दनयुग्मेन संदेशापयित्वा अंगप्र-
 तिलेखनां विधाय स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयति, तमेव स्थापनाचार्यं प्रतिलिख्य स्थाने स्थापयित्वा च पुनरुपधिमुखवस्त्रिकां प्रतिले-
 खयति ॥३२॥ तामुपधिमुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पश्चात् किं करोतीत्याह-च पुनः छोभवन्दनयुगलेन-लघुक्षमाश्रमणद्वयेन उपधि
 संदेशापयित्वा पश्चादुपधिं प्रतिलेखयेत्, उत्तराद्वैतैकार्थानाह-छोभावन्दनलघुवन्दनादयः क्षमाश्रमणएकार्थाः ॥३३॥ इतः प्रभृति
 रात्रिविधैरनुक्रमः कथितः, ततः सूर्योदयात् किं विधेयमित्याशङ्क्याह-अथ रात्रिप्रतिक्रमणादिविधिकरणानन्तरं सूर्योदये वसतिं-
 शय्यां सुप्रमार्जयित्वा-सुतरां यतनया यतनापूर्वकं प्रमार्जयित्वा पुंजं-कचवरं चोद्धृत्य-उद्धरयित्वा परि-सामस्येन शोधयित्वा
 च षट्पदिकामक्षिकाकीटिकादि मृतप्राणिवर्गः तत्संख्यां च विधाय कचवरं छायायां-शीतलस्थाने परिष्ठाप्य पश्चादुपाश्रयाद् बहिः
 शतहस्तमात्रं शोधनीयं, तत्र नारीणां तिरश्चां च प्रसवमवबुद्ध्य अस्थयादिकं चोद्धृत्य पश्चादीर्यापथिकीं प्रतिक्रामति, पश्चात् स
 एव शिष्यः वसतिं प्रवेदयति, यथा गुरोः पुरस्तादिति, भगति-भगवन् वसति संदिशानु ? , वसतिं पवेउं ? ॥३४॥ अथ प्रतिलेख-
 नाप्रमार्जनयोः पदार्थनिरूपणं किमित्याशङ्क्याह-तत्र प्रतिलेखनां दृष्टिकृतां वदन्ति, ओघो रजोहरणादिभिः प्रमार्जनां वदन्ति,
 गीतार्था इति शेषः, यदाहुः--“चक्रखुइ निरिक्खिज्जइ जं किर पडिलेहणा भवे एसा । रयहरणमाइहिं पमज्जणं विंति गीयत्था
 ॥१॥” तथा कालग्रहणे-कालग्रहणविशेषे ये योगवाहिनो मुनयस्ते पोतिकां प्रतिलिख्य च कृतिकर्भं च कृत्वा वसतिं प्रवेदयित्वा
 पश्चात् कालप्रवेदनं कुर्वन्ति, उक्तं च-जे उण कालग्गाही ते पुत्तिं पेहिऊण किइक्कम्मं । काउं वसहिं तत्तो कालग्गहणं पवेयंति

॥१॥”॥५॥ काले प्रवेदिते पुनः को विधिविधेय इत्याशङ्क्याह—

विहिणा वाणायरिओ सज्झायं पट्टवेइ तह इयरे । अह उवओगो एसो आयारो सुत्तपोरिसीए ॥३६॥
अथ तथा विधिना-आगमोक्तमार्गेण वाचनाचार्यो-व्रताधिकः स्वाध्यायं प्रथमं प्रस्थापयतीति, तथा पश्चादितरे-अन्ये सामान्यसाधवः स्वाध्यायं प्रस्थापयन्तीति शेषः, अथ स्वाध्यायानन्तरमुपयोगकरणं एष आचारः-क्रियाविशेषः सूत्रपौरुष्यां भवति, उक्तं च-“उवओगकरणकाले गीअत्था जं करंति सज्झायं । सो सुत्तपोरिसीए आयारो दंसिओ तेहिं ॥१॥”॥३६॥ अथ स्वाध्यायसंबंधात् साधूनां सप्तमंडलीनियममाह—

सुत्ते अत्थे भोअण काले आवस्सए य सज्झाए । संधारे चेव तहा सत्तेया मंडली जइणो ॥३७॥

यतिनो-मुनेः सप्तैता मण्डल्यः-पंक्तयो भवन्ति, श्रेणीरूपा मंडली इत्यर्थः, कुत्र २?—प्रथमा मंडली सूत्रे-सूत्रवाचनायां १ द्वितीया अर्थे-आगमार्थग्रहणे २ सा त्वर्थपौरुष्यां भवति, तृतीया भोजने-अशने ३ चतुर्थी कालग्रहणे ४ पंचमी आवश्यक-प्रतिक्रमणे ५ षष्ठी स्वाध्याये-स्वाध्यायग्रस्थापने ६ सप्तमी संस्तारके चैव-शयनवेलायां ७, एता एव सप्त मंडल्यः, एतास्त्रैव मंडलीषु एकैकेनाचाम्लेन प्रवेष्टुं लभ्यते ॥३७॥ अथ पौरुषोणां विशेषमाह—

पहमा छग्घडिया सुत्तपोरसी अत्थपोरसी बीया । बालाण दोऽवि सुत्तस्स गहियसुत्ताण अत्थस्स ॥३८॥
अथ प्रथमा-आद्या पड्घटिकारूपा पादोनपौरुषी इत्यभिधाना सूत्रपौरुषी भवति, तस्माद् द्वितीया या पौरुषी सा अर्थपौरुषी भवति, अर्थो गृह्यते यस्यां सा०, तत्र बालानां-अनधीतशास्त्राणां लघुमुनीनां च द्वे अपि सूत्रपौरुष्यौ, गृहीतसूत्राणां च-अधी-

तागमानां द्वे अप्यर्थस्य—द्वे अर्थस्य पौरुष्यौ भवतः, यदाहु—“उस्सग्गेणं पढमा छग्घडिया सुत्तपोरिसी भणिया । बीया य अत्थ-
विसया निदिट्ठा दिट्ठसमएहिं ॥१॥ विइयपयं बालाणं अगहियसुत्ताण दोऽवि सुत्तस्स । जे गहियसुत्तसारा तेसिं दो चेव अत्थ-
स्स ॥२॥” ॥३८॥ तत्र पौरुष्यां साधवः किं कुर्वन्तीत्याशङ्क्याह—

अज्झयणं उज्झाओ करेइ जुत्तीइ वायणं देइ । आयरिया सुत्तत्थं कहइ इय पयइई नाणं ॥३९॥

तत्रोपाध्यायः—पाठः—अध्ययनं कारयति, कया?—युत्तया, वाचनां दत्ते, नन्वाचार्याः सूत्रार्थं कथयन्ति, इति—अमुना प्रका-
रेण ज्ञानं—श्रुतज्ञानं प्रवर्तते, उक्तं च—“पुंवि पढिसु मुणिणो पुत्थयसत्थं विणावि सिद्धंतं । अज्झावइ उज्झाओ आयरिओ कहइ
सुत्तत्थं ॥१॥ संपइ पुण सुत्तत्था गुरूण सीसाण पुत्थयाऽऽयत्ता । दीसंति दूसमाए अहवा किं किं न संभवइ ? ॥२॥ उवविसइ
उवज्झाओ सीसा वियरंति वंदणं तस्स । सो तेसि सन्वसुयं वायइ सामाइयप्पमुहं ॥३॥” ॥३९॥ तत्र गच्छे आचार्यादयः प्रधा-
नीभूताः कियन्तो भवन्तीत्याशङ्क्याह—

आयरिय उवज्झाया पवित्ति थेरा तहेव गणवच्छा । एए पंच पहाणा जत्थ नरा हुंति सो गच्छो ॥४०॥
तथैते वक्ष्यमाणाः प्रधाना—प्रधानीभूताः यत्र गच्छे नराः—मनुष्याः भवन्ति—जायन्ते स गच्छः, एते के?—आदावाचार्यः १
तदनु उपाध्यायः २ तथा प्रवर्तकः ३ तथैव स्थाविराः—वृद्धवयस्काः ४ तथा गणावच्छेदकः ५, तस्मात् किमायातं?, यत्रामी पंच
न भवन्ति स गच्छो न, उक्तं च—सो किं गच्छो भन्नइ जत्थ न विज्जंति पंच वरपुरिसा? । आयरिय उवज्झाया पवित्ति थेरा
गणावच्छा ॥१॥ तं किं भन्नइ गच्छं(रज्जं)जत्थ पहाणा न सन्ति पंच इमे । रायकुमारामच्चा सेणावइ खंडरक्खाय ॥२॥” यथा स्वयं

पंचविधाचारवन्तः अन्येषामपि तत्प्रकाशकत्वात् आचारसाधवः आचार्याः, यदाहुः—“पंचविहं आचारं आयरमणा तहा पहासंता। आचारं दंसंता आयरिया तेण बुचंति ॥१॥” तथा उपाध्यायः, उपेत्य—समीपमागत्य यत्सकाशादधीयते इत्युपाध्यायः, यदाहुः—“चारसंगो जिणक्खाओ सज्झाओ कहिओ बुहेहिं। तं उवइसंति जम्हा उज्झाया तेण बुचंति ॥२॥” प्रवर्तयति संयमयोगेषु प्रवर्तकः, यदाहुः—“तवसंयमजोगेसुं जो जोगो तत्थ तं पवत्तेई। असहुं च नियत्तेई गणतत्तिहो पवत्ती उ ॥३॥” तथा स्थिरकरणात् स्थविरः, यदाहुः—“थिरकरणा पुण थेरो पवत्तिवावारिएसु अत्थेसु। जो जत्थ सीयइ जई संतवलो तं थिरं कुणइ ॥४॥” गणावच्छेदको—रत्ताधिकः, यथा—“उद्धावणापहावणखितोवहिमगणासु अविसाई। सुत्तथतदुभयविळ गणवच्छो एरिसो होइ ॥५॥” ॥४०॥ यस्मिन् गच्छे अमी आचार्यादयः पंच भवन्ति तत्र किं भवतीत्याशङ्क्याह—

गच्छे अत्थं सुत्तं तवपसुहं जत्थ चेव य थिरत्तं। खित्तोवहिगहणाई स्वरिप्पसुहा पसाहंति ॥४१॥

गच्छे आचार्यादिपंचप्रधानपुरुषोपेते अर्थ—वृत्तिग्रन्थरूपं सूत्रं—वाचनामात्रं तपः—अनशनादि द्वादशविधं तत्प्रमुखं तथा चैव स्थिरत्वं—निश्चलीकरणं क्षेत्रोपधिग्रहणादिकं च स्वरिप्रमुखा—आचार्यादयः पंच साधयन्ति—कथयन्ति ॥४१॥ तत्र केचिन्मुनयो द्वाविंशतिपरीपहेभ्यो भग्नाः किं कुर्वन्तीत्याह—

केऽवि तहा मंदमई काउस्सग्गाइ आसणं ज्ञाणं। आयावणाइ कट्ठं कुव्वंति परीसहा भग्गा ॥४२॥

केऽपि मन्दमतयो—हीनबुद्धयः, साधव इति शेषः, तथा—तेन प्रकारेण कायोत्सर्गादि—प्रलंबितभुजद्वन्द्वक्रियादि, तथा आसनं—उपवेशनं ध्यानं—चिन्तनं आतापनादि कष्टं च कुर्वन्ति—विदधति, कथंभूताः—परीपहेभ्यो भग्नाः द्वाविंशतिपरीसहेभ्यः उद्भिन्नाः

॥४२॥ ते चागमप्रतीताः कति परीषहा एवेति विचार्य गाथायुगलेनाह—

खुहा पिवासा सीउण्हं, दंसाडचेला रइत्थीओ । चरिया निसीहिया सिज्जा, अक्कोस वह जायणा ॥४३॥
अलाभ रोग तणफासा, मल सक्कार परीसहा । पन्ना अन्नाण संमत्तं, इय बावीसं परीसहा ॥४४॥

तत्र चाशेषपरीषहाणां क्षुत्परीषह एव दुःसहः, उक्तं च “पन्थसमा नत्थि जरा, दारिद्रसमो पराभवो नत्थि । मरणसमं नत्थि भयं खुहासमा वेयणा नत्थि ॥ १ ॥” इत्यादि, अतस्तमाह आदौ, क्षुत्परीसहो, ग्रन्थान्तरे त्वादौ दिगिच्छाशब्देन देशीयभाषया बुभुक्षैवोच्यते, सैवात्यन्तव्याकुलताहेतुरपि संयमभीरुतया आहारपाकेषु प्रासुकान्नमेयणीयं, अस्य परीषह इति कथं संज्ञा ? , भुक्ति-
वांछानिवर्तनेन परि-समंतात् सद्यते इति क्षुत्परीषहः ? तथा पिपासा-तृष्णा सैव परीषहः पिपासापरीषहः २ तथा शीतं-शीतस्पर्शपरीषहः ३ उष्णं-निदाघादितापात्मकं स एव परीषहः ४ तथा दंशमशक्राः प्रतीताः, यूक्राद्युपलक्षणं चैते ५ अचेलं-चेलाभावो जिनकल्पिकादीनां, अन्येषां त्वन्यथैव, भिन्नं अल्पमूल्यं चेलमपि अचेलम् ६ रतिः-संयमविषयाधृतिः तद्विपरीता त्वरतिः ७ तथा स्त्री-रामा तस्या एव तद्रतं रागहेतुविभ्रमैर्निताकारविलोकनेऽपि तदभिलाषविनिवर्तनेन परीसद्यमाणत्वात् ८ चर्या ग्रामानुग्रामविहरणात्मिका ९ नैवेधिका-श्मशानादिका स्वाध्यायभूमिः १० शय्या-उपाश्रयः संस्कारको वा तौ समविषमौ ग्राप्य नोद्विजते ? १ आक्रोशः-असम्यभाषणात्मकः १२ वधो-लुकुटादिभित्ताडनम् १३ याज्ञा-प्रार्थना धर्मोपकरणादिरूपा १४ अलाभः-अभिलषित-विषयाप्राप्तिः १५ रोगः-कुष्ठादिरूपः १६ तृणस्पर्शो-दर्भकंटकादिस्पर्शः १७ मलो-जल्लुः १८ सत्कारो-वस्त्रादिभिः पूजनं, परस्मात् तद् लब्ध्वा नोत्कर्षं कुर्यात्, असत्कारितो वा न द्वेपं १९ प्रज्ञापरीषहः-स्वयं विमर्शपूर्वको वस्तुपरिच्छेदः २० अज्ञानं-प्रज्ञाया अभावः

प्रतिलेखनायश्रकम्

आषाढ	२ ०	ज्येष्ठ	२ ५ १०
श्रावण	५०	आषाढ	२ ५ ६
भाद्रपद	५०	श्रावण	२ ५ १०
आसो	५०	भाद्रपद	३ ५ ४
कार्तिक	५०	आसो	३ ५ ८
मार्ग	५०	कार्तिक	४ ५ ०
पौष	५०	मार्ग	४ ५ ४
माघ	५०	पौष	४ ५ १०
फागुण	५०	माघ	४ ५ ६
चैत्र	५०	फागुण	४ ५ ०
वैशाख	५०	चैत्र	३ ५ ८
ज्येष्ठ	५०	वैशाख	३ ५ ४

आसाढे मासे दुपया, पोसे मासे चउप्पया । चित्तासोएसु मासेसु, तिपया हवई पोरसी ॥४६॥

२१. सम्यक्तपरीपहः—सम्यक्तं परिस-
हमाणं निश्चलचित्तेन धार्यमाणस्वरूप-
मिति २२। एते नामतो द्वाविंशतिः
परीपहाः ॥ ४४ ॥ अप्राप्ते पौरुषीसमये
सा कथं दृश्यते इत्याशंक्याह—

अर्थः तथा समये—काले प्राप्ते सूर्ये
दक्षिणे श्रवणे—कर्णे कृत्वा—विधाय
दक्षिणजानौ अंगुलीर्धृत्वा प्रतिलेखना-
समयं जानीत, उक्तं च—“सूरं दाहिणस-
वणे दक्षखणजाणुंमि अंगुलीं काडं।
पढमपयंपि गणिजा तं जाण पडिले-
हणासमयं ॥ १ ॥” ॥ ४५ ॥ अथ
कस्मिन् मासे कतिभिः पङ्क्तिः प्रतिले-
खना भवतीत्याशंक्याह—

अंगुलं सत्तरत्तेणं, पक्खेणं तु दुरंगुलं । वड्डए हायए वावि, मासेणं चउरंगुलं ॥४७॥

तथा आपाढ्यां पौर्णमास्यां द्वौ पादौ भवतः, पौढ्यां पौर्णमास्यां चत्वारः पादाः, चैत्राश्विनयोर्मासयोस्त्रिपदा पौरुषी भवति ॥४६॥ अथ प्रतिमासं हानेष्ट्वेद्वेः किं स्वरूपमित्याशंक्याह—आपाढपूर्णिमायाः आरभ्य समाहोरात्रेणांगुलं वर्द्धते, पक्षेण त्वंगुलद्विकं वर्द्धते, अनया पूर्वोक्तयुक्त्यैवांगुलद्विकं हीयते वर्द्धते च, तथा मासेन—पक्षद्वयरूपेण चतुरंगुलं वर्द्धते हीयते च, इयं व्यग्रहारपौरुषी ॥४७॥ एष पश्चिमप्रहरप्रतिलेखनान्यासः, अतः प्रातः पौरुषीनिर्णयं कर्तुमाशंकते—

जिह्वामूलेआसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा । अट्टहिं बीअतिअंमि अ ततिए दस अट्टहिं चउत्थे ॥४८॥
मूले आदौ ज्येष्ठ आपाढे श्रावणे च मासे पङ्क्तिरंगुलैः प्रतिलेखना भवति, यथा या पूर्वं ज्येष्ठे आपाढे श्रावणे च त्रिके तृतीयप्रहरे प्रतिलेखना कथिता तत्र पट् २ अंगुलप्रक्षेपः कर्तव्यः, तथा द्वितीयत्रिके—भाद्रपदआसोकातिकरूपे तृतीयप्रहरप्रतिलेखनायां अंगुलाष्टकच्छायाप्रक्षेपः, तथा तृतीये त्रिके—मार्गशीर्षपौषमाघरूपे अंगुलदशच्छाया साधिकतया पौरुषी भणिता, चतुर्थे त्रिके—फाल्गुनचैत्रवैशाखरूपे अंगुलाष्टकच्छायाद्विद्विः, असावागमप्रणीतः प्रान्तप्रतिलेखनाविधिः ॥४८॥ तथा ज्येष्ठामूलमत्र सूत्रे किमर्थं निश्चितं इत्याशंक्याह—

वइसाहपुणिणमाए समणंतरपडिचयाइ जो दिअहो । तं चिय जिह्वामूलं छक्को पक्खेवओ तत्थ ॥४९॥
वैशाखपूर्णिमायाः पश्चाद् या प्रतिपत् सा ज्येष्ठामूलसंज्ञा तस्मिन्नेव ज्येष्ठामूले आदौ पट् प्रक्षेपः कर्तव्यः—षडंगुलप्रक्षेपो विधेयः, अग्रेऽपि यथासूत्रं सर्वत्र बोद्धव्यम् ॥४९॥ अथ पूर्णिमायां २ पट्कादिप्रक्षेपः कथं स्वीकृत इत्याशंक्याह—

देवाण महर्षीणवि समप्पए पुण्णिमाइ खलु मासो । आसाढपुण्णिमाए दुन्नि पया तेण नायन्वा ॥५०॥

तथा देवानां-भवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कैमानिकरूपाणां तथा महर्षीणां च पूर्णिमायां खलु-निश्चितं मासः समर्प्यते-गच्छति तेन हेतुना आपाढपूर्णिमायां द्वौ पादौ ज्ञातव्यौ, तथा सूत्रेऽपि मासभेदाः पंचोदाहृताः, यदाहुः-“भारा य पंच सुत्ते नक्षत्रो १ चंदिओ य २ रिउमासो ३ । आइचोऽविय अवरो ४ अभिगड्डिओ य ५ पंचमओ ॥१॥ अर्थश्च-नक्षत्रे भवो नाक्षत्रः, कोऽर्थः?, चन्द्रश्चरं चरन् यावता कालेनाभिजिदारभ्योत्तराषाढान्तर्गच्छति ताननाक्षत्रमासः, यद्वा चन्द्रस्य नक्षत्रमंडले परिवर्तनतो निष्पन्नः इत्युपचारतो मासोऽपि नक्षत्रम् १, तथा चान्द्रो मासः, चन्द्रसंभवः चान्द्रो, युगादौ श्रावणे मासि कृष्णप्रतिपदारभ्य पौर्णमास्यन्तश्चान्द्रो मासः, यद्वा चन्द्रचारनिष्पन्नत्वादुपचारतो मासोऽपि चन्द्रः २ तथा ऋतुमासः, ऋतुः-लोकरूढ्या पृथ्यहोरात्रमानो मास-द्वयात्मकः, तस्यार्द्धमप्यवयवे समुदायोपचारात् त्रिंशदहोरात्रप्रमाणो ऋतुमासः ३ आदित्यस्थायमादित्यः, स च एकस्य दक्षिणायनस्य उत्तरायणस्य वा अशीत्यधिकदिनशतप्रमाणस्य षष्ठभागमानः, यद्वा आदित्यचारनिष्पन्नत्वात् उपचारतो मासोऽप्यादित्यः ४, तथा पंचमौऽभिवर्द्धितो मासः, अभिवर्द्धितस्तु मुख्यतस्त्रयोदशचन्द्रमासमानः संवत्सरः, एकेन मासेन अभिवर्द्धितत्वात्, परं तद्द्वादशभागप्रमाणो मासोऽप्यवयवे समुदायोपचारात् अभिवर्द्धितः ५, एते च नक्षत्रादयः पंच मासाः, अतो वृत्तिकारः पंचमासानां यथासंख्यं दिनसंख्यां गाथाव्याख्ययाऽऽह-अहरत्त सत्तवीसं तिस्रत्तसत्तसिद्धिभाग नक्षत्रो १ । चंदो अउणत्तीसं विसिद्धिभागा उ वत्तीसं ॥१॥ उउमासो तीसदिणो आइचो तीस होइ अद्धं च । अभिवड्डिओ अ मासो चउवीससएण छेएण ॥२॥ भागाणिगवीससयं तीसा एगाहिया दिणणं च । एए जह निप्फत्तिं ल्हंति समयउ तह नेयं ॥३॥ नाक्षत्रो मासः सप्तविंशत्यहोरात्राः एकस्य

२ ७
२ १
६ ७

२९
३२
६२

चाहोरात्रस्य त्रिसप्तसप्तषष्टिभागाः, न्यासः, तथा चन्द्रमास एकोनत्रिंशदहोरात्राः द्वाषष्टिमा-
गस्याहोरात्रस्य द्वात्रिंशत्, ऋतुमासः पूर्णानि त्रिंशदिति न्यासः ३०, तथा आदित्यमासे त्रिंशदहोरात्रा भवन्ति
अर्द्धं चाहोरात्रस्य, न्यासः, तथा अभिवर्धितमासे दिनानां एकाधिकत्रिंशत्-एकत्रिंशदहोरात्राः एकस्य चाहोरात्रस्य

३ ०
३ ०
६ ०

३ १
१ २ १
१ २ ४

चतुर्विंशत्युत्तररूपेण छेदेन-भागेन विभक्तस्य एकोनविंशत्यधिकं शतं भागानां भवति, एते पंच मासा
यथा निष्पत्तिं लभन्ते तथा समयादवसेयम् । उक्तं च रत्नमालायां-“दर्शविधिं मासमुशन्ति चान्द्रं,
सौरं तथा भास्करराशिचारात् । त्रिंशद्दिनं सावनसंज्ञमार्या, नाक्षत्रमिन्दोर्भगणभ्रमाच्च ॥१॥” ॥५०॥

यथागमं पौरुषीस्वरूपमवगम्य प्राप्ते काले तां कथं भणति तदाह—

पढमपयंपि गणिज्जा तत्तो नमिऊण भणइ गीअत्थो । भयवं बहुपडिपुन्ना संजाया पोरसी पढमा ॥५१॥
तत्र पौरुषीछायामिननसमये प्रमाणकरणवेलायां प्रथमपादमपि गणयेत्, तद्गुणयित्वा ततोऽनन्तरं नमस्कृत्य-लघुवन्दनं
दत्त्वा गीतार्थः-सूत्रवान् बहुप्रतिपूर्णां प्रथमा पौरुषी संजातेत्युच्चैःस्वरेण भणति, उक्तं च-“गीयं भन्नइ सुतं अत्थो पुण होइ तस्स
वक्खाणं । गीएण य अत्थेण य जुत्तो सो होइ गीयत्थो ॥१॥” तथा ‘सल्लुद्धरणनिमित्तं गीअत्थजेसणा उ उक्कोसा । जोजणस-
याई सत्त उ बारस वासा उ कायव्वा ॥२॥ ॥५१॥ इति गीतार्थभणित्यनन्तरं गुरवः किं कुर्वन्तीत्याशंक्याह—

उद्धिन्ति तओ गुरुणो सुणिणोऽवि य छोभवंदणं दाउं । पुत्तिं पेहिंति तओ पत्ताई मत्त उवविट्ठा ॥५२॥

तत उच्चिष्टंति-ऊर्ध्वीभवन्ति गुरवः, सुनयोऽपि छोभवंदनं दत्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयन्ति, ततः पश्चात् पात्रादीनि मात्रकं

पडला पुण घणमसिणा गिम्हाइसु ति चऊ जहण्णेणं । पोत्तिव्व पडलगुच्छाइ पेहे पणवीसठाणेहिं ॥५४॥
 पडलानि पुनर्धनानि-दहानि मसुणानि भवन्तीति शेषः, तथा पंच चत्वारि जघन्यादीनि जायन्ते, अयमर्थः व्याख्यातपूर्व
 एव, तत एव स्पष्टो बोद्धव्यः, उत्तरार्द्धेन पात्रादीनां प्रतिलेखनाविधिमाह-तत्र पोतिकेव-मुखपोतिकेव पडलानि गुच्छकादीनि च
 पंचविंशतिभिः स्थानैः-पंचविंशतिप्रतिलेखनाप्रकारैः प्रतिलेखयेत्, उक्तं च-“मुह वत्थे तह देहे गुच्छे पडलाइएसु पत्तेयं । पणवीसा
 पणवीसा ठाणा भणिया जिणिं देहिं ॥१॥ चक्खुनिरिक्खणमेगं पुरिमा छवेव पुव्व कायव्वा । अक्खोडा पक्खोडा नव नव पणवीसं
 वत्थंमि ॥२॥ भुअसिरि मुहहियए तिय २ चउ पुट्ठि छ पय पणवीमा । सिरपुट्ठिहियवज्जा तणु पनरस ठाण इत्थीणं ॥३॥ इत्ति
 प्रतिलेखनाविधिः । अथ पात्रकविशेषविधिश्चायं-आगतुग संमुच्छिम हरितणुपमुहाण जाणण्हाए । पढमं करेइ दिट्ठिं नासा-
 पमुहेहिं उवओगं ॥१॥ मुहणंतएण गुच्छं गुच्छंगलयंगुलीहिं पडलाहिं । भूमीओ चउरंगुल पत्तमपत्तं च पेहिज्जा ॥२॥ गुच्छग-
 पडलग तह पत्तकेसरि पत्तबंध पत्ताई । रयताण पत्तठावण पडिलेहा पत्तनिजोगो ॥ ३ ॥ वारस बाहिं ठाणा वारस ठाणाइं हुंति
 मज्झंमि । पत्तपडिलेहणाए पणवीसइमो करप्फंसो ॥४॥ पत्ताणं पडिलेहा संमं जम्मंतरंमि तह विहिया । जह वक्कलचीरिजई जाई-
 सरणं समणुपत्तो ॥५॥ किं इह चिहइ सप्पो जं इत्तियमित्तयंमि पडिलेहा । इय जंपतो सासणदेवीए सासिओ खमओ ॥६॥ पडि-
 लेहणा सकाले देइ फलं किसिबलाइक्कमुव्व । उवओगं तं काले पडिअसु लगगसमयव्व ॥७॥ कालंमि कीरमाणं किसिक्कम्मं बहु-
 फलं जहा होइ । इय साहियावि किरिया नियनियकालंमि वोद्धव्वा ॥८॥ पुढवी आऊकाओ तेऊ वाऊ वणस्सइतसाणं । पडिले-
 हणापमत्तो छण्हंपि विराहओ भणिओ ॥९॥ पडिलेहणं कुणंतो मिहो कहं कुणइ जणवयरुहंवा । पच्चक्खवाणं वा देइ वाएइ सयं पडि-

च्छइ वा ॥१०॥५४॥ अथ विधिना कृतप्रतिलेखनानन्तरं साधुः किं करोतीत्याशंक्याह—

इय काले कथयेहो अत्थं गिणिहज्ज वीयपोरिसीए । अक्खठवणाइविहिणा गुरूवि खुद्धं परूवेइ ॥५५॥
इति—पूर्वोक्तप्रकारेण काले—पौरुषीसमये कृतप्रतिलेखनो—विहितप्रतिलेखनाविधिः द्वितीयपौरुष्यां—अर्थपौरुष्यां अर्थं गृह्णीयात्, आगमार्थवाचनां गुरुरपि विधिना—कृतिकर्मादिना शुद्धां ग्ररूपयति, उत्पन्नं न पाठयतीत्यर्थः, कथं यथा स्यात्?, अक्ष-
स्थापनादिपूर्वं यथा स्यात् तथा, यदाहुः—“अक्खे वराडए वा कहे पुत्थे०” इत्यादि ॥५५॥ सूत्रवाचनायाः किं फलमित्याशंक्याह—
ओसन्नोऽवि विहारी कम्मं सोहेइ सुलभवोही य । चरणकरणं विसुद्धं उच्चूहंतो परूवंतो ॥५६॥

विहारी साधुः—विहारकरणशीलः साधुः अवमन्नोऽपि—प्रमाद्यपि अष्टविधं कर्म शोधयति—निराकरोति, तथा विहारे लाभोऽपि गरीयान्, उक्तं च—“समणाणं सउणाणं भमरकुलाणं च गोकुलाणं च । अणिययाउ वसहीउ सारइयाणं च मेहाणं ॥१॥ दंसण-
सोही थिरभावभावणा अइसयत्थकुसलत्तं । जणवयपरिक्खणाविय अणीयवसहीगुणा हुति ॥२॥” अथाविहारपक्षे के दोषाः?,
उक्तं च—“पडिबंधो लहुयत्तं अजणुवयारो अदेसकुसलत्तं । नाणाईण अबुड्डी दोया अविहारपक्खंमि ॥१॥” अथ विहारोद्यतेन साधुना
किं चिन्त्यं?, तदाह—तिहिकरणंमि पसत्थे नक्खत्ते अहव सयस्स अणुकूले । धित्त्तं निति वसहा अक्खे सउणे परिक्खंता ॥१॥ ते
शकुना एव के?, उक्तं च—“जंबू चास मयूरे भारदाए तहेव नउले य । दंसणमेसि पसत्थं पयाहिणे सव्वसंपत्ती ॥१॥ नंदी तूरे
संपुन्नदंसणं संखपडहसदो अ । भिंगारछत्तचामर एवमाई पसत्थाणि ॥ २ ॥ समणं संजयं दंतं, सुमणं मोअगा दहिं । मीणं घंटा
पडगं च, सिद्धमत्थं वियागरे ॥३॥” अतोऽग्रशस्तशकुनाः—मइलकुचेले अब्भिग इल्लीए साण खुज्जवडमे य । एए य अप्पसत्था,

हवन्ति खेत्ताड नितानं ॥१॥ नारी पीवरगन्धा बहुकुमारी य कष्टभारी य कष्टंभारी अ । कासायवत्थ कुंतंधरा य कजं न साहंति ॥२॥ चक्षय-
 रंभि भमाडो भुक्खडहिमारो य पंडरंगंभि । तच्चन्नि रुहरिपडणं बोहिय दिष्टे धुवं मरणां ॥३॥ तथा विहंतुमुद्यतः साधुः सुलभबोधिश्व भवति,
 किं कुर्वन् ?—विशुद्धं—निर्मलं चरणकरणसप्ततिकारूपं चारित्र्यमुपबृंहयन् प्ररूपयंश्च, यदाहुः—“वय ५ समण ४ धम्म १
 संजम १७ वेयावच्चं च १० बंभगुत्तीओ ९ । नाणाइतियं ३ तव १२ इन्दियनिरोहो ५ । पडिलेहण ५ गुत्तीओ ३ अभिग्गहा चैव ४ करणं ७०
 “पिंडविसोही ४ समिई ५ भावण १२ पडिमा य १२ इन्दियनिरोहो ५ । पडिलेहण ५ गुत्तीओ ३ अभिग्गहा चैव ४ करणं ७०
 तु ॥१॥” अनयोर्विचरणमागमाद् बोद्धव्यं, तथा ‘अवसन्ने’ति कोऽर्थः ?—अवसीदतीति क्रियाशैथिल्यात् मोक्षमार्गे श्रान्त इव अव-
 सन्नः, उक्तं च—“ओसन्नोऽविय दुविहो सव्वे देसे य तत्थ सव्वंमि । उज्जवद्धपीढफल्लगो ठवियगभोई य नायव्वो ॥१॥ आवस्सय-
 सज्झाए पडिलेणझाणाभिक्खअभत्तंठे । आगमणे निग्गमणे ठाणे य निसीयणतुयट्ठे ॥२॥ आवस्सयाइयाइं न करइ अहवावि
 हीणमहियाइं । गुरुवयणबला य तहा भणिओ एसो उ ओसन्नो ॥३॥ ५६॥” अथ वाचनाश्रवणे विशेषफलं किमित्याशंक्याह—
 वक्ख्वाणं निसुणंता अगहियधम्ममावि तित्थियं कालं । हुंती आरंभविरया किं पुण गिण्हंति जे धम्मं ? ॥५७॥
 तथा व्याख्यानं शृण्वंतः—सुत्रार्थश्रवणं धारयंतः प्राणिनस्तावन्मात्रकालं विरता भवन्ति—पापव्यापाररहिता जायन्ते, कथंभूताः ?—
 अगृहीतधर्मा अपि, न गृहीतः—न स्वीकारितो धर्मो यैस्ते, धर्मांगीकार विनापि, किं पुनर्भण्यते ये पुनर्धर्मं गृह्णन्ति—अंगीकुर्वन्ति,
 तेपामत्र का कथा ? उक्तं च—“जे अगहियधम्माविहु जत्थियकालं सुणंति वक्ख्वाणं । नियमा छज्जीवदया तेहिं कया तित्थियं कालं
 ॥१॥ जे उण सम्मत्तं वा गिहत्थधम्मं च समणधम्मं वा । गिण्हन्ति देसणाए परमत्थो तेहिं पडिचन्नो ॥२॥” ५७॥ तथा वर्षा-

दिषु यतीनां किमासनं कल्पनीयमित्याशङ्क्याह—

पाटंछणमुट्टुबद्धे वासासमयंमि पीढफलगाई । आसणमिणं जईणं भूमी फलिहाणि सयणंमि ॥५८॥
यतीनामुट्टुबद्धे काले पादप्रोछनकं, तत्र पादप्रोछनकं रजोहरणमुच्यते, यदाहुः—“उन्नियं उद्धियं वावि, कंबलं पायपुंछणं । तिपरियल्लमाणसुद्धं, रयहरणं धारए इकं ॥१॥” तत्र वर्षासमये च पीठपट्टकादि इदमासनं ग्रहीतव्यं, शयनीये-संस्तारके भूमिफ-
लिहकादीनि, भूमिः प्रतीता फलिहकं-एककाष्ठनिष्पन्नं संस्तारकाश्रयं, तदभावे वंशादिखंडं दवरकबद्धमपि करोति, परं यदि
पक्षान्ते दवरकमुत्सार्य प्रतिलेखयति तदा तमपि कुर्यादित्यर्थः ॥५८॥ अथानुयोगे आरब्धे साधुः किं न कुर्यात् तदाह—
अणुओगे आढविए पच्चक्खाणंमि नेव कारवए । जावं न पडिक्कमई इहपुन्ना बीयपोरसिया ॥५९॥

अनुयोगे आरब्धे प्रत्याख्यानमपि नैव कारयति, अपिशब्दात् कथां च, यावत् तत् प्रतिक्रामति-परिपूर्णतां यावन्न गच्छति
तावत् किमपि न करोति, इति-पूर्वोक्तप्रकारेण द्वितीया पौरुष्यपि परिपूर्णा भवति, उक्तं च—“आरंभिय अणुओगं पच्चक्खाणं
न दिज्जए जत्थ । अन्नस्स तत्थ वत्तामित्तस्सवि नाम का वत्ता ? ॥१॥” ॥५९॥ द्वितीया पौरुषी कथं भवतीत्याशङ्क्याह—

छायापएहिं सुणिसंजुएहिं नंदट्टुबाहुधुवयंमि । लद्धं नयणविहूणं दलीकयं दिवसगयसेसं ॥६०॥

छायापदैः-शरीरछायाचरणैः सुनिसंयुक्तैः-सप्तसहितैः नंदाष्टबाहुधुवाकैः २८९ ‘अंकानां वामतो गति’रिति श्रीधराचार्यः
तथा एतस्मिन्नङ्केन भाजिते यल्लब्धं-यत् प्राप्तं तन्नयनविहूणं-उभयहीनं पश्चाद् दलीकृतं-अर्द्धीकृतं, अर्धे कृते सति यत् स्थितं
तद्दिनमानं, यदि ग्रहरद्वयादवर्गं तदा तावन्मात्रं दिनं गतं, यदि ग्रहरद्वयादूर्ध्वं तदा तावन्मात्रं दिनं शेषं, तथाहि-छायापादाः

लंहाणी आसाढे निष्ठिया सन्वे ॥१॥ अर्थो यन्त्रादवसेयः ॥६१॥ तथा साधुः प्रतिदिनं चैत्यानि कथं नमस्करोति तदाह—

वंदिज्ज चेइयाइं सन्वभुवणे विसेसओ सन्वे। अट्टमिचउहसीसु सेसदिणे चेइयं इक्कं ॥६२॥

भुवनेषु-प्रासादेषु चैत्यानि-प्रतिमालक्षणानि वन्दयेत्, साधुरित्यव्याहारः, विशेषतोऽष्टमीचतुर्दशीषु सर्वेषु भवनेषु सर्वाणि चैत्यानि वन्दयेत्, शेषदिने-पर्वरहिते दिने एकं चैत्यं वन्दयेत्, तानि तु चैत्यानि आगमे पंचधा प्रोक्तानि, यदाहुः—“भक्ती १ मंगल २ चेइय निस्सानिस्सकडचेइए ४ नावि। सासयचेइय पंचम ५ मुवइंठं जिणवरिंदेहिं ॥१॥” यथा-गिहि जिणपडिमा भक्ती चेइयं १ उत्तरंगघडियंमि। जिणविंवे मंगलचेइयं तु समयजुणो विंति २ ॥२॥ निस्सकडं जं गच्छस्स संतियं ३ तदियं अनिस्सकडं ४। सिद्धाययणं च इमं ५ चेइयपणं विनिदिट्ठं ॥२॥” अथवा ‘नीयाइं सुरलोए भत्तिकयाइं च भरहमाइंहिं। निस्सानिस्सकयाइं मंगलकयमुत्तरंगंमि ॥१॥ वारत्तस्स य पुत्तो पडिमं कासीय चेइए रम्मे। तत्थ य थले अहेसी साहमीचेइयं तं तु ॥१॥ अत्रेयं कथा-वारत्तपुरं पुरं अभयसेनो राजा वारत्तको मंत्री, तद्रेहे धर्मघोषमुनिभिंक्षां ग्रहीतुं जगाम, तद्भार्या दृतखंडयुतं पात्रमुत्पाटितवती, विन्दुः पपात, छर्दितदोष इति निर्गतो मुनिः, मत्तवारणस्थो मंत्री किमेवंविधापि भिक्षा मुनिना न गृहीतेति यावत् चिन्तयति तावत् तत्र विन्दौ मक्षिकाः पेतुः, तद्भक्षणाय गृहगोधिका, तस्या अपि सरटः, तस्यापि मार्जारी, तस्या उपरिश्वा, तदुपरि तत्र वास्तव्यः श्वा, तत्कृते स्वामिनोऽभृल्लकुटालकुटि, तद् दृष्ट्वा मंत्री चिन्तयामास-अहो सुदृष्टो धर्मः साधूनामप्येष एव, त्रयाणामिति वैराग्याजातिस्मरणमुत्पन्नं, ततो देवतार्पितलिंगाश्चिरं संयममनुपाल्य समुत्पन्नकेवलः सिद्धः, तत्पुत्रेण स्नेहात् चैत्यं-कारयित्वा रजोहरणमुखवास्त्रिकासहिता पितृप्रतिमा तत्र स्थापिता, तत्र शाला च प्रवर्तिता, तत्र स्थलीति अभूत्, तत्र साधर्मिकचैत्यमभूत्

मध्यमचैत्यवन्दनादयो भेदाः, उत्कृष्टा—विधिपूर्वकशक्रस्तवपंचकनिर्मिता, यद्वा उत्कृष्टा तु शक्रस्तवादिपंचदंडकनिर्मिता जयवी-
 यरायेत्यादिप्रणिधानांता चैत्यवन्दना स्यात्, अन्ये तु शक्रस्तवपंचकयुतामाहुः, तत्र वारद्वयं चैत्यवन्दना प्रवेशद्वयं निष्क्रमणद्वयं चेति
 पंच शक्रस्तवाः ॥६४॥ अथ चैत्यवन्दनानन्तरं साधोगोचरचर्याकालः कथमित्याह—

खित्तंमि जत्थ जो खलु गोअरचरियाए वट्टए कालो । तं साहिज्जसु पोरसिजुअलं पुण तथेणुसारेण ॥६५॥
 यस्मिन् क्षेत्रे—यत्र ग्रामादौ यः कालः अशनादिग्रहणलक्षणः खलु—निश्चितं गोचरचर्याया वर्तते तं कालं साधुः साधयेत्,
 तदनुसारेण पुनः—तस्य कालानुसारेण पोरसीयुगलं—सूत्रार्थलक्षणं विधेयम्, यदाहुः—“कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडि-
 क्कमे । अकालं च विवज्जित्ता, काले कालं समायेरे ॥ १ ॥ अकाले चरसि भिक्खू, कालं न पडिलेहसि । अप्पाणं च किलामेसि,
 सन्निवेसं च गरिहसि ॥२॥ सइ काले चरे भिक्खू, कुज्जा पुरिसकारियं । अलाभुत्ति न सोइज्जा, तवुत्ति अहियासए ॥३॥”६५॥
 अथ गोचरचर्याकाले ज्ञाते साधुना किं किं विधेयमित्याशङ्क्याह—

भिक्खवासमए पुत्तिं पेहिय ठाणंमि ठविय पत्ताइ । आवसियाइ भणित्ता गोअरिआए विणिक्खमइ ॥६६॥

भिक्षासमये—आहारग्रहणसमये लघुवन्दनपूर्वं मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति—भगवन् ! पात्रकाणि
 स्थाने स्थापयामि ?, ततः पात्रकादि सुप्रमाज्यं आवश्यकं भणित्वा गोचरचर्या निष्क्रामति—निःसरति, उक्तं च—“पत्ते भिक्खासमये
 पणमिय पडिलेहिऊण मुहपोत्तिं । नमिऊण भणइ भयवं ! ठाणे ठावेमि पत्ताणि ॥१॥ पडिलेहिय सुपमज्जिय तत्तो पत्ताणि पड-
 ललुत्ताणि । उग्गहिउं गुरुपुरओ उवओगं कुणइ संघाडो ॥२॥ एगाणियस्स दोसा इत्थी साणे तहेव पडणीए । भिक्खवडविसोहि

महन्वयं तमो सविज्ञाणं गमणं ॥३॥ आनेस्सियं भणिंतां गुरुणा भणियंमि तहय उवउत्तो। सिरियोअमं सरित्ता सणियं उव्विख-
विय तो दंडं ॥४॥ वाहवहनाडिपायं पंदमं उंध्याडिऊण वच्चिजा। धरणियलं नो दंडं धरिज जा लब्भंए भिक्खं ॥५॥” ॥६॥
अथ पात्रकाणि करे विधाय निःसरन् कि वदति तद् गाथायुगलेनाह—

उसंभस्स य पारणए इक्खुरंसो आसिं लोगनाहस्स । सेसाण य परमन्नं अमियरसरसोवमं आसि ॥६७॥
अक्खवीणमहाणस्सिलद्धिसंजुओ जयउ गोअमो भयवं । जस्स पसाएणज्जवि साहुणो सुन्थिया भरहे ॥६८॥

तत्र साधुराहारार्थं गच्छन्नेतत् गाथाद्वयं पठति—उसभस्स—ऋषभस्य लोकनाथस्य भुवनगुरोः पारणके—तपसो द्वितीयदिने इक्षु-
रस आसीत्—अभवत्, शेषाणां तीर्थकृताममृतरसरसोपमं परमान्नं—पायसं आसीत् ॥६७॥ तथा गौतमोऽपि भगवान् गणभृत् जयतु,
कथंभूतः?—अक्षीणमहानसीलं बिधिसंयुक्तः यस्य गौतमस्य प्रसादेनाद्यापि—वर्तमानकालं यावत् सुसाधवः—चारित्रिणः भरते—भरत-
क्षेत्रे सुस्थिताः समाधिभाजो वर्तन्ते ॥६८॥ तथेदं गाथायुगलं भणित्वा साधुः कथं विचरति तदाह—

इय भणिउं उवउत्तो अदीणवयणो पसन्नमणदिट्ठी । उंछवित्तीइ विहरइ इच्छाकाराइजयणाए ॥६९॥

इति—पूर्वोक्तं प्रथमप्रणीतं गाथायुगलं भणित्वा उद्युक्तः—आलस्यरहितोऽदीनवदनो—विकसितवदनः तथा प्रसन्नमनोदृष्टिः,
प्रसन्नं—निर्मलं मनः—चित्तं दृष्टिर्यस्यासौ, उंछवृत्त्या—स्तोकादानव्यापारेण विचरन् अशनादि गृह्णाति, यदाहुः—“जहा दुमस्स पुप्फेसु,
भमरो आवियइ रसं । न य पुप्फं किलामेइ, सो अ पीणेइ अप्पयं ॥१॥ इत्याद्यत्र दुमपुष्पिकाध्ययनं बोद्धव्यं, ग्रन्थगौरवम-
यान् लिख्यते, तत्राशनग्रहणे गौचरचर्यायामष्टौ वीपयः—अष्टौ मार्गाः, यदाहुः—“उज्जु गंतुं ? पच्चागई य २ गोमुत्तिया ३ पयंग-

विही ४। पेडा य ५ अद्रपेडा ६ अन्भंतरं ७ बाहिसंबुक्का ८ ॥१॥ ठाणाउ उज्जुगइए भिक्खंतो बलइ अनडंतो पढमाए १ वीयाए एमेव य पविसइ निस्सरइ भिक्खंतो २ ॥१॥ वामाउ दाहिणगिहे भिक्खजइ दाहिणाउ वामंमि । जीए सा गोमुत्ती ३ अद्वियद्दा पयं-गंविही ४ ॥२॥ चउदिसि सेणीभमणे मज्झे मुक्कंमि भन्नाए पेडा ५ । दिसिदुगसेणीसंवद्धभिक्खणे अद्रपेडत्ति ६ ॥४॥ अन्भंतरसंबुक्का जीए भमिरो बहि विणिम्मंग ७ । बहिसंबुक्का भन्नइ एयविवरीयभिक्खाए ८ ॥५॥ तथा च पंचाठाकट्टत्तो-शंबूकः-शंखः तद्वत् वृत्तागमनं, तच्च द्विधा-प्रदक्षिणतः अप्रदक्षिणतश्च, इह प्रत्यागतिकायां रथ्याप्रक्षेपात् शंबूकायामेकत्वविवक्षणाच्च पडेव वीथंयो ग्रन्थान्तरे । तथा पुनः कथं विचरति ?-इच्छाकारादियतनया-इच्छाकारपूर्वं यतनया विचरति ॥६९॥ अथात्रेच्छाकारादियतना का इति वितर्क्याह-

इच्छा १ मिच्छ २ तहक्कारी ३ आवसिया ४ य निसीहिया ५ । आपुच्छणा ६ वि पडिपुच्छा

७ छंदणा य ८ निमंतणा ९ ॥ उवसंपया १० य काले, सामायारी भवे दसहा ॥७०॥

पदपदीछंदः, संप्रति इच्छाकारसंबंधाद्दशधा सामाचारी, तत्रादौ इच्छाकारेण ममेदं कृत्यं कुरु ? यदाहुः-“जइ अन्भत्थेज्ज परं कारणजाए करिज्ज से कोई । तत्थ य इच्छाकारो न कप्पइ बलाभिओगो अ ॥१॥ अर्थश्च-साधुना स्वकार्यार्थं निष्कारणं परो नाभ्यर्थनीयो, यदि तु कारणे-गलानादौ परमभ्यर्थयते-इच्छाकारेण ममेदं कुर्वति, यद्वा से-तस्य कुर्वतः किञ्चित् कश्चिन्निर्जराधीं ब्रूते, यथा कार्यमहं विधास्ये तत्रापीच्छाकारो, न बलात्कारः १, अथ मिथ्याकाररूपा द्वितीया सामाचारी, यदाहुः-संजमजोए अन्भुट्टियस्स जं किञ्चि वित्तहमायरियं । मिच्छा एयंति वियाणिऊण मिच्छत्ति कायन्वं-॥२॥ अथ तृतीया तथाकारसामाचारी, यदाहुः-कप्पा-

कल्पे परिनिष्ठस्य णाणेषु पंचसु ठियस्स । संजमतवहुगस्स उ अविगप्पेणं तहांगारो ॥ ३ ॥ अर्थश्च-कल्पाकल्पे परिनिष्ठितस्य, कल्पः-आचारस्तद्विपरीतोऽकल्पः, यद्वा जिनकल्पादीनां कल्पः चरकसुगतादीनां अकल्पः, तस्मिन् परिनिष्ठितस्य-ज्ञाननिष्ठां प्राप्तस्य, साधवस्तिष्ठन्ति येषु तानि स्थानानि-महाव्रतानि तेषु स्थितस्य, संयमतपोभ्यामाढ्यस्य गुरोर्निर्विकल्पं वाचनादौ निश्चयेन तथाकारः, तदुक्ते तथेति भणनम् ३ तथा चतुर्थी आवश्यकीसामाचारी ४ पंचमी नैषेधिकीसामाचारी ५ यदाहुः-“आवस्सिसया विहेया अवस्सगंतव्वकारणे सुणिणा । तंमि निस्सीहिया जत्थ सेज्जाठाणाइ आयरई ॥ १ ॥ अर्थश्च-मुनेः-साधोः अवश्यगंतव्ये कारणे-निश्चितगंतव्ये निमित्ते ज्ञानाद्यर्थगमने आवश्यकी विधेया ४ यत्र शय्यास्थानं शय्या-वसतिस्तस्याः स्थानं प्रस्तावात् प्रवेशरूपं, आदेशैत्यादौ प्रवेशने, नैषेधिकीं कुर्यादिति भावः ५ अथ षष्ठी अपृच्छा ६ सप्तमी प्रतिपृच्छा ७ अष्टमी छंदना ८ नवमी निमंत्रणा ९, यदाहुः-‘आपुच्छणा उ कज्जे पुव्वनिसिद्धेण होइ पडिपुच्छा । पुव्वगहिएण छंदण ८ निमंतणा तो अगहिएणं ९ ॥ १ ॥ अर्थश्च कार्ये सति गुरोरापृच्छा कार्या, प्रभो ! इदमहं करोमीति ६ गुरुणा पूर्वं निषेधितेनावश्यक्यकार्यत्वात् प्रतिपृच्छा, यद्वा पूर्वं निरूपितेन करणकाले पुनः पृच्छा प्रतिपृच्छा ७ पूर्वगृहीतेन अशनादिना साधूनां छंदनं-आह्वानं गृह्णन्वेतदिति ८ अगृहीतेन तु निमंत्रणा ९, यत्तवेदमिदं वा योग्यमानयामीति, उवसंपया उ तिविहा नाणे तह ढंसणे चरित्ते य । एसा हु दसपयारा सामायारी तहड्ढा य ॥ १ ॥ अर्थश्च-उपसंपद् ज्ञानाद्यर्थमन्यगुरोर्निश्चाश्रयणं, सा तु त्रेधा-ज्ञान १ दर्शन २ चारित्र ३ रूपा, एतदर्थं गुग्मानहमाश्रितः, एषा तु निश्चितं दशप्रकारा सामाचारी, अन्याप्यस्ति, यदाहुः-पडिलेहणा १ पमज्जणा २ भिक्खे ३ रिय ४ ऽड्डोअ ५ भुंजणा चेव ६ । पत्तगंधुवण ७ वियारा ८ थंडिल ९ आवस्ससयईया १० ॥ १ ॥ अर्थश्च-अन्या निशीथोक्ता दशधा सामाचारी, तत्र प्रातःप्रभृति

क्रमशः प्रतिलेखनोपधेः १ ततः प्रमार्जनं वसतेः २ ततोऽपि भिक्षाचर्या ३ आगतैरीर्या प्रतिक्रम्या ४ आलोचनं कार्यं गृहादीनां ५ असुरसुरमिति भोक्तव्यं ६ कल्पत्रयेण पात्रकाणां धावनं कार्यं ७ विचारः—संज्ञोत्सर्गार्थं बहिर्योनं ८ स्थंडिलानि द्वादश द्वादश त्रीणि च एवं सप्तविंशतिः २७, ९ आवश्यकं—प्रतिक्रमणं कार्यं १०, एषा चक्रचालनामिका दशधा सामाचार्यन्या ॥७०॥ तथा दशधा सामाचारीं प्रतिदिनं २ पालयन् साधुः कथमवतिष्ठते इत्याशङ्क्याह—

तह वट्टमाणजोगं भविस्सकज्जे परंमि नियजोगं । वोसिरणं ऋकज्जे अणुजाणिज्जा य भासिज्जा ॥७१॥

अर्थः—तथा भविष्यत्कार्ये परस्मिन्—अन्यस्मिन् वर्तमानयोगमनुज्ञापयेत्—वर्तमानयोगमिति भणयेत्, तथा निजयोगं—आत्म-संयोगं, अकार्यविषये व्युत्सर्गं परित्यज्य पश्चादनुज्ञापयेत् भाषयेद्वा ॥ तथा प्रतिदिनं पुनरप्यात्मानं कथं स्थापयतीत्याह—

हिययकरवत्तियाए समजलभरियाह पावमलच्छिन्नं । अप्पं मिच्छाउद्धडुल्लुण्ण खणं खणं सोहे ॥७२॥

अर्थः—तथा हृदयकरपत्रिकायां, चर्ममयं जलपात्रं करपत्रिकेत्युच्यते, सा चेह हृदयरूपैव, तस्यां शमजलभरितायां—उपशमनीर-पूरितायां आत्मानं पापमलच्छन्नं—पापकश्मलव्याप्तं मिथ्येति चुलुकेन क्षणे २—समये २ शोधयेद्, आत्मानं निर्मलं कुर्यादित्यर्थः ॥७२॥ तथा पूर्वोक्तयुक्त्या पुनरपि साधुः किं करोतीत्याह—

इय वयणामयरससायभावियण्णा सयावि गीयत्थो । जहजुत्तसमायारो निण्हइ पिंडं विगयदोसं ॥७३॥

इति—पूर्वोक्तेन प्रथमप्रणीतेन वचनान्तरसाखादभावितात्मा सदापि—निरंतरमपि ‘गीतार्थः’ गीतं—सूत्रं अर्थः—तस्य व्याख्यानं तद्वित् सूत्रार्थवित् यथायुक्तसमाचारो—यथोक्तक्रियासहितो विगतदोषं—द्विचत्वारिंशद्वेपरहितं पिंडं—अशनादिकं गृह्णति—आदत्ते

प्रभवः जन्मेति पर्यायाः ॥७४॥७५॥ अर्थोत्पादनादोषाः षोडश, नामतः संख्यातश्च तान् गाथायुगलेनाह—

‘धाई १ दूई २ निमित्ते ३ आजीव ४ वणीमगे ५ तिगिच्छा य ६ ।

मुनि २५ दोदय वि०

कोहे ७ माणे ८ माया ९ लोभे य १० ह्वंति दस एण ॥७६॥

प्र. गि. १५५ मुनि ६६

पुण्वि पच्छा संथव ११ विज्जा १२ मंते य १३ चुन्न १४ जोगे य १५

ज्ञान ८४३

उत्पायणाइ दोसा सोलसमे मूलकम्पे य १६ ॥७७॥

तत्रादौ धात्रीदोषः, धयन्ति-पिबन्ति तामिति धात्री, सा तु बालानां, तस्याः कर्म धात्रीकर्म करोति कारयति च १ द्वितीयं दूतीकर्म, परस्परं संदिष्टार्थाभिधायिका स्त्री दूती तत्करणत् २ तथा तृतीयं निमित्तं-अतीताद्यर्थसूचनं ३ चतुर्थं आजीवनं, आजीवो-जात्यादीनां गृहस्थात्मसमानानामभिधानतः उपजीवनं ४ पंचमं वनीपकं-अभीष्टजनप्रशंसनं ५ षष्ठं चिकित्सा-रोगप्रतीकारः, चः समुच्चये ६, तथा क्रोधः-कोपः ७ मानो-गर्वः ८ माया-वंचना ९ लोभो-लुब्धता १० चः समुच्चये, भवन्ति-जायन्ते दर्शते-अनन्तरोक्ताः उत्पादनादोषाः इति योगः ॥७६॥ तथा एकादशं पूर्वपश्चात्संस्तवोद्भवं दानात् प्राक् पश्चाच्च दातुः श्लाघादि ११ तथा द्वादशं विद्या देवताधिष्ठिता संसाधना च १२ त्रयोदशं मंत्रप्रयोगः मंत्रो-देवाधिष्ठितो असाधनो वा अक्षरचनाविशेषः, चः समुच्चये १३ तथा चतुर्दशं चूर्णः, चूर्णो-नयनांजनरूपः अदृश्यीकरणं वा १४ पंचदशं योगः—सौभाग्यादिहेतुर्द्रव्यसंयोगः, चः समुच्चये १५ एते उत्पादनादोषाः—दूषणानि षोडश च पुनर्मूलकर्म-गर्भोत्पादादि वा इति-गाथाद्वयार्थः ॥ यदाहुः—

इयं बुत्ता सुत्ताओ बत्तीस गवेसणेसणादोसा- गंहणेसणदोसे दस लेसेण भणाभि ते अ इमे ॥७८॥

अणिसिद्धं बहुसंति यमेगेणं दिन्नमहज्झोयरओ । आयरियस्स नियट्ठा साहु निमित्तं उवरि पूरो । ८६॥

यत्र गृही-गृहस्थो यदा भक्तादि-चतुर्विधमशन १ पान २ खादिम ३ स्वादिम ४ रूपं, तत्राशनं शालितंडुलरूपादि १ पानं सौवीरतन्दुलधावननादि २ खादिमं-फलपुष्पादि ३ स्वादिमं-हरितकीशुंङ्गयादि ४ साधोर्निमित्तं यतियोग्यं करोति-निष्पादयति तद् आधाकर्म, 'अथवा' सचित्तस्य-अप्रासुकस्य अचितीकरणं वा-अथवा अचित्तस्य प्रासुकस्य प्रकटीकरणं तदप्याधा-कर्म, अस्य चत्वारि नामानि, यथा आधाकर्म १ अधःकर्म २ आत्मघ्नं ३ आत्मकर्म चेति ४, एतेषामेतन्नयार्थः पिंडविशुद्धे-स्वसेयः, यदाहुः-‘अष्टवि कम्माइ अहे बंधइ’ इत्यादि १ । तथा च तत्त्वत्रं-आहाकम्मं भुंजमाणे समणे निगंथे किं बंधइ किं पकरेइ किं चिणइ ? गो० ! आहाकम्मं भुंजमाणे आउअवजाओ सत्त कम्मपगडीओ सिट्ठिलबंधणवद्वाओ धणियबंधणवद्वाओ पक-रेइ, हस्सकालठितीआओ दीहकालठितीआओ पकरेइ, मंदाणुभावाओ तिन्वाणुभावाओ पकरेइ, अप्पएसग्गाओ बहुपएसग्गाओ पकरेइ, आउयं च णं कम्मं सिय बंधइ सिय नो बंधइ, असायावेयणिजं च णं कम्मं भुजो २ उवचिणइ” इत्यादि ॥८०॥ अथ द्वितीयमौद्देशिकाख्यमाह-तु पुनः तदौद्देशिकं यत्र कूरादि-ओदनादि दध्ना सार्धं साधुमुद्दिश्य उल्लवणं-पवित्रीकरणं ?, इदमौद्देशिकं त्रयोदशधा भवति २, अथ तृतीयं पूतीकर्म, अधःकर्मयुतं-सहितं पूति-अपवित्रं ३ अथ मिश्रं-आत्मयोग्यं यतियोग्यं च कृतं ४ ॥८१॥ अथ पंचमं दूषणमाह-गृही यन्मुनियोग्यं पृथक् स्थापयति सा(स्थापना ५) एषा तु पुनः प्राभृतिका (प्रकरणस्योत्प-ब्जणावन्वक्त्रणे) स्थापना प्राभृतिकेत्यर्थः ५ अथ षष्ठं (सप्तमं) प्रादुष्करणं, तद् द्विभेदं-प्रकटकरणं प्रकाशकरणं च, तत्र प्रकटकरणं साधूपयोगार्थं देयं वस्तु स्थितं निश्चलं द्रुतं शीघ्रं यत् प्रकटनं सांधकारगृहात् बहिस्तात् करणं अथवा चुल्लस्य प्रकटकरणम् ॥८२॥

अथ द्वितीयं प्रकाशकरणाख्यं निरूपयति-यत्र दीपादिना यद्वस्तुनो गवाक्षकुड्याच्छिद्रादिकरणेन प्रकटनं तत् प्रकाशकरणाख्यं, असोभयथापि प्रादुर्करणं नाम, यत् सतिमिरे गृहे-सान्धकारगृहे अचक्षुर्विषयमिक्षाया अग्रहणात् श्रमणार्थमशनादीनां प्रकटनमिति योगः७, अथ क्रीतमष्टमं, यत् देयवस्तुनः कयणं क्रीतेन-मूल्येन ८। अथ नवमं प्रामित्यं यत् यतियोग्यमुच्छिन्नं गृहीत्वा ददाति ९ ॥८२॥ अथ दशममाह-दशमं परावर्तितं यद् द्रव्यं दुर्गंधं घृतादि दत्त्वा सुगंधं घृतं गृहीत्वा ददाति वस्तुना-द्रव्येण घृतादिरूपेण वस्तु-घृतादिरूपं परावृत्त्य गृह्णाति तत् १०। अथैकादशमभ्याहृतं यद् गृहिणा स्वपग्रामादेः आदिशब्दाद् देशपाटकंगृहादेरपि (आनीय) मुनये यदीयते ११॥८३॥ अथ द्वादशं भणति-अथ द्वादशमुद्भिन्नं यत्र कुटादिषु-घृततैलभाजनेषु तैलादिदानार्थं छेगणमृत्तिकादि विलिप्तं उद्भिद्य-उद्भिद्य ददाति तद् उद्भिन्नं १२। अथ त्रयोदशं मालापहृतं तत्र माले-मंचे गृहोपरितनभागे शिककादिषु च भूमिगृहादिषु वा कुंभीकोष्ठकादिषु च पाणिजत्पाटनात् अधोवाहुप्रसारणाच्च यद् दीयते तत् १३। अथ चतुर्दशमाच्छेद्य-उद्दाल्य भृत्यादिभ्यः सकाशात् बलादपि गृहीत्वा ददाति १४॥८५॥ अथ पंचदशं वक्ति-पंचदशं अनिसृष्टं स्यात् यत्र बहुसंतिकं-अनेकसत्कं बहूनां वस्तु बहुभिरदत्तमननुमतं वा तेषां मध्यादेकेन दत्तं तत्, यदाहुः-“दुण्हं तु भुंजमाणानं, एगो तत्थं निमतए। दिज्जमाणं न इच्छिज्जा, जं तत्थेसणियं भवे ॥१॥” १५। अथ षोडशमध्यवपूरकाख्यं, यत्र यावदर्थिनो याचकाः साधवो मुनयो वा सतीर्थिकाश्च तदर्थं स्थाल्यामवतारयति प्राक्षिपति पश्चात् तत्, अयमर्थो-निजार्थं स्थाल्यां धान्यं प्राक्षिप्य पश्चात् साधुनिमित्तं तदुपरि क्षेपः १६ ॥८६॥ एते षोडशोद्दामदोषाः गृहस्थाश्रिता उक्ताः, संग्रति उत्पादनायाः षोडश दोषान् गाथापंचकेनाह-

धाइयदूइयकम्मं सुणी निमित्तं च कुण्ड भिक्खवट्ठा । आजीवी कुलसिप्पाइं परेसु अप्पा तहा कहितो ॥८७॥

विप्याईणं भत्तेसु तस्सरिसं पयडंतु जं गिण्हे । वणिमंगपिंडो ओसहकरणेण तिगिच्छपिंडो उ ॥८८॥
 कोहो तप्पलकहणं माणो सेहुच्च लळितुडिकरणं । मायाइ विविहवेसो लोभो भिक्खवडु बहुभमणं ॥८९॥
 पुडिंन पिंयाइ समुराइ पच्छिमं कुणइ सरिससंबंधं । जो सो संथवपिंडो विज्जाइपउज्जे पंच ॥९०॥
 विज्जा जवाइसज्जा संतो एमेव अंजणाइ पुण चुन्नं । जोगो लेवाइकम्मं मूलकम्मं तु रक्खवाई ॥९१॥

यत्र मुनिः—माधुः धात्रीकर्म दूतीकर्म तृतीयं निमित्तं—निमित्तकरणं च यत्र भिक्षार्थ—आहारार्थं करोति तत्रैतदोपत्रयं स्यात्, तद्यथा—यत्र बालस्य धात्रीकर्मणि—धात्रीकार्याणि भिक्षुस्तनोति आत्मना परेण वा कारयति तानि धात्रीकर्मणि, तास्त्वागमे धात्र्यः पंचधा, यदाहुः—“बालस्म खीरमज्जणे”त्यादि, तत्र क्षीरधात्री १ मजनधात्री २ क्रीडोत्पाटनधात्री ३—४ अंकधात्री ५ । अर्थं द्वितीयं दूतीकर्म, यत्रान्योऽन्यस्य संदिष्टार्थं गुप्तं वा निरूप्यते तत्, यदाहुः—“कहियं मिहो संदेसं पयडं छणं च मपरगामेसु । जं कहइ लिगजीवी स दूडपिंडो अणत्थफलो ॥ १ । २, तृतीयं निमित्तं कर्म, यत्र भिक्षुर्भिक्षार्थमाहारवस्त्रपात्रादीनां लिप्सया निमित्तं—ज्ञानविशेषं लाभालाभं निरूपयति तत्, यदाहुः—“जो पिंडाइनिमित्तं कहइ निमित्तं तिकालविसयंपि । लाभालाभसुहासुहजीवियमरणाइ सो पावो ॥ १ । ३ अथाजीवाख्यं चतुर्थं, यत्र यतिरात्मनः कुलं कथयंस्तथा परेषु शिल्पादि दर्शयन् पिंडं गृह्णाति तत्, यदाहुः—“जच्चाइधणाण पुरो तग्गुणमप्पंपि कहियं जं लहइ । सो जाडकुलगणकम्मसिप्पआजीवणापिंडो ॥ १ । ४, अथ पंचमं चनीपंकाख्यं निरूपयति—विप्रादीनां भक्तेषु—ब्राह्मणादीनां वत्सलेषु जनेषु तत्सदृशं तद्भक्तं वाऽऽत्मानं प्रकटयन्—स्पष्टीकुर्वन् पिंडं गृह्णाति अभिलषति च तत्, यदाहुः—पिंडवा समणातिहिमाहणकिंविणमुणगाइभत्ताणं । अप्पाणं तच्च दसइ जं सो वणीमगुत्ति ॥ १ ॥

तत्र विप्राः—ब्राह्मणाः श्रमणाः निर्ग्रन्थवौद्धतापसपरित्राजकादयश्च ते पंच प्रोक्ताः, यदाहुः—“निर्गन्धं १ सक्क २ तावस ३ गेरुअ ४
 आजीव ५ पंचहा समणा । तंमि य निर्गन्था ते जे जिणसासणभन्ना मुणिणो ॥१॥ सक्का य सुगयसिस्सा जे जडिला ते उ तावसा
 गीया । जे धाउत्तवत्था तिदंढिणो गेरुआ ते उ ॥२॥ जे गोसालगमयमणुसरंति भन्नंति ते उ आजीवा । समणत्तणं खु भवणे पंच-
 विहं ता पसिद्धमिमं ॥३॥ ५ अथ षण्णं चिकित्साख्यं आविष्करोति—असौ चिकित्सापिंडो भवति, असौ कः ?—यं पिंडं साधुरौषध-
 करणेन—भेषजविधानेन कथनेन वा लभते सः, तत्र सा चिकित्सा द्वेधा—सूक्ष्मा १ बादरा च २, यदाहुः—“भेसज विज्जसूअण
 उवसमण वमणमाइकिरियं वा । आहारकारणेणवि दुविह तिगिच्छं कुणइ मूढो ॥१॥” ६ ॥ ७ ॥ क्रोधादिपिंडस्वरूपं निरूपयति—क्रोध-
 पिंडः क्रोधयोगात् पिंडोऽपि क्रोधः, यथा दंडयोगात् पुरुषोऽपि दंडः, तर्हि क्रोधपिंडः, यदाहुः—विजातवप्पभावं निचाइधृअं बलं
 च से नाउं । दृष्टणवि कोहफलं देति भया कोहपिंडो सो ॥१॥” तत्र क्रोधे घृतपूरोपलक्षितस्य क्षपकतपस्विनो निदर्शनं, तच्चेदं—हस्त-
 कल्पे नगरे यतिरेको मासक्षपणपाणकदिने मृतकभक्तोत्सवे धिगुजातीयगृहं गतः, विघ्नेभ्यो दीयमानेषु घृतपूरेषु चिरेणाप्यलब्ध-
 भिक्षः कोपादन्यस्मिन् दास्यति इत्युक्त्वा निर्गतो, दैववशात् तत्र द्वितीयं मानुषं विपन्नं, साधुरपि तथैव तन्मासिकेऽपि गतः,
 तथैव दृष्ट्वा तदेवोक्त्वा पुनश्चलितो यावत् तृतीयं मृतं, साधुरपि तथैवान्यस्मिन् दास्यतीति जल्पन् गतः, तृतीयवारं द्वाग्पालेन दृष्टः,
 तेन च गृहाधिपस्य निवेदितं, सोऽपि मरणभयात् साधुं क्षमयित्वा यथेच्छं घृतपूरैः प्रतिलाभितवानिति क्रोधपिंडः ७ ॥ अथ मान-
 पिंडमाह—मानो—मानपिंडः, कोऽर्थः ?—मानेन उत्पादितः पिंडः मानपिंडः, स च शिष्यवत् लद्धितुडीकरणं लब्ध्याः स्पृद्धीकरणं,
 यदाहुः—“लद्धिपसंसुत्तइओ परेण उच्छाहिओ अवमओ अ । गिहिणोऽभिमाणकारी जं मग्गइ-माणपिंडो सो ॥१॥ अत्र माने

सेवतिकाभिरुपलक्षितस्य शुल्लकस्य निदर्शनं, तदिदं-कोशलादिदेशे गिरिपुष्पिते नगरे सेवतिकोत्सवे तरुणश्रमणादीनां संलापः,
 एकेनोक्तं-अद्य बह्व्योऽपि सेवतिका लभ्यन्ते, परं यः प्रातरप्यानयति स लब्धिमान्, अपरेणोक्तं-किं घृतगुडरहिताभिः स्तोका-
 मिश्र ? तत एकः शुल्लकोऽवादीत्-अहमिदृशीस्ता आनेष्यामीति कृतप्रतिज्ञो द्वितीयदिने तदर्थो इभ्यगृहे तादृशीस्ता निरीक्ष्य
 तद्गृहिणीं विविधोक्तिभिः प्रार्थितामप्यदतीं साहंकारमाह-यथातथाऽप्यहमिमा गृहीष्ये, तयोक्तं-यद्येवं भवति तदा नासा धर्म-
 णीया, शुल्लकोऽपि तत्पति सभासीनं कुतोऽपि ज्ञात्वा को भवतां देवदत्ताख्य इति अपृच्छत्, तैरुक्तः-किं तेन ? सोऽप्याह-किंचित्तं
 याचिष्ये, तेऽप्युचुः-शून्यगृहेषु सुकुमारिकां विलोकयति, तदपहासामर्षदेवदत्तः स्वयमाह-वद भो अहमस्मि, यदि तेषां पण्णां
 न सप्तमः तदा वच्मि, ते सर्वेऽपि सविरमयमूचुः-के ते षट् ? स आह-श्वेतांगुलि १ वर्कोड्वायी २, तीर्थस्नाता च ३ किंकरः
 ४ । हृदनो ५ गृध्रावरीपी ६, षडेते गृहिणीवशाः ॥ १ ॥ तत्राद्यः-एकः कुलपुत्रकः प्रियानिर्देशकारी प्रणेऽपि क्षुधातो याचित्त-
 भोजनः शयनस्थया पत्न्या भणितो-यदि भोक्ष्यते तदा बुल्हीभस्मापनीय ज्वलनेन्धनाद्यानयेन शीघ्रं भोजयामि इति नित्यं तथा
 कुर्वन् बुल्हीभस्मापनयेनात् जातश्वेतांगुलिलोकेन श्वेतांगुलिरुच्यते १ । बगोड्वायी यथा कश्चित् प्रियाभक्तः पत्न्या भणितः-तडा-
 गात् प्रत्यहं त्वयैव जलमानयेयं, ततः स तत् कुर्वन् दिने लज्जमानः अन्धकारे तडागं याति, बकाश्चोड्डीयन्ते, इति लोकेन बको-
 ड्वायीत्युच्यते २ । अथ तीर्थस्नातो यथा कश्चित् कान्तायत्तदेहो याचित्तस्नानः पत्न्योच्चे-गच्छ सामग्रीं गृहीत्वा तत्रैव सरित्तीरे
 स्नात्वा शीघ्रमागच्छेः इति, स तत्र स्नानकरणात् लोकेन तीर्थस्नात इत्युच्यते ३ । अथ किंकरो, यथा एकः प्रियानुरागी प्रात-
 रुत्थाय-प्रिये ! किं करोमीत्याह, तथा च पंडणपिषणजलाद्यानयनादेशानां करणं, तेषु किं करोमीति भणनात् लोकेन किंकर इत्युच्यते

वीक्षिता नटेन गटीस्तावत्पीतमद्याः, विसंस्थुलां स्वपत्नीं विलोक्य विषयविरक्तो निर्गच्छन्नसौ नदीभिस्ताभिर्याचितो जीवनोपायः,
 सप्ताहेन श्रीभरतचक्रिनाटकं नव्यमकरोत्, तच्च राज्ञे निवेद्य लब्धाभरणपात्रादिसमुदायः स्वयं भरतीभूय चक्रोत्पत्तिदिग्विजयरा-
 ज्याभिषेकादिचरितं नाटितवान् यावदादर्शगृहं गतः, तत्र चांगुलीयकरत्नपातात् तथैव भरतभावनया लब्धकेनलोलोको गृहीत-
 द्रव्यलिंगो 'राजादीन्' संबोध्य पात्रीकृतराजसुतपंचशत्याः प्रदत्तव्रतो भव्यो लोकमबोधयत्, एवं मोदकग्रहणात् स मायापिंडः ९।
 अथ लोभपिंडः, यत्र लोभेन-लपटतया भिक्षार्थं भिक्षाकुलेषु बहु-प्रभूतं भ्रमणं-अटनं सः, तत्र लोभे केसरकयतेरुदाहरणं, यथा
 चंपायां यतिरेको मासक्षमणपारणे उत्सवदिने सिंहकेसरकमोदकाभिग्रही विहरन् तदलाभात् संजातक्लिष्टाध्यवसायः केसरानेव ध्या-
 यन् रजनीयामद्वयं बभ्राम, यानंदकेन श्रावकेण विज्ञाततद्भावेन प्रदत्तं मोदकं स्थलेन, भगवन् ! पुरिमाद्धौ ममास्ति पूर्णो न वेति
 पृष्टः, रा दत्तोपयोगो यावदूर्ध्वमीक्षते तावच्चन्द्रदर्शनादर्धात्रं विज्ञाय लज्जितः सम्यग्बोधितोऽस्मीति श्रावकं जल्पन् नगरान्तोऽति-
 क्रम्य मोदकान् विधिना परिग्रापयन् शुद्धाध्यवसायवशात् केवलालोकमाप, यदाहुः—“कोहे धेवरखवगो माणे सेवइयखुडुगो नायं।
 मायाइ अमाढभुई लोभे केसरीय साहुत्ति ॥१॥ १० ॥८९॥ अथ संस्तवदोषं निरूपयति-संस्तवपिंडः सः, कः?, यत्र पूर्वसिन्-
 आदौ दातारं दानात् पूर्वकाले संस्तवनं पूर्वसंस्तवः तथा पश्चाद्—उत्तरकाले दानानन्तरं संस्तवनं पश्चात्संस्तवः, पूर्वं पिताजननी-
 आतृभगिन्यादिपूर्वसंबंधात् पूर्वसंस्तवः, तथा श्वशुरकश्चश्रूकलत्रपुत्रादीनामात्मपरयोर्व्यस्ताः श्रूपाद्यवस्थासदृशीं-समानां निरूप्य
 ज्ञात्वा संबंधपूर्वकं स्तौति स पश्चात्संस्तनः, रा च पुनर्मूलतो गुणस्तुतिरूपः संस्तवश्च, तथा विद्यादिप्रयोज्ये पंच दोषा भवन्ति ॥ विद्या-
 दयः पंच. दोषारत्वमी ॥९०॥ विद्या १ मंत्र २ अंजनं. ३ चूर्णयोगः. ४ रक्षादिश्च ५, तत्र देव्यधिष्ठिताक्षरपंक्तिर्विद्या जापहोमादि-

साध्या स्त्रीदेवता च, पिंडार्थं दोषा यस्यां तत् तथा, मंत्रो विद्याया विपर्ययलक्षणोऽसाधनः देवताधिष्ठितश्च, तस्यापि पिंडार्थकरणाद् दोषः, तथा अंजनादयः अन्तर्धानादिफलाः तिरोधानवशीकरणादिकार्यमाधकाः ३ तथा चूर्णाग्नि-लोचनांजनभालतिलकादीनि तथा सौभाग्यदौर्भाग्यकराः श्रीचंदनधूपद्रव्यादिविशेषाः पादप्रलेपचरणलेपमुख्या योगाः स्युः, तथा तु पुनर्मूलकर्म रक्षादिमूलिकाभिः प्रसिद्धाभिः सौभाग्यार्थं रक्षाकरणमिदं मूलकर्म, एते विद्यादयः पंच दोषाः, यदाहुः-इय बुत्ता सुत्ताओ बत्तीस गवेसणे-सणादोसा। गहणेसणदोसे दस लेसेण भणामि ते य इमे ॥१॥ ९१ ॥

दोसा संकाइ संकिय मक्खियं महुदगाइसंसिद्धं । तसथावरेसु ठवियं अचित्तमवि होइ निक्खित्तं ॥९२॥
पिहियं सचित्तथगियं साहरियं भायणडियमजोगं । निक्खिविऊण सचित्ते वियरइ जं तेण पत्तेण ॥९३॥
दायगयं जं दिन्नं निगडिय कंपंत पाउयठिण्हिं । बालथविरंधंपंडगमतकुणिवंजजरिण्हिं ॥९४॥

खंडगपीसगलोढगपिंजगकत्तगविलोढगईहिं । वेलामासवईए सवालवच्छाइ इत्थीए ॥९५॥

खंडाइकणाइजुयं उम्मस्सं परिणयं न जं फासुं । महुमाइविलित्तेणं कराइणा देइ तं लित्तं ॥९६॥

छंडुतेण य दिन्नं छड्डियमिय हुंति दोस थायाला । गिहिजइउभयप्पभवा उग्गममाई तहा कमसो ॥९७॥

अथ गवेपणाया दश दोषाः प्ररूप्यन्ते, दोषाणामाधाकर्मादीनां शंकायां पिंडग्रहणे शंकितग्रहणे शंकितं स्यात्, अस्य चत्वारो भंगाः, तद्यथा-शंकितग्रहणं शंकितभोगः १ अशंकितग्रहणं शंकितभोगः २ शंकितग्रहणमशंकितभोगः ३ निःशंकितग्रहणं निःशंकितभोगः ४। अथ अक्षितं, अक्षितं द्वेधा-सचित्ताचित्तयोर्मधूकादिवस्तुनोर्योगात्, संसृष्टं सचित्चअक्षितं यत् करादि तत् अक्षितमि-

त्यर्थः, तथा त्रसस्थावरेषु स्थापितं समस्तमचित्तमपि-प्रासुकमपि निक्षिप्तं भवति तत्, तत्र त्रसा द्वीन्द्रियादयः स्थावरा एवेन्द्रिया-
दयः तैर्युक्ते अचित्तेऽपि ॥९२॥ अथ पिहितारण्यं दूषणं निरूपयति, तत्र सचिचाचित्ताभ्या स्थगितं-आच्छादितं, एतच्चतुर्भंगं, तद्यथा-
सचित्तेन सचित्तं पिहितं १ अचित्तेन सचित्तं २ सचित्तेन अचित्तं ३ अचित्तेन अचित्तमिति ४, तत्र भंगत्रयमशुद्धं, चतुर्थे भंगे गुरुलघु-
रूपाश्चत्वारो भंगास्तेऽपि पिंडविशुद्धेज्ञेयाः, ग्रन्थगौरवभयान्नेह लिखिताः, अथ संहृताख्यदोषमाह-तत् संहृताख्यं यत् पृथ्वीकायादौ
भाजने अयोग्यं दानानुचितं मृत्तिकाजलतुषादि दातुमनभिप्रेतं वा करोटिकादेर्भाजनादपरेण रिक्तीकृतमातृकेणैव ददाति-देयं वस्तु
साधुभ्यो यच्छति, गृहस्थ इति शेषः ॥९३॥ अथ दायकाख्यदूषणं गाथायुग्मेन निरूपयति, तत्र यदि दातुर्गतमेवंविधेन वक्ष्यमाणेन दत्तं
तदायकाख्यमित्यर्थः, केन ?-निगडितादिना, निगडितो-लोहमयादिपादबंधनादितः कम्पमानांगः पादुकारूढः-काष्ठादिमयोपानच-
दितः तैः, तथा बालस्थविरांधंपंडकमत्तकुब्जकखंजज्वरितैरपि, तद्यथा-बालोऽव्यक्तो वा पष्टिकान्तर्वर्ती, स्थविरो वृद्धः, स च सप्तते-
र्वर्षाणामुपरि, अंधो दृष्टिरहितः, पंडगो नपुंसको, मत्तो मदिराविह्वलः, कूणिकः-कुब्जः, खंजः-चरणरहितः, ज्वरितो-रोगवान्, तैः
॥९४॥ तथा उदूखलशुशलाभ्यां या सचित्तं श्लक्ष्णयति खंडीकरोति तथा दीयमानं न गृह्यते, तथा या च पिनाष्टि-शिलायां तिललवण-
जीरकादि मृदूनाति, तथा लोढकः कर्पासलोडिन्या कणकेन निष्कुलं करोति, पिजकः-रुतं पिजनेन मृदुकरणपरः कर्तकः-पुणिकाभिः
सूत्रकरणपरः, विलोडगाभिर्विलोडनं कराभ्यां पुनः पुनः रुतसूक्ष्मकरणमेभिरपि देयं न ग्राह्यं, तथा विलोडनं दध्यादिमथनं च तथा
वेलामासवत्या कालः, रजस्रलाया इत्यर्थः, तथा च या स्त्री सवाला-स्तनोपजीविशिशुका तथा प्रस्तावात् गर्भिण्या अष्टमासकगर्भवत्याः,
एभिर्दोषैः साधुना दातुः सकाशात् पिंडो न ग्राह्यः ॥९५॥ अथोन्मिश्राख्यं विवृणोति, अथ खंडाद्युचितं-योग्यं कणाद्यैः सचित्त-

असणार्हया चउरो पाउंछण वत्थ पत्ताकंबलया । सिजायरपिंडो उण न कप्पण रायपिंडव्व ॥९९॥
हणणं पयणं कयणं न कुणइ न य कारवेइ अंअपि । अणुजाणइ न कुणंतं एया नव हुंति कोडीउ ॥१००॥
सुविमुद्धाहारेणं साह्वणं निच्चमेव उववासो । देसूणपुव्वकोडिं पि पालयंताण सामन्नं ॥१०१॥

अथ तत्र पिंडे नव कोटयो भवन्ति, तास्त्विमा वक्ष्यमाणाः, हननं वधः पचनं पाकः क्रीतं—मूल्यगृहीतं आत्मना न करोति अपरेणं न कारयति अन्यं कुर्वन्तं नानुज्ञापयति, एकस्मिन् हनने त्रयः करणकारणानुमतिरूपाः, एवं पचने क्रीतेऽपि, मीलितः नव कोटयो भवन्ति, यदाहुः—“ए ए पुव्वाभिहिया दोसा सव्वेवि नवसु कोडीसु । भेयप्पभेयजुत्ता संखेवेणं अबयरंति ॥ १ ॥” ॥९९—१००॥ निर्दोषपिंडग्रहणे साधूनां यो लाभस्तमाह—सुतरां—अतिशयेन विशुद्धो—निर्दोषः सुविशुद्धः एवंभूतो य आहारः प्राणाधारस्तेन साधूनां—महात्मनां नित्यमेव—सदैवोपवासः—अभक्तार्थः, कथंभूतानां साधूनां ?—देशेनपूर्वकोटिं श्रामण्यं—चारित्रं साधुत्वं पालयतां ॥१०१॥ अथ पिंडाधिकारे पानकग्रहणविधिमाह—

गिणिहज्ज आरनालं अंबिलधोअणतिदंडउक्कलियं । वच्चंतराइपत्तं फासुअसलिलं पि तदभावे ॥१०२॥
पिंडग्रहणसमये साधुरारनालं—अवश्रावणं गृह्णीयात् आंबिलं—कांजिकं तंदुलादिधावनं त्रिदंडोत्कलितमुष्णोदकं वर्णान्तरादि प्राप्तं अन्यत् प्रासुकजलमपि गृह्णीयादिति योगः, परं तदभावे—तस्योष्णोदकस्याग्राप्तौ, यदाहुः—उस्सेइम १ संसेइम २ तंदुल ३ तिल ४ तुस ५ जवोदगा ६ ऽऽयामं ७ । सोवीरं ८ सुद्धवियडं ९ अंबड १० अंबाडय ११ कविहं १२ ॥ १ ॥ माउलिंग १३ दक्खला १४ दाडिम १५ खज्जुर १६ नालियर १७ कयर १८ बदरफलं १९ । आमलयं २० चिंचापाणगाइं २१ पढमंगभणियाइं

आए एवमाईयं । उच्चारिऊण सुत्तं कयउत्सग्गो विचिन्तेइ ॥ ९ ॥ अहो जिणेहिं अरावज्जा, विच्ची साहूण देसिया । मोक्खसाहण-
हेउत्स, साहुदेहस्स धारणा ॥ १० ॥ पारेइ नमुक्कारेण तयणु चउवीसजिणथवं भणइ । पच्चदखाणं नियमं पुव्वकयं इत्थ पारेइ ॥ ११ ॥
अमुं पूर्वोक्तविधिं निष्पाद्य पुनः किं कुरुते तदाह—

कयसज्झाओ य खणं वीसमिय निमत्तिउं गिलाणाई । पोत्तिं पेहिय भणिउं नवकारं भुंजइ पयासे ॥ १०४ ॥
कृतस्वाध्यायो मुनिर्जघन्यतो गाथापोडशकविहितस्वाध्यायः क्षणं-क्षणमात्रं विश्रम्य ग्लानादीन् निमंत्रयित्वा-आकार्यं पोतिकां
प्रतिलिख्य नमस्कारं च भणित्वा-नमस्कारमंत्रमुच्चार्य प्रकाशे-नांधकारे भोजनं करोति, साधुरिति शेषः, यदाहुः-“भुञ्चइ भत्तं
पाणं सम्मं जिणणाहवंदणं कुणइ । सोलससिलोगमाणं जहन्नयं कुणइ सज्झायं ॥ ११ ॥ खणमित्तं वीसामं करेइ चिन्ते अणुगहं जइ
मे । कुव्वंति गिलाणाई तत्तो हुज्जामि कयकिच्चो ॥ २ ॥ जह अब्भंगणलेवो सगडक्खवणाण जुत्तीओ होइ । इय संजमभरवहणह-
याए साहूणमाहारो ॥ ३ ॥ जे चैव अंधयारे दोसा ते चैव संकडहुंमि । परसाडीवहुलेवाडणं च तम्हा पगासमुहे ॥ ४ ॥ १०४ ॥
अथ पिडदोषाधिकारादिह द्विचत्वारिंशदोषाः निरूपिताः, शेषाः संयोजनादयो ग्रासेपणादोषाः पञ्च, यतेर्विधिना गृहीतस्याहारस्य
विधिनैव ग्रासः कार्यः, अतस्ते निरूप्यन्ते—

संजोयणा पमाणे इंगाले धूमस्कारणे चैव । भोयणदोसे पंच उ समयपसिद्धा इमे वज्जे ॥ १०५ ॥

खंडाइ मंडगाइसु संजोयइ भुंजइ पमाणऽहियं । संसंतो निंदंतो जिमइ य छक्कारणाभावे ॥ १०६ ॥

तत्र पंचसु ग्रासेपणादोषेषु आदौ संयोजनादोषः १ तथा प्रमाणं-प्रमाणातिक्रमरूपं स एव द्वितीयः २ तथा तृतीयः अंगारनामा

३ चतुर्थो धूमनामा ४ पंचमस्तु कारणनामा ५, एते पंच दोषाः समयग्रसिद्धाः—आगमनिरूपिताः तान् वर्जयेत् साधुरिति शेषः ॥१०५॥
 तेषामेव पंचदोषाणां व्याख्यानं कुरुते, खंडादि मंडकरसगृह्या गुणान्तरोत्पादनाय मंडादिषु संयोजयति—एकत्रीकरोति सा संयो-
 जना, सा च द्विधा—उपधानविषया भक्तपानविषया च, पुनरेकैका द्विविधा—बाह्या अभ्यन्तरा च, तत्र उपकरणे बहिर्भव्यं चोलपट्टं
 लब्ध्वा भूपार्थं पटीं भव्यां याचयित्वा बहिरेव परिधत्ते सा बाह्या, वसतौ त्वभ्यन्तरा, तथा द्वितीया भक्तपानविषया, साऽपि द्वेधा—
 वसतेर्वहिरन्तश्च, यस्यां विशिष्टास्वादनिमित्तं दुग्धदध्योदनादीनां मीलनं सा बहिःसंयोजना, तथा भिक्षामटित्वाऽन्तर्भक्तपानसं-
 योजना पात्रे मंडकगुडघृतादि संयोज्य भक्षयतो द्वितीया, इह च रसहेतोरिति विशेषणेन कारणतः संयोजनायामपि न दोषः,
 यदाहुः—“रसहेतुं संजोगो पडिसिद्धो कप्पए गिलाणट्ठा । जस्स व अभत्तच्छंदो असहोचियभाविओ जो य ॥ १ ॥ सुगमा, नवरं
 यस्याहारे अरुचिः तथा शुभाहारोचितो राजपुत्रादिश्च साधूचिन्ताहारेणाभावितस्तस्य संयोजना अनुज्ञाता । अथ द्वितीयं प्रमाणं—
 यन्वागमे द्वात्रिंशत् कवलादिरूपं तेन हीनमधिकं वा भुंक्ते इत्यर्थः, तत्र पुरुषस्य स्त्रे कुकुट्यंडकमात्रकवलापेक्षमाहारमानं, यदाहुः—
 कुकुडिअंडयमिता कवला बत्तीस भोअणपमाणे । रागेणासायंतो संगारं करइ सचरितं ॥१॥ अर्थश्च कुकुटी द्रव्यभावभेदाद् द्विधा,
 तत्र द्रव्यतः कुकुटी—साधोः शरीरं तन्मुखं अंडकं तत्राक्षिकपोलादीनां विकृतिमनापाद्याहारः यद्वा कुकुटी—पक्षिणी अंडकं प्रमाणं
 कवलस्य अतो, भावकुकुटी तु यावन्मात्रेण न न्यूनं नाप्यधिकं चोदरं स्यात् ज्ञानादीनां च वृद्धिः स्यात् तावन्मात्रं भक्तमिति, तथा
 तस्य द्वात्रिंशत्तमो भागः अंडकं तन्मानः कवलः ४ यथा पुरुषस्य द्वात्रिंशत् कवलाः स्त्रियोऽष्टाविंशतिः नपुंसकस्य चतुर्विंशतिः, पुनर-
 प्याहुः—बत्तीसं किर कवला आहारो कुच्छिपूरओ भणिओ । पुरिसस्स महिलियाए अट्ठावीसं भवे कवला ॥१॥ उत्तानार्थेन, अत्रो-

दरभागापेक्षं त्वेवं—‘अद्धमसर्णस्स सव्वजणस्स कुञ्जा दवस्स दो भागे । वायपवियारणहा छब्भागं ऊणगं कुञ्जा ॥१॥ विहिगहियं विहिभुत्तं इयभंगं जिणवरेहिऽणुनायं । सेसा नाणुनाया गहणे दिंते य निज्जुहणा ॥२॥’ तथा—‘विदलं जिमिउं पच्छा पत्तं च मुहं च दोऽवि धोविञ्जा । अहवा अन्नपत्ते भुंजिञ्जा गोरसं नियमा ॥१॥ किं च—अत्थि अणंता जीवा जेहिं न पत्तो तसाइपरिणामो । तेऽवि अणंताणंता निगोअवासं अणुहवन्ति ॥१॥ तत्र त्रसाः बादराः द्वीन्द्रियादयः, अन्यच्च—ये निगोदवासमनुभवन्ति तेऽप्यनन्ता-स्सन्ति, तत्र केचन दुग्धदधितक्रादीनां मध्ये मुद्रादिद्विदलान्ने मिलिते कालान्तरेण त्रसजीवानामुत्पत्तिः एवं त्रिदिने दधि ‘चलिते कुथितान्ने च, अत्र सर्वत्र सूक्ष्मत्रसजीवानामुत्पत्तिर्ज्ञानिभिर्दृष्टा, अथांगाग्रधूमलक्षणं दोषद्वयं व्यनक्ति—यत्र माधुर्यमाहारदातारं वा शंसन् भुंक्ते तदिह प्रवचने अंगारोपमचरणेधनकरणभावादंगांरमिति कथ्यते, यच्चासुंदरमितिकृत्वा निन्दन् द्विष्टोऽभ्यवहरति तस्य धूमोपमचरणेन्धनकरणभावात् धूममिति, आह च—“तं होइ सङ्गालं जं आहारेमुच्छिओ संतो । तं पुण होइ सधूमं जं आहारेइ निंदंतो ॥१॥ अथ पट्कारणाभावे भोजनं कुर्वतोऽकारणदोषं स्पष्टयति ॥१०६॥ अथ तानि पट् कारणानि कानीत्याशङ्क्याह—

वेयण वेयावच्चे इरियट्ठाए य संजमट्ठाए । तह पाणवत्तियाए छठं पुण धम्मचिंत्ताए ॥१०७॥

तत्र पणानां कारणानां मध्ये आदौ वेदनाकारणं—क्षुब्धेदनोपशमनाय भुंक्ते, क्षुब्ध-बुभुक्षा तस्याः वेदना तद्रूपा वा वेदना क्षुब्धे-दना तन्निवारणाय भुंजीत साधुः, यदाहुः—“णत्थि छुहाए सरिसा वियणा भुंजिज तप्पसमणह”त्ति १ । तथा वैयावृत्त्यं—आचार्यादिप्रतिचरणं तद्रक्षार्थं तद्धानिनिवारणार्थं भुंक्ते साधुः, आह च—छाओ वेयावच्चं न तरइ काउं अओ भुंजे’ छाउत्ति स्फातो बुभुक्षितः—तथा ईर्यार्थं ईर्याशुद्ध्ये, अत्र ईर्या ईर्यासमिति वा किशोधयितुं—निर्मलीकर्तुं भुंक्ते साधुः, बुभुक्षितो हि ध्यामल्लोचनस्तां

तथा कर्तुं न शक्नोति, तथा संयमार्थ—सप्तदशसंयमरक्षायै, तत्र संयमः—प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनोदिलक्षणः साधुव्यापारः तत्पालनार्थ, बुभुक्षितोऽपि तं कर्तुं न शक्नोति, तथा प्राणवृत्त्यर्थ—दशप्राणवर्तनाय, अथवा प्राणस्य—जीवितस्य रक्षार्थ—परिपालननिमित्तं यतिभुक्ते, षष्ठं पुनः कारणं धर्मचिन्तार्थ—धर्मध्यानचिन्तयै, धर्मस्य ध्यानं धर्मध्यानं, एतदपि बुभुक्षितः कर्तुं न शक्नोति ॥१०७॥ अथ साधुभोजनं कुर्वन्नात्मानमेवं तर्जयतीत्याशंक्याह—

बायालीसेसण संकडंमि गहणंमि जीव ! न हु छलिओ । इण्ह जह न छल्लसि भुंजंतो रागदोसेहिं ॥१०८॥
जीवति—प्राणिति दशभिः प्राणैः इति जीवः तदामंत्रणं भो जीव !, द्विचत्वारिंशदोषाणां गहने संकटे विपमस्थाने हि—निश्चितं न छलितोऽसि यदि चेदिदानीं—अधुना भुंजानः—आहारं कुर्वन् रागद्वेषाभ्यां न छलित्यसि ॥१०८॥ तथा आहारं कथं कुरुते इत्याशंक्याह—असुरसुरं अचवचवं अहुअमविलंबियं अपडिसाडि । अविक्रियमुहो जिमिच्चा पक्खालिय पियइ पत्तजलं । १०९।

साधुरनया युक्त्या सुप्रणीतया वक्ष्यमाणया आत्मानं प्रीणाति तर्पयति, यथा असुरसुर—सुरदकानकुर्वन् अचवचवं चवचवम—कुर्वन् चर्वयति अहुअं—अद्रुतं अविलंबितं—अमंथरं अपरिशाटि—परिसाटनारहितं अविक्रियं—अविकृतं विकाररहितं मुखं मनो यस्य तादृक् वाक्कायगुप्तो भुंजीत, अथो भुक्त्वा—जिमयित्वा त्रिः पात्रं प्रक्षाल्य पात्रजलं पिबति, यदाहुः—“पत्ताणं पक्खालणसलिलं मुणिणो पियंति तिकखुत्तो । सोहंति मुहं तत्तो सागरिए पत्तमुह धुवणं ॥१॥ जे मुणिणो विहिणुव्वं जेमंति सयावि सयलपत्ताणि । धोवणसलिलेण धुवं अवेंति दोसा असेसावि ॥२॥ तह परिसाडिविमुक्कं जिमंति जह्णो जिइंदिया निच्चं । जह जिमियाजिमियाणं ठाणविसेसं न लक्खंति ॥३॥ ॥१०९॥ अथ पात्रक्षालनक्रमविधि विवृणोति—

गुरुणो पत्तं भिन्नं कप्पिय आहागडं तु सेसेसुं । पढमं पक्खालिज्जइ जहाविसुद्धं तु सेसाणि ॥११०॥

गुरोः पात्रकं-भोजनभाजनं भिन्नं-पृथक् कल्पयेत्-त्रेपयेत्, कल्पत्रयं कुर्यात्, उपपात्रकेषु यथाक्रमं-क्रमस्यानुष्ठधनेन प्रक्षालयित्वा तु पुनः शेषाणि पात्रकाणि यथाविसुद्धं प्रक्षालयेत् ॥११०॥ अथोद्धरितस्याहारस्य को विधिरित्याह—

जं गहियमणाभोगाइणा असुद्धं तहेव उन्वरियं । छारेणमक्कमित्ता परिद्धवेउं उचियदेसे ॥१११॥

अथ यदशनादि अनाभोगादिना-प्रमादादियोगेन असुद्धं-सदूपणं गृहीतं तथैवोद्धरितं च तदशनं छारेण-रक्षापुंजेनाक्रमयित्वा-मर्दयित्वा परिष्ठापयेत्, क ?-उचितदेशे-प्राणिवर्जितप्रदेशे-आतपे वा, यदाहुः-“जं च असुद्धं गहियं संकियदव्वं विगिंचए थरो । बालाइपरिद्धवणे उड्डाहवहाइया दोसा ॥११॥” ॥१११॥ अथ कृताहारो मुनिः किं कुरुते इत्याशंक्याह—

इरियपडिकमणसक्कत्थयपुत्तिवंदणयसंवरण पुड्विं । निम्मज्जिऊण पत्ते ठविज्ज पेहाइ जा समओ ॥११२॥

तथा कृतभोजनो मुनिरादावीर्यां प्रतिक्रामति, तदनु शक्रस्त्वं पठति, चैत्यवंदनां करोति इत्यर्थः, पश्चात्संवरणपूर्वं मुखवास्त्रिकां प्रतिलिख्य वंदनकं ददाति, तत्र च प्रत्याख्यानं करोति, ततोऽपि पात्रकाणि मार्जयित्वा-भाजनानि जलविंदुरहितानि कृत्वा स्थापयेत् यावत् प्रतिलेखनासमयः-तृतीयग्रहरप्रतिलेखनाकालः स्यात्, यदाहुः-“विहिणा जेमिय उट्टिय इरियं पडिकमिय भणइ सक्कथं । पुत्तिं पेहिय वंदणमिह दाउं कुणइ संवरणं ॥१॥ सोहिय पत्ताबंधे सम्मं निम्मज्जियाणि पत्ताणि । बंधित्तु तेण ठाविज्ज होइ पडिलेहणं जाव ॥२॥ कहविहु पमायवसओ पत्ताबंधो खरंठिओ हुज्जा । पडलाणि अहव कप्पा कप्पिजसु ताणि जयणाए ॥३॥ पढमं ल्हिज्जंते चीवरखंडेण जेण पत्ताणि । तं निच्चं धोविज्जसु अनह कुच्छाइया दोसा ॥४॥” ॥११२॥ अथैवं पात्रकाणि निधाय

बहिर्भूमिकृत्यं कुर्यात् तद्वाधाद्वयेनाह—

अह बाहिरभूमीओ दिसाइ ईसाणजम्मवज्जाए । गंतूणमसंलोए जणस्स मत्तंगनिहियनीरो ॥११३॥
पुट्ठिमदंतो पुररविवायाणं थंडिलं च संडासे । पेहिय अणुजाणावियं उच्चाराई जई कुणइ । ११४॥

अथानन्तरं कृतभोजनानन्तरं तृतीययामपौरुष्यन्तः बहिर्भूमिं गच्छति, तत्र-बहिर्भूमौ ईशानयमवर्जितायां दिशि गत्वा, ईशानविदिग्दक्षिणदिग्रहितां दिशं गत्वा, जनस्य-लोकस्यासंलोक्ये-समर्द्धरहिते मात्रके-तृप्तिकरे न्यस्तनीरः—प्रक्षिप्तजलो नगर-सूर्यवातानां—पुरतपनपवनानां त्रयाणां पृष्ठिमददत् संडासेन सप्रकाशे स्थंडिलं प्रतिलेख्य दृष्टिप्रतिलेखनां विधाय क्षेत्रदेवता-मनुज्ञापयित्वा च यतिः—साधुः उच्चार्यादि कुर्वते, यतः सूत्रे—“वच्चमुत्तं न धारए” यदाहुः—“अह बाहिरभूमीए जलपत्ताणिं गहाय गच्छन्ति । आवस्सियं तु कुव्वं इरियासमिया अभासंता ॥१॥ विच्छिन्ने दूरमोगाढे, नासने विलवज्जिए । तसपाणवीयरहिए, उच्चारईणि वोसिरे ॥२॥ ॥११३॥ तथा दृत्तोच्चार्यादिकर्मणःपश्चात् साधुः किं करोति ? तदाह—

वोसिरिऊण तिखुत्तो वसहिं आगम्म कुणइ किच्चाइं । पच्छिमजामे पभणइ पत्तो पडिलेहणासमओ ॥११५॥

ततः उच्चार्यादिकं विधाय पश्चात् वोसिरइ इति वारत्रयं भणित्वा पश्चाद्वसति—उपाश्रयं ईर्यासमिति विधिना आगत्य अपराणि धर्मकृत्यानि करोति, तत्रापि ईर्यापथिकी प्रतिक्रमितव्या, यदाहुः—गंतूण वमहिदारे पाय पमज्जिय निसीहियं काउं । इरियापडिक-मणेणं गमणागमणाइ वियडंति ॥१॥ हत्थसयादागंतुं गंतुं व सुहुत्तगं जहिं चिठ्ठे । पंथे वा वट्ठे नइसंतरणे य पडिकमणं ॥२॥ कजस्स य २ समये २ करिजमाणस्स । जइ हुज्ज समयसेसं तो तत्थ करिज सज्जायं ॥ ३ ॥” इति पूर्वोक्तस्वरूपां क्रियां कुर्वतः

साधोः पश्चिमयामे-ग्रास्ते पश्चिमग्रहरे आगते भणति-कथयत्युच्चैःस्वरेण प्रतिलेखनासमयः प्राप्तः-तृतीयग्रहरप्रतिलेखनायाः कालः आगतः, यदाहुः-“पच्छिमजामं सेसं सम्मं जाणिनु समयतत्तन्नू। वागः खमासमणा ! पत्तो पडिलेहणासमओ ॥१॥ ॥ ११४॥ ततः प्रतिलेखनां कथं कुर्वन्ति तदाह-

पडिलेहणवसहिपमज्जणाउ दाऊण दो ग्वमासमणे । पुत्तिं पेहिय दोहिं तणुपेहं संदिसावेइ ॥११६॥

(इयां कृत्वा प्रतिलेखनावसतिप्रमार्जनयोः) तथेह क्षमाश्रमणद्वयं दत्त्वा पोतिकां मुखवस्त्रिकां-प्रतिलेखयित्वा तदनु पुनरपि द्वाभ्यां क्षमाश्रमणाभ्यां लघुबंदनरूपाभ्यां तदनु प्रतिलेखनामवगम्य प्रतिलेखनां संदेशापयति ॥११५॥ अथात्र प्रतिलेखनायां विशेषमाह-

उववासिय सन्वोव्हिपज्जंते चोलपट्टगं पेहे । इयरो पढमं पटं रयहरणं सन्वओ पच्छा ॥११७॥

इह तृतीयग्रहरप्रतिलेखनासमये तु निश्चितं सर्वोऽपि-सकलोऽपि उपोषितः साधुवर्गः-कृताभक्तप्रत्याख्यानः पर्यन्ते-सकलो पधिपर्यन्ते चोलपट्टं-अधःपरिधानवस्त्रं प्रतिलेखयति, सर्वसाधुरिति शेषः, यदाहुः-“पभणंति खमासमणे गुरू तओ साहुणोवि पढमंमि । पडिलेहणं करेमो वीए वसहिं पमज्जेमो ॥१॥ पुत्तिं पट्टग गुच्छग केसरिया पत्तबंध पडलाई । रयताण पत्तठावण मत्त-गपत्तं च पेहंति ॥१॥ ॥११६॥ ततोऽपि को विधिर्विधेयः तदाह-

वसहि पमज्जण ठवणागुरु उवहिं कट्टु पेहए पुत्तिं । कट्टु सज्जायमोही थंडिल्लं संदिसावेइ ॥११८॥

ततस्तदनन्तरं वसतेः-उपाश्रयस्य प्रमार्जनं तदनु स्थापनाचार्यप्रतिलेखनं तत उपधिमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं, पश्चात् स्वाध्या-यकरणं, स्वाध्यायादनु उवही थंडिल्लं संदेशापयति, यदाहुः-“तो वसहिं च पमज्जिय ठवणायरियं तहेव पेहिचा । दाऊण खमा-

समणं पुत्तिं पेहिंति उवउत्तो ॥१॥ अह लहुयवंदणेणं सम्मं कुब्बन्ति तयणु सज्झायं । सुत्तत्थगाहिणो जे तेसिं सो चेव सज्झाओ ॥२॥ चत्तारि खमासमणा देइत्थं दो उ थंडिलाण पेहाए । दुन्नि य गोअरचरियापडिकमणे काउसग्गे य ॥ ३ ॥” ११८॥ अथ कस्मिन् काले किं किं प्रतिलिख्यते तदाह—

गोसे दसगं पेहे उग्घाडापोरिसीइ पत्ताई । सव्वं तु चरिमजामे पक्खाइसु तदभिहा एव ॥११९॥

गोसे—प्रत्यूपे उपस्येव दश मुखवस्त्रिकारजोहरणप्रभृति प्रतिलेखयेत्, तथा उद्घाटपौरुष्यां पात्रादिकं—पात्रं पात्रवंधइत्यादि, प्रति-लेखयेत् तु—पुनश्चरमयामे—तृतीयग्रहरपौरुष्यां सर्व—सर्वमपि प्रतिलेखयेत्, पक्षादिषु—पाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकादिषु तदभिधा एव ॥११९॥ अथ पुनः प्रतिलेखनाया विशेषमाह—

अह पत्ताणुवगरणं पडिलेहिय निक्खिवंति तो उवहिं । पेहिंति गुरुपरिन्ना गिलाण सेहाइ अप्पस्सा ॥१२०॥

अथ पात्रकाणामुपकरणं—उपस्करं प्रतिलेखयित्वा ततः उपधिं निक्षिपन्ति, ततो गुरुणामुपधिं प्रतिलेखयति, ततो ग्लान-शैक्षादीनां ततश्चात्मन उपधिं प्रतिलेखयतीति योगः ॥१२०॥ अथ स्थविरकल्पिकानामुपधिसंख्यामाह—

पोत्तिय रयहरणं चिय कप्पतिगं सत्त पत्त उवगरणा । मत्तं च चोलपट्टो उवही थेराण चउदसहा ॥१२१॥

स्थविरकल्पिकानामुपधिश्चतुर्दशधा भवति, तद्यथा—पोतिका १ रजोहरणं २ चैत्र कल्पत्रिकं ५ सप्त पात्रकोपस्करणानि १२ मात्रकं १३ चोलपट्टश्च १४ इति चतुर्दशधा उपधिः स्थविराणां, स चोत्कृष्टमध्यमजघन्यभेदात् प्रायश्चित्तादीनां कार्ये बोद्धव्यः, तथा उत्कृष्टाद्योपधेहिं अप्रतिलेखनादौ प्रायश्चित्तं पृथक् पृथक् भवति, तत्र जिनकल्पिनां त्रयः प्रच्छादकाः पतद्गृहश्च एव उत्कृष्टः,

तथा गोच्छकः पात्रकस्थापनं मुखवस्त्रिका पात्रकेसरी चाद्यः—चतुर्विधो जघन्यः, पात्रबंधः पटलानि रजस्त्राणं रजोहरणं च एष
 मध्यमः, यदाहुः—उक्कोसगो जिणाणं चउव्विहो मज्झिमोऽवि एमेव । जहन्धो चउव्विहो खलु इत्तो थेराण बुच्छामि ॥१॥” तत्र
 स्थविराणामुपधिक्षेधा—उत्कृष्टो ? मध्यमो २ जघन्यश्चेति ३, तत्रोत्कृष्टः प्रच्छादकाः—कल्पाः पतद्ग्रहश्च, तथा जघन्यो गोच्छकः
 पात्रस्थापनं मुखवस्त्रिका पात्रकेसरी च, अथो मध्यमः—पात्रबन्धः पटलानि रजस्त्राणं रजोहरणं चोलपट्टः मात्रकश्च एष षड्विधो
 मध्यमः, संमीलिते चतुर्दश, यदाहुः—“तिमेव य पच्छागा पडिग्गहो चेव होइ इक्को सो । गुच्छग पत्तगठवणं मुहणंतय केसरि
 जहन्धो ॥१॥ पडलाइं रयत्ताणं पत्ताबंधो य चोलपट्टो य । रयहरण मत्तओऽविय थेराणं छव्विहो मज्झो ॥२॥ इह प्रस्तावादुपधेरे-
 कार्थोः लिख्यंते, तत्र उपधिक्षेधा—द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतः शरीरं भावतो ज्ञानादीनि, तत्रोपधिः १ उपग्रहः २ संग्रहः ३
 प्रग्रहः ४ अवग्रहः ५ भांडं ६ उपकरणं ७ करणं ८ एते एकार्थोः, यदाहुः—“उवही १ उवग्गहे २ संगहे य ३ तह पग्गहु ४-
 ग्गहे चेव ५ । भंडग ६ उवगरणेऽविय ७ करणेऽविय ८ हुंति एगट्ठा ॥ १ ॥” तथा जिनकल्पिकानां द्वादशधा उपधिरुक्तः,
 तस्य जिनकल्पस्य जंबूतो दशकव्यवच्छित्तौ विच्छेद एव, यदाहुः—“मण १ परमोहि २ पुलाए ३ आहारग ४ खवग ५ उवसमे
 ६ कप्पे ७ । संजमतिय ८ केवल ९ सिज्झणा य १० जंबूमि वोच्छिन्ना ॥१॥” ‘मण’त्ति मनःपर्यायज्ञानं १ परमावधिः केव-
 लावधिविचारी २ पुलाकलब्धिः, चुन्निजेत्तीत्यादिकः ३ आहारकतनुकरणलब्धिः ४ क्षपकश्रेणिः ५ उपशमश्रेणिः ६ जिनकल्पः ७
 संयमत्रिकं परिहारविशुद्धिः १ सूक्ष्मसंपरायः २ यथाख्यातरूपं च ३, ८ केवलं ९ सिद्धिश्च १० जंबूखामिनि विच्छिन्नाः, तथा
 आर्यकाणां—साध्वीनां पात्रादीनि पंचविंशतिरूपाणि उपकरणानि उत्सर्गतो भवन्ति, आह च—“जिणा चउदसरूवाणि, थेरा चउद-

रुकः परमूर्वोरंतरे उरुद्वये च कशावद्धः, तथा अर्धोरुकः अवग्रहानन्तकः पट्वश्च कटीभागमाच्छादयति ३ तथा जानुप्रमाणा चलि-
 णी, साऽपि अस्यूता-सूचीसंगहिता नर्तकीपरिधानवस्त्रसदृशी, लंसिका-वंशोपरिनर्तकी तत्परिधानवस्त्रवत्, यदाहुः-अद्वोरुओ व
 ते दोऽवि गिणिहय पच्छायए कडीभागं । जानुप्रमाणा चलणी अमीविया लंसियाड्वन्न ॥१॥ ४॥ अथ अभ्यन्तरनिवसनी, अंत-
 निवसनी-अभ्यन्तरनिवसनी लीनतरा सुश्लिष्टा सूक्ष्मतरा अर्धजंघां यावद्भवति, वह्निनिवसनी-उपरि कटीभागात् गुल्फौ यावत्
 कटीदवरकेन बद्धा, एष पट्विध उपधिर्निभिरधो भवति ६, तथा कंचुकः, स च हृदयोद्भवाच्छादकः अनुकुंचितः श्लथः इत्थमेवाव-
 कक्षिका दक्षिणे पार्श्वे भवति, यदाहुः-छाएइ अणुबुडए उरुरुहे कंचुए असीवियओ । एमेव य ओगच्छिय सा नवरं दाहिणे पारसे
 ॥१॥ ८ । अथ वैकक्षिका, वैकक्षिका पुनः पट्वदीर्घा भवति ९ । अथ संघाटी, ताः संघाट्यथतस्मो भवन्ति, एका द्विहस्ता द्वे
 त्रिहस्ते एका चतुर्हस्ता, एवं च तत्र द्विहस्ता उपाश्रये प्रात्रियते, यदाहुः-“वैकच्छियओ पट्वो कंचुंगमोगच्छियं च छाएइ । संघा-
 डीओ चउरो तत्थ दुहत्था उवमयंमि ॥ १ ॥ दुन्नि तिहत्थायामा भिवख्वा एग एग उच्चारं । ओसरणे चउहत्था निसन्नपच्छा-
 यणी मसिणा ॥ १० ॥ तथा स्कंधकरणी, चतुर्हस्ता विस्तृता भवति, वातविधूनिनस्तरक्षार्थं य, यदाहुः-“स्कंधकरणी य चउ-
 हत्थ चित्थडा वायविहूयरक्खवा । खुजकरणी य कीरइ रूवईणं कुडहंउं ॥११॥ अत्र आर्यकाणामुपधौ उत्कृष्टमध्यमजघन्यभेदा
 अपि सन्ति, यदाहुः-“उकोसो अट्ठविहो मज्झिमओ होइ नेरसविहो य । जहन्नो चउव्विहो खलु अज्जाणं होइ विन्नेओ ॥१॥ तत्रो-
 त्कृष्टोऽष्टविधोऽसौ-त्रयः प्रच्छादकाः-कल्पाः ३ अंभिभतरनिवसनी ४ वह्निनिवसनी ५ संघाट्यः ६ स्कंधकरणी ७ पात्रकं च ८,
 आह च-“तिन्नेव य पच्छाणा अंभिभतरवाहिनिसणी चेव । संघाडी स्कंधकरणी पत्तं उक्कोसउवहिंमि ॥१॥ अथ मध्यमाह, स त्रयो-

दशधा-पात्रबंधः १ पटलानि १ रजस्त्राणं ३ रजोहरणं ४ मात्रं ५ उपग्रहानन्तकं ६ पट्टकः ७ अर्धोरुकः ८ चलणी ९ कंचुकः १० उपकक्षिणी ११ वैकक्षिकी १२ कमढकः १३, आह च-पक्षाबंधो पडला रयहरणं मत्त मढक रयताणं। उगह पटो अद्धोरु चलणि ओकच्छि कंचु वेकच्छो ॥१॥ अथ जवन्यमाह-पात्रस्थापनं १ पात्रकेसरिका २ गुच्छकः ३ मुखवस्त्रिका ४ च, अयं चतु-
ष्प्रकारः, आह च-“मुहपत्ती केसरियं पचद्वयं च गुच्छओ चैव। एसो चउव्विहो खलु अज्जाण जहन्नओ उवही ॥१॥१२३॥

उक्तः औधिक उपधिः, औपग्रहिक उच्यते—

संथारुत्तरपटो लट्ठीपमुहो उवगहो उवही। फलहाइं पाडिहेरू आयपमाणा भवे लट्ठी ॥१२५॥

संस्तारकः तथा उत्तरपट्टकः-उत्तरीयवस्त्रं अन्यच्च यष्टिप्रमुखो-यष्टिप्रभृतिः सर्वोऽप्ययमौपग्रहिक एव, तथा फलहकानि-पट्टि-
कारूपाणि पाडिहेरूकश्च-कम्बलादिविशेषः, तत्रोपधौ यष्टिरात्सप्रमाणा, देहप्रमाणा भवेदित्यर्थः, यदाहुः-“लट्ठी विलट्ठी दंडो विदं-
डओ नालिया य पंचमिया। संथारुत्तरपट्टो इच्चाइ उवगहं उवही ॥१॥ लट्ठी आयपमाणा विलट्ठी चउरंगुलेण परिहीणा। दंडो
बाहुपमाणो विदंडओ कम्बमिच्चो अ ॥२॥ लट्ठीए चउरगुलमूसिया दडपंचगे नाली। नइयसुहजलुत्तारे तीए थग्गिजए सलिलं॥३॥
बज्जइ लट्ठीए जवणियाइ विलट्ठीइ कत्थइ दुवार। घट्टिजइ य उवस्सयस्स तेणाइरक्खहा ॥४॥ उडुवद्धंमि य दंडो विदंडओ घिप्पए
वरसयाले। जं सो लहु ओलिजइ कम्पंतरिओ जलमएण ॥५॥ ॥१२५॥ अथ तस्मिन् दंडे सूत्रोक्तयुक्त्या गाथापंचकेन पर्व-

नियमं निरूपयति—

एगपव्वं पसंसंति दोपव्वा कलहकारिया। तिपव्वा लाभसंपन्ना चउपव्वा मारणंतिया ॥१२६॥

पंचपन्वा य जा लही पंथे कलहनिवारिणी । छपन्वा य आयंका सत्तपन्वा अरोगिया ॥१२७॥

अठ्ठपन्वा असंपत्ती नवपन्वा जसकारिया । दसपन्वा उ जा लही तइयं सन्वसंपया ॥१२८॥

वंका कीडक्खइया फुल्लडया चेव तहय दहू य । लही य उब्भसुक्का वल्लेयन्वा पयत्तेणं ॥१२९॥

दुट्ठपसुसाणसावयविज्जलविसमेसु उदयमग्गेसु । लही सरीररक्खा तवसंजमसाहिणी भणिया ॥१३०॥

एकपर्वो-एककत्तलिकारूपां यष्टिं प्रशंसन्ति, पूर्वचार्या इति शेषः, द्विपर्वो-द्वेपर्वे-कत्तलिके यस्यां सा द्विपर्वो तां कलहकारिकां राटीकरणहेतुकां वदन्ति, त्रिपर्वो-त्रीणि पर्वाणि यस्यां सा त्रिपर्वो तां त्रिपर्वो लाभकारिकां भणन्ति, चतुष्पर्वो-चत्वारि पर्वाणि यस्यां सा चतुष्पर्वो तां चतुष्पर्वो मारणान्तिकां-प्राणत्यागकारिणीं वदन्ति ॥१२६॥ तथा पंच पर्वाणि यस्यां सा पंचपर्वो यष्टिः-दंडरूपा सा पथि-मार्गे कलहनिवारिणीं-राटीनिराकरिणीं कथयन्ति, षट् पर्वाणि यस्यां सा षट्पर्वो तस्याः सकाशात् कसग्रहणयोगात् आतंको, भयं भवतीत्यर्थः, सप्त पर्वाणि यस्यां सा सप्तपर्वो सा आरोगिका-रोगाभावरूपा ॥१२७॥ अष्टौ पर्वाणि यस्यां सा अष्टपर्वो असंपत्-असंपद्योगाद् यष्टिरपि असंपत् उपचारात्, यथा दंडयोगात् पुरुषोऽपि दंडः, नव पर्वाणि यस्यां सा नवपर्वो यशःकारिका-यशःकर्तुं शीला, नवशब्दस्य अन्यार्थप्रतिपादकत्वात् संख्याशब्देन सह योगः अन्यथा (नवपर्वो) नवेत्यपि भवति, दश पर्वाणि यस्यां सा दशपर्वो तस्याः सकाशात् सर्वसंपदो भवन्ति ॥१२८॥ अथ अशुभलक्षणां यष्टिं वर्जयेदित्याह-एवंभूता यष्टिर्वर्जनीया, प्रयत्नेनेति योज्यं, कथंभूता?-वक्रा-असरला, कुब्जाकारेत्यर्थः, तथा कीटकभक्षिता-कीटकलादिता रेखादिना, फुल्लानि-शिखराणि यस्यां सा, तथैव दग्धा च यष्टिः, तावदूर्ध्वशुष्का-स्थानस्थितशुष्का, शुभलक्षणानि च यदाहुः-“घणवहू-

दिकृत्यः पश्चाद्गोचरचर्याप्रतिक्रमणकायोत्सर्गं करोति, आह च—‘परिठविय पाणगाई विम्हरिउं वसहिवत्थपडिलेहं। काउं कुणंति गोअरचरियापडिक्कमणउस्सगं ॥१॥ अत्र कायोत्सर्ग—कालो गोअरचरिया थंडिल वसहि वत्थपत्तपडिलेहा। संभरई सो साहू जस्सवि जं किचि उवउत्तं ॥१॥ इयं गाथा चिन्तनीया, तथा यत्किंचिदनाचरितं क्रियाकृत्यं तत् स्मृत्वा—हृदि चिन्तयित्वा प्रायश्चित्तमालोचनारूपं विदधाति—करोति ॥१३३॥ अथ दैवसिक्कप्रतिक्रमणकालनिर्णयमाह—

तो पडिक्कमई सूरे अद्धनिबुड्डे जहा भणइ सुत्तं । संमत्ते पडिक्कमणे ताराउ वि तिन्नि दीसंति ॥१३४॥

चेइयवंदण भयवं सूरिउवज्जायसुणिखसासमणा । सव्वस्सवि सामाइय देवसियइयारउस्सग्गो ॥१३५॥
ततः प्रतिक्रमणसमये प्राप्ते प्रतिक्रमणं तथा वरोति यथा सूरे—रवौ अद्धनिर्बुड्डिते विम्बे प्राप्ते सूत्रं—प्रतिक्रमणसूत्रं भणति—कथयति, समाप्ते—परिपूर्णं प्रतिक्रमणे—आवश्यके ताराः तारकाः द्वे तिस्रो वा दृश्यन्ते, आह च—‘अद्धनिबुड्डे सूरे सुत्तं कहुंति नवरि गीयत्था । इय वयणपमाणेणं देवसियावस्मए कालो ॥१॥ अहवावि पडिक्कमणे पुन्ने ताराउ तिन्नि दीसंति । देवसियं आवस्सिमयेयं तुलिऊण कुव्वंति ॥२॥ पुव्वाभिमुहा उत्तरमुहा व आवस्समयं पकुव्वंति । सिरिवच्छमंडलीए अहवा परिवाडिमंडल्लिए ॥३॥ १३४॥ अथ दैवसिक्कप्रतिक्रमणं निरूपयति—तत्रादौ चैत्यवंदनं—अरिहतचेइयाणमित्यादि पश्चात् चत्वारि क्षमाश्रमणानि भगवान् स्वरिः उपाध्यायः मुनिरित्यादिरूपाणि, तदनु भून्यस्तमस्तकः ‘सव्वस्सवि देवसिय’इत्यादि भणति, तदनु ज्ञानादिषु चारित्रं गरिष्ठं तेनादौ चारित्राचारविशुद्ध्यर्थं सामादिकं—‘करेमि भंते ! सामायिक’मिति सूत्रं पठति, तस्मात् कायोत्सर्गं एकोनविंशदोपरहिते प्रातस्तस्यायाः प्रतिलेखनायाः प्रभृति-दिनसातिचारांश्चेतयति मनसा संग्रधारयेच्च तस्मादसौ दैवसिकातिचार उत्सर्गः ॥१३४॥ तर्हि अत्र ते

क्षमाश्रमणपूर्वमेव बोद्धव्यं, कृतवन्दनः पश्चात् पादैरवग्रहाद् बहिर्निःसृत्य 'आयरिउवज्झाए' इति गाथात्रयं पठति, केषांचिन्मते न पठंति च ॥१३६॥ तदनु प्रतिक्रमणे को विधिर्विधेयः इत्याशंव्याह—

चरणाइतिउस्सग्ग तेसु उज्जोअचित्तणं कमसो । सुअदेवयाइथुइओ पुत्ति च्चिय वंदणा तिथुई ॥१३७॥

तदनु चारित्रादयः—चारित्रदर्शनज्ञानग्रभृतयः त्रयः कायोत्सर्गाः तेषु क्रमशः—अनुक्रमेण द्वौ एक एकः पृथक् उद्योतचिन्तनं, चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं, यदाहुः—दुन्नि य हुंति चरित्ते दंसणनाणे य हुन्ति[इक्क]इक्को य । सुयस्सित्तेवयाए थुइ अंते पंचमंगलयं ॥१॥ तदनु श्रुतदेवतादिस्तुतयः, ततश्च गणनिश्रायाः अस(ज्झा)या उहडावणिय कायोत्सर्गः, तस्मिन्नेकनमस्कारचिन्तनं, ततः पोतिकाप्रतिलेखनं ततः कृतिकर्म—वन्दकं दत्ते, पश्चात् 'इच्छामो अणुसद्धिं' इति मणित्वा जानुभ्यां स्थित्वा कृतांजलिर्नमोऽहंस्सिद्धेति पूर्वकं स्तुतित्रयं पठति, तत्र साध्व्यस्तु नमोऽहंस्सिद्धेति न पठन्ति, तदर्थश्चायं—इच्छामः—अभिलषामः अनुशासित—श्रीगुर्वज्ञां प्रतिक्रमणं कार्यमित्येवंरूपां, तां च वयं कृतवन्तः स्वामिलापपूर्वकं, यदाहुः—“पुत्ती वंदणदाणे भणन्ति भालयलभिलियकरजुयलो । इच्छामो अणुसद्धिं गुरुथुइगहणे थुई तिन्नि ॥१॥ अत्र 'नमोऽस्तु बद्धमानाय' इत्यादि अभावे वा 'संसारदावानले'त्यादि स्तुतित्रयं पठन्ति ॥१३७॥ एतस्मादपि किं विधेयमित्याह—

सक्कत्थय पायच्छित्त सज्झाओ इय दिणस्स पडिकमणं । तं पुण पक्खियमाईसु अह्मियावणियपज्जंते ॥१३८॥

तदनु शक्रस्तवपाठः 'नमुत्थुण'मित्यादि, ततः स्तोत्रे निरूपिते दिवसग्रायश्चित्तकायोत्सर्गो विधेयः, तस्मिन् चतुर्विंशतिजिनस्तवचतुर्गं चिन्तनीयं, एकमेकं पञ्चविंशत्युच्छ्वासमयं, अत्रान्तरे गणनिश्राया कायोत्सर्गादिविशेषस्वरूपं स्वयं बोद्धव्यं, पश्चात्

स्वाध्यायः, इति 'गतं दिवसस्य प्रतिक्रमणं', 'दैवसिक्प्रतिक्रमणं' गतमित्यर्थः यदाहुः—'दैवसियपडिक्कमणे कयंमि पिण्हंति तयणु कयकरणा । तारातियसंपेक्खणसमए पाओसियं कालं ॥१॥ पियधम्मो दहधम्मो' संविगो चेव वज्जभीरू अ । खेयन्नो य अभीरू कालं पडिलेहए साहू ॥२॥ अह वाधाइयकाले सुद्धंमि पंढति कालियं सुत्तं । पुव्वगहिंयं गुणंति य अन्नह अन्नंपि अत्थं वा ॥३॥ कालियसुअस्स कालो भणिओ अज्झयणगुणणविसयाइं । दिवसस्स पढमपच्छिमज्जामा एवं तिजामाए ॥४॥ इकारस अंगाइं कालियसुत्तं वयंति तत्तन्नू । दिट्ठीवाओ सव्वो न होइ कालियसुअं नियमा ॥५॥ ततः पुनः पाक्षिकचातुर्मासिकसंवत्सरेषु अयमेव विधिविर्क्ष्यमाणः ॥ अथ पाक्षिकप्रतिक्रमणं गाथायुग्मेन निरूपयति—

पोत्तिचियवंदमालोयणं च पक्खिखयगसुत्तसुत्तं च । वंदण पत्तेयं खामणं च वंदणय सामइयं ॥१३९॥

मूलोत्तरगुणसोही उस्सग्गुज्जोअ पुत्ति वंदणयं । पज्जंतखामणाणि य पुणोऽवि पडिक्कमइ देवसियं ॥१४०॥

अत्र दैवसिक्प्रतिक्रमणवंदनानन्तरं पाक्षिकमुखवस्त्रिकां अतिलिख्य वंदनकं च दत्त्वा पाक्षिकमालोचनं विधेयं, आलोचिते च पाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकादिषु चतुर्थपष्ठाष्टमरूपं तपो देयं, पश्चात् पाक्षिकस्त्रं, पुनस्ततोऽपि अतिक्रमणस्त्रं, पश्चात् वंदनकं, पश्चात् ग्रत्येकं क्षामणं, संबुद्धा क्षामणमिति 'जं किंचिअपत्तियं' इत्यादि पठति, तत्र जघन्यतस्त्रयः साधवः क्षाम्यन्ति, उत्कर्षतः सर्वेऽपि, यदाहुः—'दैवसियचउम्मासियसंवच्छरिएसु पडिक्कमण मज्जे । मुणिणो खामिज्जंति तिनि तहा पंच सत्त कमा ॥१॥ ततोऽपि गुरुरूध्वीभूय ग्रत्येकक्षामणकं च कारयति, ततः पुनरपि वंदनं, पश्चात् करेमि भंते ! सामाइयं पठन्ति ॥ १३९ ॥ तत्पठिते मूलोत्तरगुणशुद्धये—मूलोत्तरगुणविशोधनार्थं करेमि कायोत्सर्गं, ततः उच्छ्वासशतत्रयमानं कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, द्वादशवा-

रांश्चतुर्विंशतिस्तवं चिन्तयतीत्यर्थः, मर्वेऽपीति शेषः, पारिते चतुर्विंशतिस्तत्रमुच्यतेस्वीत्यं मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वंदनकं च दत्त्वा पर्यन्तक्षामणाः क्षाम्यन्ते-रामाप्रिक्षामणाः क्रियन्ते, अहमपि क्षाम्यामीति गुरोर्वक्त्यं, पाक्षिकक्षामणाचतुष्टयं कुर्वन्ति, तत्र इच्छामि स्वमासमणो इत्यादिपूर्वकं पियं च मे जं मे इत्यादि पठति, अथ द्वितीयं-इच्छामि स्व० पुर्वि चैइयाइ इत्यादि, अथ तृतीयं-इच्छामि स्व० अबुद्धिओहमित्यादि, अथ चतुर्थं-इच्छामि० कयाइ च इत्यादि, ततः परिहारेण आत्मानं संक्षिप्य निःस्तारकाः परेषां पारगा आत्मानः संमारसमुद्रात् भवतेति गुरुवचनं, शेषं मवं स्पष्टम् । अत्र संग्रहगाथा-अहमवि खामेमि तुभे तुभेहिं समं मत्थएण वंदामि । आयरिय संति नित्थारपरगउ गुरूण वयणाइ ॥ १ ॥ उत्तानार्थेयं, एवं गतं पाक्षिकं, अनयैव परिपाट्या चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं च, नवरं तत्र पंचशतोच्छ्वासमानः कायोत्सर्गः, विंशतिवारंश्चतुर्विंशतिस्त्रिं चिन्तयन्तीत्यर्थः, तथा सांवत्सरिके अष्टोत्तरसहस्रासः कायोत्सर्गः, चत्वारिंशतं वारान् सनमस्कारांश्चतुर्विंशतिरूपांश्चिन्तयन्तीत्यर्थः, ततः पुनरपि दैवसिकं प्रतिक्रामति, सर्वत्रायमेव विधिः ॥१४०॥ अथ चतुर्विंशतिस्तवस्य पाक्षिकादिषु संख्यामाह—

पक्खे वारस चउमासिपुसु वीसं तथा वरसियंमि । उत्सग्गे चालीसा सनमुक्कारा य उज्जोया ॥१४२॥

पक्षे-पाक्षिकप्रतिक्रमणे द्वादश चातुर्मासिके विंशतिः सांवत्सरिके चत्वारिंशत् उद्योतकाः सनमस्काराः, उत्सर्गे-कायोत्सर्गे इति सर्वत्र योज्यं, यदाहुः-“सायसयं गोसद्धं तिन्नेव सया हवंति पक्खंते । पंच सया चउमासे अष्टसहस्सं च वरिसंमि ॥१॥ आह च-“चत्वारिदो दुवालस वीसं चत्ता य हुति उज्जोआ । देसियराइयपक्खियचाउम्मासे य वरिसे य ॥२॥ किं च-तथा भवनदेवतायाः क्षेत्रदेवतायाः कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, प्रतिक्रमणग्रान्ते च अजितशान्तिस्तवं च अजितशान्तिय वरिसिए य आलोअणा-

ऽऽलोए ॥ ७ ॥ इच्चाइ चिंतयंता निहामुक्खं करंति खणमिच्चं । तत्थवि निब्भरनिहं पमायभीरू विवजंति ॥ ८ ॥ तथा विधिकृतसंस्तारकस्थितः चैत्यानि-शाश्वतचैत्यानि वन्दयित्वा जिनान् अपरान् अनुसरति ॥ १४३ ॥ अथ अत्र कान् जिनान् अनुसरति तदाह—
नंदीसर अट्ठावय सित्तुंजय उज्जयंल सममेयं । पमुट्ठाइं वंदेऽहं वंदेऽहं परमभत्तीए ॥ १४४ ॥

तत्र तीर्थं सरणीयं अष्टमद्वीपे नंदीश्वररे द्वीपे द्विपंचाशत् प्रासादाः, मतान्तरे विंशतिश्च, तत्र चतुःषष्टिशताष्टचत्वारिंशद् अशीत्यधिकचतुर्विंशशतं वा विम्बनमस्कारकरणं, ततोऽष्टापदस्सरणं, स च अयोध्यातो द्वादशयोजनैः प्रमाणांगुलनिष्पन्नैः, तथाऽत्र अष्टापदनामा पर्वतः कौशलावासिजनक्रीडनस्थानं, तस्मिन् श्रीभरतचक्रिफारितं अष्टापदनाम चैत्यं शाश्वतं वर्तते, तस्मिंश्च चतुर्मुखे प्रासादे चत्वारः अष्टौ दश द्वौ च जिनेश्वरा वंदनीयाः, यथा पूर्वद्वारे ऋगभाजितौ, दक्षिणदिग्द्वारे संभवादिषड्भ्रमन्ताश्चत्वारो जिनाः, तथा पश्चिमद्वारे सुपार्थाद्या अनन्तपर्यन्ता अष्टौ तीर्थंकराः, तथोत्तरदिग्द्वारे धर्माद्या वीरजिनपर्यन्ता दश जिनवरा विजयन्ते, तेषां स्सरणं विधेयं, इह श्रीउत्तराध्ययने अष्टादशाध्ययने भरतवक्तव्यतायां इदं भणितं, यदाहुः—“एयं पुन्नपयं सोचा, अत्थ-धम्मवीवसोहिंयं । भरहोऽवि भारहं वासं, चिच्चा कामाहं पव्वए ॥ १ ॥ तथाहि—अत्थि उवज्झाए नयरीए सिरिउसभनाहपढमपुत्तो पुव्वभवकयमुणीयणवेयावच्चनिवत्तिचक्किमोओ भरहो नाम चक्कवट्ठी, तस्स नवण्हं निहीणं चउदसरयणाणं बत्तीसाए महानरवइ-सहस्साणं छलंडस्स य भरहस्साहेवचं करंतस्स वत्थाहारदाणेण सामीवच्छलं कुणमाणस्स उसभजिणनेव्वागगमणाणंतं च संयं कारियअट्ठावयसिहरसंठवियजिणायणपट्ठावियाणं नियनियवन्नपमाणोववेयाणं उसभाइचउवीसजिणपडिमाणं वंदणच्चणं समायरं-तस्स अइकंता पंच पुव्वलक्खा, तथा च श्रीआवड्यनिर्युत्तो द्वितीयनरवरिकायां मूलसूत्रे—यूभसय भाउयाणं चउवीसं चेव जिणघरे

प्रसन्नं-प्रसन्नचंद्रं मेतार्यमुनिं शालिमुनिं-शालिभद्रं दृढकुमारं च मुनिं ॥१४६॥ तथा धन्नाभिधं-धन्नामुनिं दशार्णभद्रं चिलातीपुत्रं उदायनं जंबूस्वामिनं सुदर्शनं स्थूलभद्रं अवंतिसुकुमारं वज्रादीन्-वज्रस्वामिप्रभृतीन् मुनीनहं वन्दे-नमस्करोमीति सर्वत्र योज्यम् ॥१४७॥ अथ तद्भवविहितमधिकरणमालोचयति—

जं अइयभवनिबद्धं अहिगरणं जेण जाव न हु कज्जं । तमिह मए वोसरियं देहपमायंमि पुण सत्तवं ॥१४८॥

यद् अतीतभवनिबद्धं-गतभवोपार्जितमधिकरणं-क्रोधादिलक्षणं येन हु निश्चितं यावन्न कार्यं-नो विधेयं तद् इह मया विसृष्टं, क ?-देहप्रमादे-निद्रारूपे पुनः सर्वं-सकलमपि ॥१४८॥ अथ त्रिविधमनोव्यापारमिथ्यादुष्कृतं तनुते—

जो मे धम्मविरुद्धो जाओ मणवयणकायवावारो । मिच्छामिदुक्कं तस्स पुणरवि मा हुज्ज पावमई ॥१४९॥

यो मम मनोवचनकायव्यापारो धर्मविरुद्धो जातः तस्य मिथ्यादुष्कृतं भवतु, तथा पुनरपि पापमतिर्मा भूयाः ॥१४९॥ अथ चतुःशरणाश्रितां भावमतिं चिन्तयति—

सत्तवे अम्मह पस्सत्था सउणा सुअणा गहाइ नक्खत्ता । तिहुअण मंगलहियं हियण जिणं वहंताणं ॥१५०॥

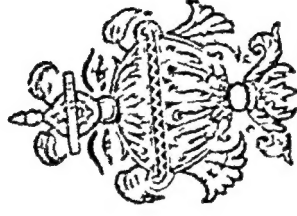
सर्वे-ममग्राः शकुनाः स्वजना ग्रहा नक्षत्राणि चासाकं प्रशस्ताः-प्रसन्नाः, कथंभूतानामसाकं ?-हृदये-उरसि जिने-वीतरागं वहतां-धारयतां, कथंभूतं जिने ?-त्रिभुवनमंगलकं भूर्भुवःस्वर्गालयम् ॥१५०॥ अथ तत्र सम्यक्तत्त्वं चिन्तयति—

अरिहं देवो गुरुणो सुसाहुणो जिणमयं मह पमाणं । इय सम्मत्तविसुद्धो धम्मो मे होउ सह सरणं ॥१५१॥

तत्र इति, सम्यक्तत्त्वविशुद्धः-सम्यक्तत्त्वनिर्मलो धर्मः मम सदा-सततं शरणं भवतु, तत् सम्यक्तत्त्वं किं ?-यत्र देवोर्जहन् गुरुवः

श्री ऋषभदेवजी केशरीमलजी पेढी मुकाम रतलाम.

सुयनाणं महिहीयं

शास्त्रं सर्वत्रगं चक्षुः

जैनवन्यु प्रिंटिंग प्रेस, इन्दौर

[विक्रम सं० १९८४]

४०००]